

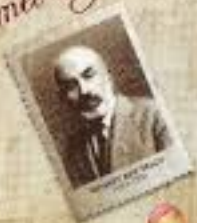

Göğüsler
İçin

Safahat

mehmet akif ersoy

fatih taşkın

www.bsyayin grubu.com
info@bsyayin grubu.com

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sk.
Gönderi Han No: 19/1
Cağaloğlu/Fatih/İstanbul

TAAHHÜTNAME

BSR YAYIN GRUBU olarak yazarımız Fatih Bayhan tarafından hazırlanan GENCLER İÇİN SAFAHAT adlı eserin telif ödemesini, yazarımızın rızası ile herhangi bir yasal zorunluluğumuz olmamasına rağmen istiklal şairimiz Mehmet Akif Ersoy'un manevi anısına saygı gereği hayatta olan torunlarından Sayın Selma Argon Hanımefendi'ye takdim edeceğimizi taahhüt ederiz.

Yazar
Fatih BAYHAN

Mustafa Sabri Beşer
BSR YAYIN GRUBU

T: 0.212.528 22 06 - 0.212.528 02 72 | F: 0.212.528 22 06 - 0.212.528 02 73

*İstiklâl Şairimiz Üstad Mehmet Âkif Ersoy'un torunu
Selma Argon'un okuyucuya mesajı*

*Sevgili Yazar Fatih Bayhan'a
Sevgili Yayınevi sahibi Mustafa Sabri
Bedî'î ilahînden, sevgîlînden ve
uğraşlarından dolayı kendim ve tüm
ailem adına sonsuz teşekkürlerimi
kabul etmelerini rica ederim*

Sevgiyle kalın

Selma Argon

Selma Argon

23/12/2011, Cuma

-GENÇLER İÇİN-
SAFAHAT

FATİH BAYHAN

paradoks

Gençler İçin Safahat
Fatih Bayhan

© Fatih Bayhan, 2012
© Paradoks Kitap, 2012

© Bütün yayın hakları BSR YAYIN GRUBU'na aittir. İzinsiz basılamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Yayın No: 19
ISBN: 978-605-5304-00-3
Sertifika No: 16092

Koordinatör: Yusuf Aydın
Editör: Ömer Ayhan, Rifat Özçöllü
Sayfa Düzeni: Adem Şenel
Kapak Tasarım: Ferhat Çınar
Baskı-Cilt: Ezgi Matbaacılık San.Tic. Ltd. Şti
Sanayi Cad. Altay Sok. No:10 Bahçelievler-İstanbul
Tel: 0212 452 23 02

1. Baskı Ocak 2012

"Bu bir BSR YAYIN GRUBU ürünüdür."

BSR YAYIN GRUBU

Alemdar Mah. Çatalçeşme Sok. Gendaş Han No: 19/2
Cağaloğlu-Fatih / İstanbul

Tel: 0 212 528 22 06 – 0 212 528 02 72

Fax: 0 212 528 02 73

info@bsryayingrubu.com / www.bsryayingrubu.com

-GENÇLER İÇİN-
SAFAHAT

FATİH BAYHAN

paradoks

Fatih Bayhan

1975 Adana doğumlu. İlkokul ve liseyi Adana’da tamamladı. Yakın Doğu Üniversitesi **İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Mezun**u. PRCI Turkey’de “**Marka ve İmaj**” üzerine eğitim aldı. Gazeteciliğe 1994’te **İstanbul**’da muhabir olarak başladı. Aktüel, siyasetbilim, tarih ve deneme türlerinde araştırmaları ve eserleri olan Bayhan’ın, ayrıca çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmış birçok makalesi bulunuyor. Bayhan, İnceleme-Araştırma dalında 2003’te ve 2007’de “Yılın Gazetecisi Ödülü”ne, 2009’da Çukurova lobisi tarafından “Yılın Yazarı” ödüllerine lâyık görülmüştür.

-GENÇLER İÇİN-
SAFAHAT

Bir Mehmet Âkif Geçti Bu Ülkeden...

2012 yılında artık bir milli bilince dönüşen ve ruhumuzu saran vatan sevgisinin meşalesini yakanlardan biriydi **Mehmet Âkif**... Millet olmanın bilinci, devlet olmanın bilinci. Bu yüzden Mehmet Âkif'i okumak, vatani okumaktır. İstiklâl Marşı her okunduğunda ruhu şâd olur ve yüreklere ilmik ilmik akar bu sevgi.

Gençler çok önemliydi Âkif için. Hayatını adadığı inancının bir gereği, eğitim, ancak bilgisini, deneyimini paylaşmayı, gençlerle vakit geçirmeyi çok severdi. Hayatı boyunca da gençlik onun çevresinden hiç eksik olmadı. Bu yüzden de ülkenin makus talihini yenecek umudu onlara bağlamış, 'Âsım'ın Nesli' diyerek bir de misyon yüklemişti. Âsım, milli ve manevî ideali güçlendirecek umut ve heyecanın adıydı onun için.

Çocukluk Yılları

Türk şiirinin yüz akı isimlerinden olan Mehmet Âkif 1873 yılında İstanbul'da doğdu, 27 Aralık 1936 tarihinde de bu şehirde son zamanlarını geçirdiği İstiklâl Caddesi'ndeki Mısır Apartmanı'nda vefat etti.

Fatih Medresesi müderrislerinden İpekli Tahir Efendi'nin oğludur. Babası henüz çocukken hayatını ilme adamıştı. İpekli Tahir Efendi hiçbir yardım görmeden Arnavutluk'un İpek kasabası, Susişa köyünden İstanbul'a gelir. Çalışkanlığı, azmi ve yüksek irade gücüyle Fatih Medresesi müderrisliğine kadar yükselir. Bütün yoksulluk ve mahrumiyetlere rağmen temizliği ile dikkat çekmiş ve "**Temiz Tahir Efendi**" diye yâd edilmiştir. Annesi iyi yetişmiş, anlayışlı, sağlam karakterli bir kadındı. İyilik etmekten hoşlanan,

hisli bir Anadolu insanıydı. “Âkif’in hayatında annesinin müstesna bir yeri olduğuna” dikkat çeken Lütfü Şehsuvaroğlu’na göre duyarlı bir kadın olan Emine Şerife Hanım, Küfe şiirini okuduktan sonra şöyle der: “İncesini ipe, kalınını sapa dizmişsin.”

Şehsuvaroğlu, Âkif’in annesi Emine Şerife Hanım hakkında kısa ve öz bilgiler verir:

“İleri görüşlü, hoşgörülü, kültürlü Müslüman bir Türk kadını olan Emine Şerife Hanım, yardım ve iyilik yapmaktan hoşlanırdı. Kendini iyi yetiştirmişti. Derin bir tevekkül sahibi idi. İpekli Tahir Efendi ile evlendikten sonra kızını da kaybeden Emine Şerife Hanım için Âkif’in dünyaya gelişi bir teselli kaynağı oldu. Üç çocuğunu ve iki kocasını toprağa veren Emine Şerife Hanım, Mehmet Âkif’le hayata bağlanmış, tevekkülle zorlukları yenmesini bilmiş ve doksan yaşına kadar yaşamıştır.”

Âkif'in Doğduğu Ev

Babası, Âkif'e "Rağif" ismini verse de bu adın telaffuzu zor olduğu için kullanılmaz ve herkes ona Âkif diye seslenir. Mithat Cemal Kuntay, şairin doğumu ile ilgili olarak şu bilgiyi verir:

"Mehmet Âkif'in doğduğu ev, Kur'ân'la ve namazla doluydu. Zaten dünyaya gelmesine bile bir din vakası sebeptir. Annesi Emine Şerife Hanım'ın Buharalı olan babası, Buhara'dan hacca giderken Amasya'da ölmüştü. Sonraları Maliye Nâzırı ve Sadrâzam olan Şirvânî Rüştü Efendi, o tarihte Amasya'da Evkaf Müdürü idi. Âcizi daima himaye eden ve sadâretten atılıp sürgüne giderken vapurun uğradığı Rodos adasının zindanında Namık Kemal'in yüzünden politika suçlusu olarak

yatan Ebüzziya Tevfik Bey'i, eski sadrazamlığının henüz tamamen bitmeyen nüfuzunu kullanarak vapura getirten, kendisine para veren ve adanın mutasarrıfı Dilâver Paşa'dan Ebüzziya'nın himayesini isteyen bu merhametli adam; Emine Şerife Hanım'ı da vaktiyle evine almıştı. İstanbul'a geldiği zaman da konağından biriyle evlendirmişti. Emine Şerife Hanım'ın bir müddet sonra kocası ölüyor ve Tâhir Efendi ile evleniyor."

Şairin yetişmesinde elbette ebeveynin tesiri büyük. Küçük Âkif için çırpınan anne ve baba onun en iyi şekilde yetişmesi için âdeta yarışır- lar. Âkif'in nerede okuyacağı konusu Saru Nasuh Mahallesi'ndeki evde münazara edilir. Annesi, Âkif'in sarıklı olmasını ve medresede okumasını isterken babası ise onun mektepte yetişmesini arzu etmektedir. Tâhir Efendi eşini şu sözlerle ikna eder: "Medresede okuyacağı şeyleri oğluma ben öğretirim."

Fatih'in tanınmış âlimlerinden olan İpekli Hoca Tahir Efendi'nin oğlu olan Mehmet Âkif, hatıralarında çevrede çok sevilen babası için, "Benim hem babam, hem hocamdır. Ne biliyorsam kendisinden öğrendim." der. Tahir Efendi, oğluyla yakından alâkadar

olur. Hem terbiyesine, hem de derslerine dikkat eder. Onunla âdeta arkadaşlık kurar, birçok konuyu oğluyla tartışır. Sevgi ve saygı sınırları içinde onunla sağlam bir diyalog kurar. Âkif, Safahat adlı eserinde babasının, kardeşiyle birlikte kendisini de camiye götürdüğünü şöyle anlatır:

*“Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: Bu gece,
Sizinle câmiye gitsek çocuklar erkence.
Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;
Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!
Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namaza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi,
dalar giderdi.
Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşıkâne koşardım hasırlar üstünde!”*

Âkif, camide geçen neşeli zamanlarını anlattıktan sonra namazın ardından fener ışığında eve dönüşlerini nakleder. Annesinin dinine bağlı olduğunu vurgulayan şairimiz ardından okula başladığı günleri sevgiyle anar:

*“Annem çok ibadet eden dindar bir hanımdı.
Babam da öyle. Her ikisinin de dine sağlam bir bağlılıkları vardı. İbadetin verdiği zevkleri heyecanla*

tatmışlardı. Bilhassa bu hususta evden dinî telkinler aldım. Annem çok hassas bir kadındı. Babam da öyleydi. Şiir söylemezdi, fakat mensur şiire âşıktı. İlk tahsile Fatih civarında Emir Buharî Mahalle Mektebi'nde ve dört yaşında başladım.

Hocamı şahsen hatırlarım; fakat ismini hatırlamıyorum. Burada iki sene kadar bulundum. Fatih'te muvakkithanenin yanibaşında ibtidaî mektebinde ilk tahsile devam ettim. Bu mektep, Maârif Nezareti'ne bağlı resmi bir mektepti. Birçok hocaları vardı. Hem bu mektebe gidiyordum, hem de babam bana yavaş yavaş Arapça okutuyordu. Bu mektebe üç sene devam ettim. Rüşdiye mektebim, Fatih'te Otlakçı Yokuşu'nda bulunan Fatih Merkez Rüştiyesi'dir. Buradaki muallimlerimden hatırladıklarım, baş muallim Hoca Süleyman Efendi, ikinci muallim Mustafa Efendi, üçüncü muallim Hâfız Osman Efendi. Diğer hocalar seyyar idiler. Bu seyyar hocaların en mühimi son sınıfta kendisinden Türkçe okuduğum Hoca Kadri Efendi'dir." Âkif, dört yaşında başladığı Emir Buharî Mahalle Mektebi'ne iki yıl kadar devam eder (1878-1879), sonra Fatih İbtidaî Mektebi'ne girerek burada da üç yıl daha okur (1879-1882). İlkokulu bitirdikten sonra tahsilini Fatih Merkez Rüştiyesi'nde sürdüren

Âkif henüz 9-10 yaşlarında iken babasından Arapça dersleri almaya devam eder. Baba okuldaki müfredata göre ders vermektedir.

Bunu şairimizin kendisinden dinleyelim:

“Rüştiye tahsiline devam ederken babamdan gene Arapça okurdum ve epeyce ilerletmiştim; seviyem mektep programından çok yüksekti. Babam okuturken, o zamanın usulünü ve kitaplarını takip ediyordu.”

Âkif, Farsça’yı da mükemmel bir şekilde okuyup öğrenmiştir. Henüz 9-10 yaşlarındayken Fatih Merkez Rüştiyesi’nde bu dili öğrenmiş ve Sadi’nin Gülistan adlı eserini aynı yıllarda ezberlemiştir. Âkif hatıralarında o günleri şöyle yâd eder: “Bundan 25-30 sene evvelki rüştiyelerimiz şimdikilerden pek çok değil, biraz hâllice idi. Yani o vakitlerde okuturlar fakat öğretmezlerdi, şimdi de okutuyorlar fakat öğretmiyorlar. Şu var ki eskiden daha çok şeyler okuturlar, tâbir-i sahihiyle daha çok şeyler ezberletirlerdi. Biz de mektep programındaki kitaplar meyanında Gülistan’ı -5. bab müstesna olmak şartıyla- bab okumuş, ezber etmiş idik. Artık Sadi’nin yaşını başını almış adamlar için yazdığı o muazzam eserden 8-9 yaşındaki çocukların ne kadar zevk alabileceğini söylemeye hâcet

yoktur. Her hikâyeyi okur, evvelâ kırık mânâsını verir, sonra tahlil-i sarfını, nahvisini yapar, daha sonra mefhûmunu su gibi söylerdik. Lâkin kıssadan hiçbir hisse çıkaramadığımız gibi hiçbir keyif de duymazdık.”

Fatih gibi bir semtte doğup büyüyen Âkif, ilim merkezi durumundaki bu bölgede cami merkezli bir eğitim anlayışının en iyi örnekleriyle beslenir. Fatih, Müslümanlığın çok yaşandığı ve kendisini gösterdiği, dini bütün insanların yaşadığı bir semttir. Âkif hem ailesinden aldığı telkinler, hem de yetiştiği bu muhitin tesiriyle çok sağlam bir inançla büyür.

Hocalarını tek tek isimleriyle yâd eden Âkif, ortaokulda okurken babasından aldığı eğitim sayesinde durumunun iyice düzeldiğini belirterek, “Seviyem, mektep programından çok yüksekti. Babam, o zamanın usulünü ve kitaplarını takip ediyordu. Mektepte okunan Fârisi ile iktifa edemezdim. Fatih Camii’nde ikindiden sonra Hâfız Divanı gibi, Gülistan gibi, Mesnevî gibi şaheserleri okutan Esad Dede’ye devam ederdim. Rüşdiye tahsilinde zaten en çok lisan derslerine temayülüm vardı. Dört lisanda (Türkçe, Arapça, Farsça ve Fransızca) birinci idim ve şiiri çok severdim. İlk okuduğum şiir kitabı Fuzûlî’nin Leylâ ve Mecnun’udur. Babam, bu temayülüme ses çıkarmazdı.”

Hicrî Efendi ile Hicret Günleri...

Âkif, ilim uğruna hocalarının peşinden koşan gayretli bir talebedir. Tanıdığı hocalardan mümkün merteye en geniş şekilde ders almak ister. Bu hususta hiçbir zahmetten kaçınmaz, üşenmez. Uzak yakın demeden ilim meclislerine katılır. Ders alamadığı âlimlerin sohbetlerine katılır ve hiç olmazsa anlattıklarından bir şeyler devşirmeye çalışır. Onun Hicrî Efendi adındaki bir hoca ile yaşadığı ‘kovalamaca dersleri’ vardır ki gerçekten öğrenmeye ne kadar aç, susuz ve iştahlı olduğunu göstermeye yeter de artar bile. Dücane Cündioğlu, bu ilginç olayı etraflı bir şekilde ‘Bir Kur’ân Şairi: Mehmed Âkif ve Kur’ân Meâli’nde anlatır. Âkif, ismiyle tam müsemma olan, yani sabit bir mekânı

olmayan, oradan oraya hicret eden, göç eden bir kişidir. Hicrî Hoca'yla tanışmalarını ve çocuk Âkif'in başına gelenleri kendisinden dinleyelim:

“Enis Bey bir aralık sırasını getirerek, ‘Efendimiz, Âkif sizden okumak istiyor, ne buyurursunuz?’ dedi.

- Benden okumak için birçok külfete katlanmak lâzım. Evvelâ sabit bir yerim yok. Şimdi buradayım ama akşama nerede konacağımı ben de bilmiyorum. Sâniyen ihtiyarlamışım; kitaplarla çokluk uğraşamıyorum.

- Efendim, kitaba hacet var mı? Siz başlı başına bir külliyyât-ı ulûmsunuz! Hiç olmazsa haftada bir gün için bir mahal tahsis buyurun. Bendeniz oraya gelirim. Alacağım ders, musahabenize münhasır kalsa yine kâfi.

- O hâlde pek âlâ. Üsküdar'ın yukarı taraflarında Harmanlık derler bir meydan vardır. O meydanın ortasındaki kahveye Cuma günleri gelir, beni bulursun.”

Hicrî Hoca, önceden uyardığı üzere sürekli yer değiştiriyor ve fakat Âkif de ondan bir şeyler okumak, hiç değilse dinlemek için peşi sıra İstanbul'un en ücra köşelerinden kalkarak -kendi tabiriyle- ‘Yunan ma’budlarının Olimpos Tepesi’ndeki ictimainâ’ şedd-i rahl ediyordu.

Lâkin birkaç ay sonra Âkif bu takipten yorulacaktır:

“O günden sonra Hicrî’den okuyamadım. Çünkü bu sefer beni bilmem hangi paşanın yalısına dâvet ediyordu.”

Ortaokulu bitirdikten sonra meslek ve okulunu tercih hakkı kendisine bırakılan Âkif, Mülkiye’ye girer. Ancak Mülkiye’nin yüksek bölümüne devam ederken babası vefat eder, biricik mülkleri olan Sarıgül’deki evleri yanar. Peşpeşe meydana gelen talihsizlikler ve yoksulluk, Âkif’i hem tarifi mümkün olmayan hicranlara sürükler, hem de yeni arayışlara iter. Yeni kurulduğu için mezunlarına memuriyet verileceği söylenilen Halkalı’daki Baytar Mektebi’ne girer.

Bu okulda da dil dersleri iyi olan Âkif, şiirle daha yoğun bir şekilde uğraşmaya başlar. Birçok manzume yazar. Daha sonra bunları imha eder. Çok değerli hocalardan ders alan Âkif, Baytar Mektebi’ni birincilikte bitirir. Yüksek tahsilini tamamladıktan sonra da Kur’ân-ı Kerim’i ezberler ve hafız olur. Spora da oldukça meraklı olan Safahat şairi, Çatalca köylerinde ustası meşhur Kayıkçı Osman Pehlivan’ın nezaretinde güreşir. Yüzmek, atlamak, taş atmak, koşmak gibi bedenle ilgili sporlarla da uğraşır.

İlk Şiirler

Âkif'in, yayımlanan ilk şiirleri genelde ahlâk ve dinle ilgilidir. Bunu şair şöyle anlatır:

“İlk şiirlerim 1896 senesinde Resimli Mecmua'da çıktı. Konuları ahlâkî, dinî, pek azı garamî (aşka dair, âşıkâne, lirik) idi. İlk şiirlerimde birkaç şairi kendime numune olarak almıştım. Bunların başında Ziya Paşa gelir. Nâci'den, Namık Kemal'den, Hâmit'den de pek çok istifade ettim. Babam sarf ve nahiv'i kuvvetli öğretmişti. Onun için açıklamalı edebî eserleri kolaylıkla okuyabiliyordum. Arap edebiyatından edindiğim en büyük fayda; gerek Arapların, gerek diğer İslam bilginlerinin Arapça'ya verdikleri kıymet ve önemi anlamış olmamdır.”

Edebiyat araştırmacısı Fevziye Abdullah Tansel, Safahat'ın ilk basımında şairimizin kendi yazısıyla kayıtlı imzalı olan “Destur” başlıklı manzumesine rastladığını söyler. Bağdatlı Ruhî'ye nazire olan 3 Kasım 1892 tarihli bu şiiri Âkif'in Baytar Mektebi'nde öğrenci ve 19-20 yaşlarında iken kaleme aldığı anlaşılır. Yine aynı araştırmacımıza göre şairin ilk şiiri ise “Kur'ân'a Hitap” adını taşır.

Devrinin üstadlarından istifade eden, babasından Arapçayı mükemmel öğrenen Âkif, Kur'ân'ı da ezberler. Ne var ki 1888'de babası Tahir Efendi'nin vefatı, 13 Mayıs 1889 tarihinde de evlerinin yanması Âkif'i ve ailesini yıkmıştır. Âkif, Mülkiye Baytar Mektebi'ndeki iki yılı gündüzlü, iki yılı yatılı olmak üzere 4 yıllık yüksek tahsilinden sonra 22 Aralık 1893'te Halkalı Baytar ve Ziraat Mektebi'nden mezun olur. Çok azimli ve kararlı olan Âkif'in bu yönü üstünde duran Mithat Cemal Kuntay, şunları yazar:

“Arap edebiyatına çalışırken, Âkif bakıyor ki, başka türlü olmayacak, oturuyor 6 ayda Kur'ân'ı ezberliyor ve Fatih İmamı Arap Hâfız'a her gece akşamları yatısı arası giderek bir cüz okuyup hıfzını dinletiyor. Âkif'in Arap edebiyatında kuvveti bu Kur'ân hıfzından başlar.” Mehmet Âkif Halkalı Baytar Mektebi'nde

öğrenci olduğu sıralarda şiir yazmaya heveslenir ve çeşitli denemelerde bulunur. O dönemde birçok genç gibi Âkif de klasik şiir geleneğine bağlıdır ve ürünleri de bu tarzdadır. Eşref Edib'in, Âkif'in öğrencilerinden Mehmet Bey'den naklederek anlattığına göre şairimiz, ilk gençlik yıllarında yazdığı şiirler için şu değerlendirmeyi yapar:

“Gençlik devrinde idi, gazeliyâta ait çok şiirler yazdım. Müteaddit defterler doldurdum. Bir aralık bunlardan birini kaybettim. Buna çok yandım yakıldım. Fakat bilahare şiirimi hayâtî-içtimâî mevzulara tahsis edince o defterin kaybolmasına hiç acımadım. Diğer defterlerimi de kendi elimle imha ettim. Neşretmediğim şiirlerim pek çoktur.”

Mithat Cemal, Âkif'in ilk gençlik yıllarında yazdığı bu manzumeleri yayımlatmadığını ve bunların bir kısmını manzum mektup şeklinde yazıp dostlarına yolladığını söyler. Daha sonra ise eline geçen eski şiirlerini imha ettiğini de yine Kuntay'dan öğreniyoruz. Âkif, okuduğu Doğu ve Batı kültür kaynakları arasında en çok Şirazlı Şeyh Sadî'nin Bostan ve Gülistan'ından etkilendiğini ifade eder.

Baytar Mektebi'nin Birincisi

Mehmet Âkif çalışkan bir öğrencidir. Öğretmenlerinin çoğu doktordur. Bu hocaları hem mesleklerinde büyük bilgi sahibidirler, hem de inanç ve ahlâk yönünden son derece mükemmel insanlardır. Şairimiz, daha sonra kaleme alacağı hatıralarında bu hocalardan çok istifade ettiğini belirtir ve “Baytar Mektebi’ni birincilikle bitirdim.” der.

Mithat Cemal ise, Âkif’in Baytar Mektebi günlerini şöyle anlatır:

“Sarıgül’in Sarı Nasuh Mahallesi’ndeki manevî evde yetişen çocuk, müspet ilimli bu mektepte olanca hızıyla çalışıyor; kimya tahlil hanesinden çıkıp nebatat

lâboratuvarına giriyor, toprağın altını, üstünü okuyor, yerden bıkınca mektebin rasathanesine tırmanıyordu.

Fakat esrarsız bir gökyüzünden de bıkıyor ve tatil günleri Kur'ân sesiyle dolu olan evine koşarak gidiyordu: Çoktan ölen babasının Kur'ân sesiyle hâlâ dolu olan küçük eve... Onda bu rasathâne ve ev birbirine karışarak durdu. Baytar Mektebi'nde tahta mihraplı bir cami vardı; bir de Paris'te okuyan Hekim Rifat Hüsameddin Paşa, Pastör Enstitüsü'nden İstanbul'a mikrop kültürünü getirmişti. Mehmet Âkif, ne Baytar Mektebi'nin tahta mihraplı camiine beş vakit gitmek ne de mektebin lâboratuvarına koşmak için; ne mu-bassır Mehmed'in ne de doktor Rifat Hüsameddin'in kendisini zorlamalarına muhtaçtı. Halkalı Ziraat ve Baytar Mektebi'nin imamı Mustafa'nın arkasında da, Pastör'ün huzurunda da aynı imanla duruyordu. Fakat aynı heyecanla değil..."

Pehlivanlığa Merak...

Mehmet Âkif, küçük yaşlardan itibaren mertliğe, dürüstlüğe bağlı bir terbiye ile yetişmiştir. İlk gençlik yıllarında, bir gün yaşayışını çok beğendiği, inançlı, fikren ve ahlâken düzgün bir insan olarak gördüğü Osman Pehlivan'a gider ve kendisine "Osman! Sen dürüst ve mert bir arkadaşsın. Ben de iri yapılı ve kuvvetliyim. Fakat sen okumayı bilmiyorsun, ben pehlivanlığı. Gel, sen bana pehlivanlığı öğret, ben de sana okumayı öğreteyim" der ve çok sevdiği ata sporunu bu kişiden öğrenir.

Âkif, Safahat'ta hayalen de olsa zaman zaman çocukluk yıllarına gider. İşte o günlerden bahsettiği mısralardan birkaçı:

*Bizim mahalleye poyraz kışın da uğrayamaz;
Erir erir akarız semtimize geldi mi yaz!
Baharı görmeyiz, ama lâtif olur derler...
Çiçeklenirmiş ağaçlar, yeşillenirmiş yer.
Demek, şu arsada ot bitse nevbahâr olacak...
Ne var gidip Yakacık'larda demgüzâr olacak?
Fusulü dörde çıkarmaz bizim sokaklarımız;
Kurak, çamur, iki mevsim tanır ayaklarımız!
Babanın parası çıkışmayınca...*

Mehmet Âkif'in çocukluk yıllarında yaşadığı yoksul hayatı gösteren ibret verici bir hatıra vardır. Âkif'in kızı Cemile'nin anlattığı bu duygu yüklü anekdot, Cemel Kutay'ın kitabında yer almıştır:

“Bir gün mektebe giderken çantamın eskiliğinden dolayı ağlamıştım. Onun üzerine babam bize bir çocukluk hâtırasını anlattı:

‘Babam beni İdadî Mektebi'ne yazdırmak üzere götürdü. Kaydettiler. Fakat mektebe verilmesi lâzım gelen bir para istediler. Babamın mevcudu kâfi gelmedi. Baktım çok canı sıkılmıştı. O sırada cebinden saatini çıkardı. Evirip çevirip bakmaya başladı.

- Baba, neye saate bakıyorsunuz? dedim.

- Bu gümüştür, dedi; bunu terhin edersek istedikleri parayı alabiliriz.

Babamın beni okutmak için gösterdiği bu fedakârlık karşısında çok müteessir oldum.

Ağlamaya başladım.

- Baba dedim, ben mektepten vazgeçtim. Haydi gidelim.

- İşte çocuklar biz bu şerâit altında okuduk. Siz şimdi çantanızın rengi biraz solmuş diye ağlıyorsunuz.'

"Peki baba sonra ne oldu. Mektebe gitmediniz mi?

"Gittim. Babamın parası çıkışmadığını görünce itimad ettiler. Sonra verirsiniz, dediler."

Anne Baba Rızası, Hoca Duası

Çocukların başarılarının temelinde söz dinler olmaları, anne ve baba rızasını tahsil etmeleri, ilim öğrendikleri hocaların dualarını arkalarına almaları yatar. Mehmet Âkif de hem anne ve babasını hoşnut etmiş, hem de öğretmenlerini razı etmiştir. Hocalarından Hâfız Şakir Efendi'nin duası bu bakımdan önemlidir. Bu bilgiyi de yine Âkif'in en yakın dostlarından Eşref Edib'ten öğreniyoruz:

“Babası Hoca Tahir Efendi, icazet verirken üstad, camide babasının yanına oturmuş.

Babası:

- Oğlum, başka bir yerde otur, hoca efendilerin yanında oturulur mu? demiş.

Ders vekili Köse Âsım Efendi:

- Bırak Tahir Efendi, çocuk uslu uslu oturuyor. Bu gibi ihtifaller ömründe bir defa olur, diye cevaplamış.

Babasının bu icazet merasiminde ulemadan büyük Hâfız Şakir Efendi de bulunmuş.

Babasının yanında uslu uslu oturan üstadla, Şakir Efendi çok alâkadar olmuş. Çalışıp çalışmadığını, yaramazlık edip etmediğini sormuş, o sırada üstad İzhar okuyormuş. Şakir Efendi, üstada bazı sualler sormuş. Güzel cevaplar almış.

- Aferin oğlum, inşaallah büyük adam olursun, diye dualar etmiş.

Bütün edebiyatçıların, şair ve yazarların çocukluk yılları ilginç anekdotlarla, unutulmaz hatıralarla doludur. Mehmet Âkif'in çocukluk yılları da çok renkli sahnelerle doludur. Safahat, bu bakımdan mükemmel bir hazinedir. Safahat'ı biraz da bu yönüyle okumak gerekiyor.

Mehmet Âkif, Rüştîye'de 'hürriyetçi' öğretmenlerinden etkilendi. Fatih Camii'nde İran edebiyatının klasik yapıtlarını okutan Esad Dede'nin derslerini izledi. Edebiyat hocası İsmail Safa'nın izinden giderek

yazdığı mesnevîleri şair Hersekli Arif Hikmet Bey övgüyle karşıladı.

Ziraat ve Ticaret Nezareti'nde veteriner olarak çalışmaya başladı. Rumeli, Arnavutluk ve Arabistan'da dolaştı. Geniş halk kesimleriyle, köylülerle yakın ilişkiler kurdu. Halkalı Ziraat Mektebi ve 1907'de Çiftçilik Makinist Mektebi'nde ders verdi. 1908'de Dârülfünûn Edebiyat-ı Umûmiye müderrisliğine atandı. Daha sonra Umur-ı Baytariye Müdür Muavini görevine getirildi. Ardından bu görevden ayrılıp yalnızca Halkalı Mülkiye Baytar Mektebi'nde ders vermeyi sürdürdü.

Edebiyatla ilgisi baytar mektebindeki öğrenciliği sırasında başladı. İlk şiiri “Kur’ân’a Hitab” 1895'te “**Mektep**” adlı dergide yayınlandı. Ardından “**Resimli Gazete**”de şiirleri çıktı. O dönemde yazdığı ahlâk, din, bilgelik temalarını işleyen didaktik şiirlerini temel eseri “**Safahat**”a almadı. Öğretmeni İsmail Safa'nın etkisini taşıyan mesnevîleri, edebiyat çevrelerinin ilgisini çekti. 2'nci Meşrutiyet'in ilanından sonra daha önce yazıp ortaya çıkarmadığı yazıları neşredilmeye başladı. 1908-1910 arasında Sırat-ı Müstakim (sonradan Sebülür Reşad adını aldı) dergisinde yazdı. En ünlü şiirleri “**Küfe**” ve “**Seyfi Baba**” bu dönemde neşredildi.

İstiklâl Marşı

1 913'te İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdi. 1. Dünya Savaşı sırasında bu cemiyete bağlı bir örgüt olan Teşkilat-ı Mahsusa aracılığıyla Almanya'daki Müslüman tutsakların durumunu incelemek üzere Berlin'e gönderildi. Daha sonra Arabistan ve Lübnan'a gitti. Batı uygarlığının koşullarına ve Doğu-Batı çelişkisine tanık oldu. İstanbul'a dönüşünde Dârü'l-Hikmet-i İslâmiye adlı kuruluşun başkâtipliğine atandı. İzmir'in işgalinden sonra Anadolu'da başlayan kurtuluş hareketine destek verdi. Balıkesir'de yaptığı konuşma, İstanbul hükümetini endişelendirdi, görevinden alındı. Ama o mücadelesini sürdürdü. Camilerde yaptığı konuşmaların metinleri çoğaltılarak bütün yurda

dağıtıldı. Ankara hükümetinin kurulması üzerine Burdur mebusu olarak Büyük Millet Meclisi'ne girdi. O sırada İstiklâl Marşı için açılan yarışmaya katılan 724 eserin hiçbirini beğenilmemişti. Maarif Vekili'nin isteği üzerine 1921'de "İstiklâl Marşı"nı yazdı. Metin, 12 Mart 1921'de Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildi. Mehmet Âkif, ödül olarak kendisine verilen 500 lirayı Türk Ordusu'na armağan etti.

Mısır Dersleri

Sakarya Zaferi'nden sonra İstanbul'a geldi. Milli Mücadele'nin yarattığı koşullarla çelişkiye düştü. 1923'te Mısır'a gitti. Birkaç yıl kışları Mısır'da yazları İstanbul'da geçirdi. Türkiye Cumhuriyeti'nin "laik" olması ilkesi kabul edilince tümüyle Mısır'a yerleşti. 1936'ya kadar Mısır'da Türk dili ve edebiyatı dersleri verdi.

Bir yandan da Kur'ân'ın Türkçe'ye çevrilmesine çalışıyordu. Ancak bu çeviri çalışmasını tamamladığı halde daha sonra bunun kendisince eksik olabileceği inancını taşımış ve yakılarak ortadan kaldırılmasını sağlamıştır. Siroz hastalığına yakalandı. Hava değişimi için 1935'te Lübnan'a, 1936'da Antakya'ya gitti.

Aynı yıl ülkesinde ölme isteğiyle Türkiye'ye döndü. 27 Aralık 1936 pazar akşamı 63 yaşının içinde iken: “Ne mutlu bana, Peygamberimin yaşında öleceğim” dedikten sonra Hakk'ın rahmetine kavuşan bu Hakk erini rahmetle anıyoruz. Cenazesi sessiz ama bir o kadar da izinden yürüyen gencin omuzları üzerinde yükseldi. Edirnekapı Şehitliği'ndeki kabri bugün bile Âsım'ın neslince ziyaret edilmektedir.

Safahat

Mehmet Âkif'in 1911'de 38 yaşında iken yayımladığı ilk kitabı Safahat bağımsız bir edebi kişiliğin ürünüdür. Bununla birlikte kitabın Tevfik Fikret'ten izler taşıdığı görülür. Fransız romantiklerinden Lamartine'i Fuzuli kadar, Alexandre Dumas Fils'i Sadi kadar sevdiğini belirten şair, bütün bu sanatçıların uğraşı alanlarına giren 'manzum hikâye' biçimini kendisi için en geçerli yazı olarak seçmiştir. Ancak, sahip olduğu köklü edebiyat kaygısı onun yalınkat bir manzumeci değil, bilinçle işlenmiş ve gelişmeye açık bir şiir türünün öncüsü olmasını sağlamıştır. Mehmet Âkif'in düşünsel gelişiminde en belirleyici öge onun çağdaş bir İslamcı oluşudur. Temel eseri "Safahat" 7 kitaptan oluşur.

Birinci kitap olan 1911 tarihli “Safahat”ta, Osmanlı toplumunun meşrutiyet yıllarındaki durumu anlatılır.

“**Süleymaniye Kürsüsünde**” isimli 1912 tarihli ikinci kitapta, Osmanlı aydınlarının halkla ilişkisi dile getirilir.

1913 tarihli “**Hakkın Sesleri**” adlı bölümde, eski dinsel-didaktik Türk yapıtlarında olduğu gibi her şiirin başında bir ayet yer alır. Bu ayetler günün siyasal ve toplumsal olaylarının yorumuna ışık tutar.

1914 tarihli ve “**Fatih Kürsüsünde**” adlı dördüncü bölümde, yeni kuşaklara çalışma ve mücadele ruhu kazandırmak isteyen düşünceler yer alır.

1917 tarihli “**Hatıralar**” bölümünde 1’inci Dünya Savaşı sırasında yazılmış şiirler bulunur. Her birinin başına bir hadis konulan bu şiirlerde “**İslam Birliği**” ülküsü vurgulanır.

1924 tarihli “**Âsım**” ismindeki 6’ncı bölümde 1’inci Dünya Savaşı günlerinden tablolar çizilir.

1933 tarihli 7’nci bölüm olan “**Gölgeler**”de ise dinsel konulu şiirler ve dörtlükler yer alır.

Mehmet Âkif, kendi kitabı olan Safahat’a İstiklâl Marşı’nı almayarak, “Bu millete aittir o yüzden kitabıma almadım,” ifadesini kullanmıştır.

Şiir Hayatı

Mehmet Âkif'in şiiri anlatıya ve öğüde dayanır. Ama din yönünden ulaştığı başarı, öğüt ve anlatıyı donukluktan kurtarır. Zaman zaman didaktizmin sakıncalarını hafifleten bir mizah ön plana çıkar. Zaman zaman da coşku ve içtenlik gibi öğeler şiiri nutuk parçası olmaktan kurtarır. Usta şair, “Sanat sanat içindir” tezine her zaman karşı çıktı. Ona göre şiir, “Libas hizmetini, gıda vazifesini görmelidir. Gerçeği her an ve bütün çıplaklığıyla yakalamalıdır.” İstanbul halkının konuşma dili kadar Osmanlıcayı da çok iyi bildiği için aruz veznini ustalıkla kullanır.

Türkçülük hareketine ve Milli Edebiyat akımına karşı çıkar. Kurtuluşu Batılılaşmada gören Tefik Fikret

ile çatışır. İslam Birliği'ni savunurken, İslam dünyasındaki durağanlığı da sert dille eleştirir. Savaş, bunalım ve yokluk yıllarının yoksul insanları Türk edebiyatında gerçek yüzleri ve sorunlarıyla ilk kez onun şiirlerinde ele alınır.

Ziraat Nezareti (Tarım Bakanlığı) emrinde geçen yirmi yıllık memuriyeti sırasında veteriner olarak dolaştığı Rumeli, Anadolu ve Arabistan'da köylülerle yakın ilişkiler kurma olanağı buldu. İlk şiirlerini Resimli Gazete'de yayımladı.

1906'da Halkalı Ziraat Mektebi ve 1907'de Çiftçilik Makinist Mektebi'nde hocalık etti. 1908'de Dârülfünûn Edebiyat-ı Umûmiye müderrisliğine tayin edildi.

İlk şiirlerinin yayımlanmasını izleyen on yıl boyunca hiçbir şey yayımlamadı. 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte Eşref Edip'in çıkardığı Sırat-ı Müstakim ve sonra Sebilü'r-Reşad dergilerinde sürekli yazılar yazmaya, şiirler ve çağdaş Mısırlı İslam yazarlarından çeviriler yayımlamaya başladı.

1913'te Mısır'a iki aylık bir gezi yaptı. Dönüşte Medine'ye uğradı. Bu gezilerde İslam ülkelerinin maddi donatım ve düşünce düzeyi bakımından Batı karşısındaki zayıflıkları konusundaki görüşleri pekişti.

Aynı yılın sonlarında Umur-ı Baytariye müdür muavini iken memuriyetten istifa etti.

Bununla birlikte Halkalı Ziraat Mektebi'nde kîtabet ve Darülfünûn'da edebiyat dersleri vermeye devam etti. İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girdiyse de cemiyetin bütün emirlerine değil, sadece olumlu bulunduğu emirlerine uyacağına dair and içti.

I. Dünya Savaşı sırasında İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin gizli örgütü olan Teşkilât-ı Mahsusa tarafından Berlin'e gönderildi. Burada Almanlar'ın eline esir düşmüş Müslümanlar için kurulan kampta incelemeler yaptı.

Çanakkale Savaşı'nın akışını Berlin'e ulaşan haberlerden izledi. Batı uygarlığının gelişme düzeyi onu derinden etkiledi. Yine Teşkilât-ı Mahsusa'nın bir görevlisi olarak çöl yoluyla Necid'e ve savaşın son yılında profesör İsmail Hakkı İzmirli'yle birlikte Lübnan'a gitti. Dönüşünde yeni kurulan Dârü'l Hikmetü'l İslâmiye adlı kuruluşun başkâtipliğine getirildi. Savaş sonrasında Anadolu'da başlayan ulusal direniş hareketini desteklemek üzere Balıkesir'de etkili bir konuşma yaptı. Bunun üzerine 1920'de Dârü'l Hikmet'deki görevinden alındı.

İstanbul Hükümeti Anadolu'daki direnişçileri yasa dışı ilan edince Sebilü'r-Reşad dergisi Kastamonu'da yayımlanmaya başladı ve Mehmet Âkif bu vilayette halkın kurtuluş hareketine katkısını hızlandıran çalışmalarını sürdürdü. Nasrullah Camii'nde verdiği hutbelerden biri Diyarbakır'da çoğaltılarak bütün ülkeye dağıtıldı.

Çağdaş İslamcılık, Batı burjuva uygarlığının temel değerlerinin İslam kaynaklarına uyarlı olarak yeniden gözden geçirilmesini, Batı'nın toplumsal ve düşünsel oluşumuyla özde bağdaşık, ama yerel özelliklerini koruyan güçlü bir toplum yapısına varmayı öngörür.

Bu görüşe koşturarak Mehmet Âkif'in şiir anlayışı batılı, hatta o dönemde Batı'da bile örneklerine az rastlanacak ölçüde gerçekçidir. Kafiye'nin geleneksel Osmanlı şiirinde bir bela olduğunu savunan, resim yapmanın yasak sayılmasının, somut konuların betimlenmesini aksattığı ve bu yüzden şiirin olumsuz etkiler altında kaldığı görüşünü ileri süren Mehmet Âkif, Fuzuli'nin Leylâ vü Mecnûn adlı yapıtının plansız olduğu için yeterince başarılı olmadığını dile getirecek ölçüde çağdaş yaklaşımlara eğilimlidir. Konuşma diline yaslandığı için kolayca yazılabilir mi izlenimi veren şiirleri biçime ilişkin titiz bir tutumun

örnekleridir. Hem aruzdan doğan bağların üstesinden gelmiş, hem de şiirin bütününe kapsayan bir iç musiki düzenini gözetmiştir. Dilde arılaşmadan yana olan tutumunu her şiirinde biraz daha yalın bir söyleyişi benimseyerek somutlukla ortaya koymuştur.

Mehmet Âkif geleneksel edebiyatın olduğu kadar, Batı kültürünün değerleriyle etkileşimi de kabul eder, ancak Doğu'ya ya da Batı'ya öykünmeye şiddetle karşı çıkar. Çünkü her edebiyatın doğduğu toprağa bağlı olmakla canlılık kazanabileceği ve belli bir işlevi yerine getirmedikçe değer taşımayacağı görüşündedir. Gerçekle uyum içinde olmayı her şeyin üstünde tutar.

Altı yüzyıllık seçkinler edebiyatının halktan uzak düştüğü için bayağılaştığına inanır. İçinde yaşanan toplumun özellikleri göz önüne alınmadan batılı yeniliklere öykünmenin doğrudan doğruya edebiyata zarar vereceği, 'edepsizliğin başladığı yerde edebiyatın biteceği' anlayışına bağlı kalarak 'sanat sanat içindir' görüşüne karşı çıkmış, 'libas hizmetini, gıda vazifesini' gören bir şiiri kurma çabasına girişmiştir. Bu yüzden toplumsal ve ideolojik konuları şiir ile ve şiir içinde tartışma ve sergileme yolunu seçmiştir.

Bütün çıplaklığıyla gerçeği göstermekteki amacı okuyucusunu insanların sorunlarına yöneltmektir. Bu kaygıların sonucu olarak yoksul insanların gerçek çehreleriyle yer aldığı şiirler Türk edebiyatında ilk kez Mehmet Âkif tarafından yazılmıştır.

Mehmet Âkif şiirinin yaşadığı dönemde ve sonrasında önemini sağlayan işte bu gerçekçi tutumudur. Bu şiirde düş gücünün parıltısı yerini gözle görülür, elle tutulur bir yapıya bırakmıştır. Şairin nazım diline bu dilin özgül niteliğini bozmaksızın elverişli olduğu gelişmeyi kazandırması, aruz veznini yumuşatmayı, başarmasıyla mümkün olmuştur. Bu aynı zamanda Türkçe'nin şiir söylemedeki olanaklarının ne ölçüde geniş olduğunu göstermesi demektir. Söz konusu dönemde her şairin dili kişisel bir dil kurma adına dar bir vadiye sıkışmak zorunda kalmıştı.

Mehmet Âkif dilin toplumsal kimliğini öne çıkarmış, üslûpta özgünlük ve kişiselliğe ulaşmıştır. Yenilikçi bir şair olarak, yaşadığı dönemde görülen ölçsüz yenilik eğiliminin bozucu etkilerine, ölçüsü işleviyle bağlantılı bir şiir kurmak suretiyle sınır çekmeye çalışmıştır.

Âkif'in Medeniyet Anlayışı

Mehmet Âkif, bir vatan şairi, döneminin tanınımıyla da bir İslam şairidir. Bu yanıyla Anadolu'da başlatılan Kurtuluş Savaşı'na büyük destek vermiştir. Yaşamı boyunca asrî olmamakla, çağının gerçeğini kavrayamamakla itham edilmişti. Bunu büyük bir tevekkül ve sabırla karşılamıştır. Hakkındaki kanaati değiştirmek için düşünce ve yaşam biçiminde hiçbir değişiklik yapmayı düşünmediği gibi, bu düşünce biçiminin en özgün eserlerini, fikir ve anlayışını derinleştirmiş ve etkinliğini artırmıştır.

Âkif'in eleştirilen medeniyet anlayışı, gerçekte, İslâm'ın tarif ettiği dürüst ve ahlâki düzenin dışına çıkan yaşam biçimiydi. Âkif, Batı'nın sahip olduğu

medeniyeti hiçbir şekilde inkâr etmemiş, aksine bu uygarlığın ulaştığı düzeye İslâm toplumlarının da ulaşması dileğini dile getirmişti. Onların tekniğini, ilerlemelerine zemin hazırlayan bilim ve anlayışından istifade etmeyi sakıncalı bulmamıştır. Nitekim Berlin’de bulunduğu dönemde, Almanya’yı yakından tanımak istemiş, her fırsatta Batı’nın ulaştığı bilim ve teknik düzeyinin üstünlüğüne hayranlığını belirtmiş, ancak fikir ve ahlâk yönünden Batı medeniyetinin önemli ölçüde eleştirilecek yönleri olduğunu aktarmıştı.

Ahlâklı Bir Şahsiyet Olarak Âkif

Âkif, ahlâklı, faziletli, dürüst insan idealine inanan bir şairdi. Bu ahlâk ve medeniyet örgüsünden hiç sapmadı. Bu nedenle ahlâk ve faziletin gereklerinin yerine getirilmesi hususunda da başta kendisi örnek bir hayat tarzında yaşadı. Sözüne güvenilir, yazdığına itibar edilir, konuştuğunda doğruyu konuşur bir şahsiyet olarak tanınan Mehmet Âkif, dürüstlüğü ve ahlâklı yaşamayı temel prensip edinmişti. Haksızlığa tahammül ettiği ve hele yaltaklanarak menfaat peşinde koştuğu görülmemişti. Veteriner İşleri Müdür Yardımcısı görevini üstlendiği yıllarda Veteriner İşleri Müdürü'nün bir haksız kararı ile azledilmesi üzerine görevinden istifa etmişti. Kendisine bu

hareketinin sebebi sorulduğunda başkasına yapılan haksızlığa tahammül etmesinin mümkün olamayacağını söylüyordu. “Arkadaşıma yapılan haksızlık bana yapılmış demektir.” diye 20 yıllık memuriyetine tereddütsüzce veda etmişti.

*“Üç buçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam.
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir, âşığım istiklâle.
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lale.
Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum.
Kesilir belki fakat, çekmeye gelmez boynum!
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim
Adam “aldırma da geç git” diyemem; aldırırım
Çiğnerim çiğnerim Hakkı tutar kaldırırım.
...*

Hiç kimse Âkif'in verdiği sözden döndüğünü, hangi şartlarda olursa olsun sözünden bir sapma gösterdiğini görmemiştir. Yakın arkadaşı Şair Mithat Cemal Kuntay, görevinden istifa ettiği ilk günlerde kendisini

ziyaret eder. Balkan Harbi'nin yaşandığı zor günlerde Âkif, geçimini sağlayacak yeni bir iş bulmuş değildir.

Mithat Cemal Kuntay o günleri şöyle anlatıyor:

“Balkan Harbi başlarken, Âkif Bey, yegâne geçim yolu olan resmi memuriyetinden istifa etti. Kirada oturduğu evine, bir cuma günü gittim. Beş çocuğundan başka, dört çocuk daha vardı.

- Bunlar kim? dedim.

- Çocuklarım! dedi. Sonra anlattı.

Âkif, Baytar Mektebi'nde iken bir arkadaşıyla anlaşmışlar. ‘Kim önce ölürse, çocuklarına sağ kalan baksın!’ demişler. Arkadaşı vefat etmiş, Mehmet Âkif de, verdiği söze bağlı kalarak anlaşma hükmünü yerine getirmiş.

Mithat Cemal devam ediyor;

“Halbuki o zamanlar, Âkif Bey'in beş parası yoktu; fakat beş çocuğu vardı!”

Yine çok yakın dostlarından Fatih Gökmen anlatıyor;

“Âkif, verdiği söze bağlı olmayanlara insan gözüyle bakmazdı. Aramızda geçen bir olayı anlatayım. Ben Vaniköy'de oturuyordum. Kendisi de Beylerbeyi'nde. Bir gün, öğle yemeğini bende yemeyi, sonra da oturup

sohbet etmeyi kararlaştırdık. O gün, öyle yağmurlu, boralı bir hava oldu ki her taraf sele boğuldu. Havanın bu haliyle karadan gelemeyeceğini tabii gördüm. Yakın komşulardan birine gittim. Yağmur, bütün şiddetiyle devam ediyordu. Eve döndüğümde ne işiteyim, bu arada, Mehmet Âkif Bey sırlıslıkla bir vaziyette gelmiş. Beni bulamayınca, evdekilerin bütün ısrarlarına rağmen içeri girmemiş. «Selam söyleyin» demiş ve o yağmurlu havada dönmüş gitmiş! Ertesi gün, kendisinden özür dilemek istedim.

‘Bir söz, ya ölüm veya ona yakın bir felaketle yerine getirilmezse mazur görülebilir’ dedi ve benimle altı ay dargın kaldı.”

Mehmet Âkif'in Bilim ve Teknik Anlayışı

Mehmet Âkif, batıdaki bilim ve teknik seviyesinin aynen aktarılmasını ve ülkenin bu yüksek bilim ve teknik düzeyi içinde gelişmesi gerektiğini her vesile ile belirtiyordu. Bilim ve tekniğin kaynağının Batı olduğunu görmüştü. Özellikle Berlin seyahati sırasında gözlemleri sonucunda, Osmanlı toplumunun bilim ve teknik yönünden denli geri kaldığını fark etmişti. İkinci Meşrutiyet ile birlikte hürriyetin ilanını her şeyin çaresi gibi gören geniş bir kitle vardı. Bu kitlenin umursamaz tavırlar içinde Batının teknik ve bilim düzeyine bigâne kalışını da hayretle seyretmekteydi. Halkı bu konuda tembel, cahil ve ilgisiz buluyordu. Bu

kitlenin mutlak surette bu konularda duyarlı davranması gerektiği fikrindeydi.

Safahat'ın birinci kitabında yer alan "Köse İmam" isimli şiirinde bu gözlemlerini dile getiriyordu:

*Bu cehalet yürümez, asra bakın: asr-ı ulûm
Başlasın terbiyeniz, ailelerden oğlum.
Sâde hürriyet ilânı ile bir şey çıkmaz;
Fikr-i hürriyeti halka hazmettiriniz biraz...*

Yine Fatih Kürsüsünde isimli bölümde cehaletin ülkeyi nasıl felaketlere sürüklediğini dile getirir:

*Felâketin başı, hiç şüphe yok, cehâletimiz;
Bu derde çâre bulunmaz -ne olsa- mektebsiz;
Ne Kürd elifbayı sökmüş, ne Türk okur, ne Arab;
Ne Çerkes'in, ne Lâz'ın var, bakın, elinde kitâb!
Hülâsa milletin efrâdı bilgiden mahrûm.
Unutmayın şunu lâkin:
"Zaman: Zamân-ı Ulûm!"*

Verdiği öğütler içinde zaman zaman dünyanın ahvalini, zaman zaman gelişen tekniği ve bilimi esas alır. Cehaletin en büyük felâket olduğunu belirtir:

*Bir baksana gökler uyanık, yer uyanıktır.
Dünya uyanıkken uyumak, maskaralıktır.*

Meclis'teki Âkif

1920 yılının başında Mehmet Âkif Ankara'ya yapacağı seyahatini sadece damadı Ömer Rıza Doğrul ile yakın arkadaşı Eşref Edip Beylere haber verir. Kendileriyle bir sır tevdi eder gibi konuşur:

“Artık burada duracak zaman değildir. Gidip çalışmak gerekir. Halkın bizim tarafımızdan aydınlatılmasına ihtiyaç varmış. Çağırıyorlar... Ben yarın Ankara'ya hareket ediyorum. Hiç kimsenin haberi olmasın...”

Ankara yolculuğuna oğlu Emin Bey ile çıkar. Emin Bey'in hatıralarında belirtildiği gibi trenden iner inmez doğru Meclis'in önüne gelirler. Bu esnada bir ziyarete gitmekte olan Mustafa Kemal Paşa ile karşılaşırlar. Mustafa Kemal Paşa Mehmet Âkif'i görünce yaklaşır;

“Sizi bekliyordum efendim; tam zamanında geldiniz. Şimdi görüşmek mümkün olmayacak; ben size ziyarete gelirim.”

Mehmet Âkif Ankara’ya gelince Hacı Bayram Camii’nde va’za başlar. Milli Mücadeleye katkısı olabilecek şekilde bazı kentleri dolaşır ve o kentlerde vaazlar verir. Kuvâ-yı Milliye’nin bir İttihatçı hareketi olmadığını anlatır. Eğer vatani kaybedersek gidecek yerimiz kalmayacağını söyler. Bu savaşın dine ve halife hıyanet için yapılmadığını anlatır. Aksine milli mücadelenin bir cihad olduğunu ve bu savaşa katılmanın dinen farz kılındığını aktarır.

O günlerde sözüne güvenilir en önemli İslâm büyüğü olarak Mehmet Âkif’in konuşmaları etkili olur. Burdur’dan milletvekili seçildiğini belirten mazbatasını alır. Meclis Burdur olarak mazbatayı kabul eder. Birkaç gün sonra Biga’dan mebus seçildiği haberi gelir. Meclis Biga mebusluğu mazbatasını da kabul eder. Ancak Âkif, Biga mebusluğundan istifa ederek meclise Burdur mebusu olarak girer.

İstiklâl Marşı'nın Hikâyesi

Osmanlı döneminde koca imparatorluğun resmi kabullerde kullandığı bir marş vardı. Bu elbetteki Mehter değildi. Mehter daha çok savaş ortamında kullanılan ve askere moral aşılayan bir misyon üstlenmişti. İşte resmi kabullerde kullanılma ihtiyacı hissedilen ilk Marşımız 1808'de II. Mahmut'un yazdırdığı "Mahmudiye Marşı"dır.

Padişah, Mehterhaneyi kaldırmış ve yerine kurdurduğu "Mızıkâ-yı Hümayun"u yönetmek üzere Napolyon Ordusundan ayrılma bir İtalyan olan Guiseppe Donizetti'yi davet etmişti. Bestecinin, Padişah'a yazdığı "Mahmudiye Marşı" tam on bir yıl marş olarak çalınmıştır. Donizetti, Sultan Abdülmecit için de "Me-cidiye Marşı'nı yazmış, bu marş da 21 yıl çalınmıştır.

Donizetti, hanedan üyelerine batı tarzı müzik eğitimleri vermiş ve Osmanlı adeta ikinci vatanı haline gelmiş.

Sultan Abdülaziz için, “Aziziye Marşı”, Sultan 2. Abdülhamit için, “Hamidiye Marşı”, Sultan Reşat için “Reşadiye Marşı” yazılıp, okunuyor. Bu marşların daha çok bir tür kraliyet marşı olduğunu söylemek daha doğrudur. İstiklâl Marşı konseptimizin başlangıcı sayabileceğimiz olaylar zincirinin, II. Mahmut’a dayandığını söylesek abartmış sayılmayız. Ancak bugünkü anlamda bir İstiklâl Marşı yazılması çok daha farklı bir örnekten yola çıkılarak talep ediliyor...

TBMM 12 Mart 1921’de Mehmet Âkif Ersoy’un şiirini İstiklâl Marşı olarak kabul etti. Bu marş o günden beri büyük bir heyecanla okunmaktadır. Ve bu heyecan artarak sürecektir. Çanakkale’de büyük bir kahramanlık göstererek imanı ve cesaretini bütün dünyaya kanıtlayan Mehmetçik, silahsız, aç ve bitkindi. Fakat hiçbir vatanseverin bu zillete katlanması düşünülemez. Çok geçmeden Anadolu’da milli mücadele bayrağı açıldı.

Âkif asla ümitsiz değildi, biliyordu ki Âsım’ın nesli bu milletin namusunu şimdiye kadar çiğnetmedi ve çiğnetmeyecek. Ümitsizliğe düşmemek gerekirdi.

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak, korkaklıktan başka bir şey değildi onun nazarında. İşte Âsım'ın nesli düşman çizmeleri altında ezilmeye, zelim olmaya rıza göstermemiş, düşman işgaline karşı yiğitçe direnmeye başlamıştı.

O günlerde Garp Cephesi Kurmay Başkanı olan İsmet Paşa Maarif Nazırı (Milli Eğitim Bakanı) milletvekili Rıza Nur'u ziyaret etmişti. İsmet Paşa askeri şevklendirecek bir istiklâl marşı yazılması düşüncesini açtı Rıza Nur'a. O da bu düşünceye katıldı, bir yarışma düzenlenmesi konusunda anlaştılar. Marşın güfte ve bestesi ayrı ayrı yarışmaya konulacaktı. Her birini kazanana 500 lira ödül verilecekti. 8 Kasım 1920 tarihli Hâkimiyet-i Milliye' de yarışma için ilan yayınlandı. Yarışmanın tek şartı yazılacak güftenin milli mücadele ruhunu ifade etmesiydi. Beste yarışması daha sonra açılacaktı. Çok sayıda şair yazdığı güfteleri Maarif milletvekillerine gönderdi. Kısa sürede 724 şiir gönderilmişti. Ancak gönderilen şiirlerin hiçbirisi milli mücadele ruhunu ifade edecek güfte olmadığından yarışma istenen sonucu vermemişti. Yarışmaya katılan şiirlerde İstiklâl Marşı olabilecek bir şiir maalesef yoktu. Rıza Nur'un yerine gelen Hamdullah Suphi Bey sonuçtan memnun değildir.

Hamdullah Suphi'ye göre bu şiiri tek bir şair yazabilirdi: Mehmet Âkif.

Mehmet Âkif imanıyla, yazdığı yaşadığı hayatla, Anadolu'nun asırlık ıstırabını nefsinde hissedene ruhıyla, zulme, küfre karşı zaman zaman zaptedemediği isyanıyla milli mücadelenin örnek şahsiyetiydi.

Hamdullah Suphi, Âkif'e aşağıdaki mektubu yazar;

Pek aziz ve muhterem efendim, İstiklâl Marşı için açılan müsabakaya iştirak buyurmalarındaki sebebin izalesi için pek çok tedbirler vardır. Zatı üstadânelerinin matlup şiiri vücuda getirmeleri maksadın husulü için son çare olarak kalmıştır. Asıl endişenizin icap ettiği ne varsa yaparız. Memleketi bu müessir telkin ve tehyiç vasıtasından mahrum bırakmamanızı rica ve bu vesileyle en derin hürmet ve muhabbetimi arz ve tekrar eylerim efendim.

Umur-ı Maarif Vekili/ Hamdullah Suphi

Bu mektup birçok açıdan önemlidir, yazıda geçen “**Memleketi bu müessir telkin ve tehyiç vasıtasından mahrum bırakmamanızı**” cümlesi marşın gerekçesidir aslında. Evet, İstiklâl Marşı bir telkin ve tehyiç vasıtası olarak cephede bulunan ordu için

isteniyordu. İstiklâl Marşı yazılmasının Genelkurmay tarafından istendiği dönemde Kurmay Başkanı İsmet İnönü'dür. Bu nedenle Mehmet Âkif milli mücadele-
nin destanı marşını yazmakta güçlük çekmeyecekti. Hattâ İstiklâl Marşı'nı yalnız o yazabilirdi. Mehmet Âkif 1915'lerde o marşın ses ve muhtevasını hazırlayan, yakalayan, ortaya koyan şiir örnekleri vermişti zaten. Bu, İstiklâl Marşı'nın başındaki korkma hitabını kullanmaya kadar varan bir hazırlıktı.

Korkma: Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz Bu yol ki hak yoludur Dönme bilmeyiz. Yürürüz....

Hamdullah Suphi Bey bir gün Âkif'in yakın dostlarından (Balıkesir) mebusu Hasan Basri Çantay Bey le mecliste görüştü, söz yarışmadan açılınca gönderilen şiirlerden hiç birisinin kendisini tatmin etmediğini söyledi. Bunu üzerine Hamdullah Suphi Hasan Basri Bey'e marş yazma konusunda Âkif'i ikna edip edemeyeceğini sordu. Mehmet Âkif 500 liralık mükâfat konusunda gerçekten çok hassastı. En büyük korkusu para için yazdığının düşünülmesiydi. Halbuki İstiklâl Marşı'nın yazıldığı günlerde milletçe maddi bakımdan sıkıntı çekiliyordu.

Hamdullah Suphi ödöl meselesinin kolayca halledilebileceğini söyledi ve ona hitaben yukarıda okuduğunuz mektubu yazdı. Mehmet Âkif ikna edildi ve şiiri yazmaya başladı. O edebiyatın usta şairlerinden biriydi ve milletin ıstırabını derinden hisseden bir münevverdi. Yazdığı şiirle Mehmet Âkif büyük beklentiyi boşa çıkarmadı. Bütün dostları onun evde, sokakta, camide, uyurken, yürürken, yemek yerken, âdeta bütün hücreleriyle İstiklâl Marşı'nı düşündüğünü görüyordu.

T.B.M.M'de hararetli müzakereler yapılmaktaydı. M. Âkif bütün dikkatini bitirmeye çalıştığı marşın mısralarına yoğunlaştırmıştı. Mehmet Âkif çevresinde olup bitenden habersiz bir halde sürekli yazıyordu. Ancak müzakereler bitince daldığı alemden uyanıyordu.

Marş nihayet son şeklini aldı ve 7 Şubat 1921 tarihinde imzasız olarak Maarif Vekaleti'ne teslim edildi. Mehmet Âkif bu yarışmaya katılan 725. şairdi. İstiklâl Marşı komisyonu içlerinden 7 şiiri seçti. Adaylar arasında, Mehmet Âkif'ten başka Bahattin Baha, Kemalettin Kami, Hüseyin Suat, Kâzım Karabekir, İshak Râfet gibi tanınmış kişiler de vardı. 1921 yılı Mart ayında meclisin 2. toplantı dönemi açılmaktaydı. Bütün mebuslar yerini almıştı. Localar dinleyicilerle dolmuştu.

Bu istiklâl mücadelesinin tarihî günlerinden biriydi. Başkanlık kürsüsünde oturan Mustafa Kemal'in açılış konuşmasından sonra 2. celsede İsmet Paşa konuştu. Ardından Karesi mebusu Hasan Basri Çantay Bey'le Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in İstiklâl Marşı'yla ilgili verdikleri takrime geçildi.

Görüşmeler sonunda encümen tarafından seçilen 7 şiirin bastırılarak mebuslara dağıtılması kararlaştırıldı. Hamdullah Suphi Bey bu görüşmeler sırasında kendisine Mehmet Âkif Bey'in şiirini tercih ettiğini söylemiş ve büyük bir heyecanla okumuştur.

İstiklâl Marşı'nın mısraları Maarif Vekili'nin gür ve tesirli sesinden yükselirken, salon alkıştan çınılıyordu. Ve M. Âkif Bey'in şiiri İstiklâl Marşı olarak kabul edildi. İstiklâl Marşı'nın resmi kabulü 12 Mart 1921 tarihli oturumda gerçekleşti.

Hamdullah Suphi, İstiklâl Marşı'nı kürsüye geleerek büyük bir heyecanla tekrar okudu. Bütün milletvekilleri milli mücadelenin ruhunu ifade eden bu şiiri ürpertiler geçirerek dinlediler. Bu şiir öyle bir şiirdi ki o trajik anda, var olup olmama noktasında bir toplumun, bir milletin ihtiyaç duyduğu bütün değerleri içinde toplamıştı. Bir bakıma, bir mücadelenin,

bir ruhun, bir tarihin hatta bir medeniyetin özüydü. Mehmet Âkif o sırada mecliste yoktu. Çünkü görüşmeler başladığında mahcubiyetinden fazla kalmamış, sessizce bir gölge gibi çekip gitmişti.

İstiklâl Marşı resmen kabul edildikten sonra Mehmet Âkif'in kaldığı Taceddin Dergâhı tebrike gelenlerle doldu, taştı. Marş için ordu tarafından konulan ödülü M. Âkif kırgınlığa sebep olmamak için aldı. Bu 500 lirayı Darül'mesai isimli derneğe bağışladı. Bu para 500 cumhuriyet altını ile ölçülebilir. İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği gün ise Âkif'in cebinde iki lira vardı ve onu da Zonguldak milletvekili Hayri Bey'den borç almıştı.

Her adımını her hareketini Allah rızası için yapmaya gayret eden yüksek gönüllü bir aydın olduğu için hayat şartlarının zorlukları onu hiç yıldırmamıştır. Hayatının hiçbir döneminde ikbal peşinde koşmamış, ayağına kadar getirilen, tepsi içinde sunulan imkânları reddetmiştir. O İstiklâl Marşı için verilen 500 lirayı da milletine iade etmiş, kendi halinde bir insan, mütevazı bir münevver olarak hayatını noktalamıştır.

İki gazeteci, Hakkı Tarık Us'la, Rûşen Eşref Ünaydın, ölümünden birkaç gün önce M. Âkif'i ziyarete

gelmişlerdi. Sohbet İstiklâl Marşı'na geldi ve üstada değiştirilip değiştirilmeyeceğini sordular. Hasta yatağından doğruldu Mehmet Âkif. “Bu İstiklâl Marşı'nı kimse yazamaz” dedi, “ben dahi yazamam.” Sonra yatağına yerleşti ve şu niyazda bulundu: **‘Allah bu millete bir daha İstiklâl Marşı yazmayı nasip etmesin.’**

Marşın Bestelenme Süreci

Mehmet Âkif'in 20 Şubat 1921'de yazdığı "Kahraman Ordumuza" sungusunu taşıyan şiiri 12 Mart 1921 günü büyük çoğunlukla TBMM'de İstiklâl Marşı kabul edildi. Aynı yıl bir de beste yarışması açıldı, ama kesin bir sonuç alınmadı. Bunun üzerine Millî Eğitim Bakanlığı ikinci bir yarışma düzenlemiştir. Şiirin bestelenmesi için açılan ikinci yarışmaya 24 besteci katılmış, 1924 yılında Ankara'da toplanan seçici kurul, Ali Rifat Çağatay'ın bestesini kabul etmiştir. Bu beste 1930 yılına kadar çalındıysa da 1930'da değiştirilerek, dönemin Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası Şefi Osman Zeki Üngör'ün 1922'de hazırladığı bugünkü beste yürürlüğe konmuş, toplamda dokuz

dörtlük ve bir beşlikten oluşan marşın armonilemesini Edgar Manas, bando düzenlemesini de İhsan Servet Küñçer yapmıştır. Protokol gereği, sadece ilk iki dörtlük beste eşliğinde İstiklâl Marşı olarak söylenebilmektedir. Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nı Türk Milleti'nin eseri olarak kabul ettiği için Safahat'a koymamış ve kahraman ordumuz'a hediye etmiştir.

İstiklâl Marşı Açıklaması

*Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O, benim milletimin yıldızıdır, parlayacak
O, benimdir; o, benim milletimindir ancak!*

Bu kıtada Mehmet Âkif Türk milletine sesleniyor.

Ey Milletim, yurdumuzun düşmanlar tarafından kuşatılmış olmasına bakarak bayrağımız için endişe etme, korkma. Çünkü bu topraklar üzerindeki en son ocak sönmeden, en son Türk bu uğurda canını vermeden bayrağımıza kimse el uzatamaz.

Rengini şehitlerimizin kanından alan ve şafaklarda bir alev gibi dalgalanan bayrağımız milletimin yıldızı ve bağımsızlık sembolüdür. Gökteki yıldızla el

sürülemediği gibi, milletimizin yıldızı olan bayrağıma da düşmanlar dokunamaz. O Türk Milleti'nindir ve daima öyle kalacaktır.

*Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilal,
Kahraman ırkıma bir gül!.. Ne bu şiddet, bu celal?
Sana olmaz, dökülen kanlarımız sonra helal.
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl.*

Bu dörtlükte şair bayrağımıza sesleniyor:

Uğruna canımı vereyim, ne olur kaşlarını çatma ey hilal kaşlı güzel bayrağım. Neden bize dargın ve azarlar gibi bakıyorsun? Seni, o nazlı nazlı dalgalandığın göklerimizden indirmelerine izin vereceğimizi mi sandın? Kahraman milletim hür yaşamak ve seni hür yaşatmak için çok kan döktü, şu anda da dök-mektedir. Sen bize kaş çatarak, uğruna yapılan bu fedakârlıkları hiçe sayarsan, dökülen kanlarımız sana helâl olmaz. Doğruluk ve adalet için çalışan, Allah'a inanarak ona kulluk eden, İstiklâl uğruna canını veren milletimin hakkı bağımsızlıktır, hürriyettir.

*Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım.*

Mehmet Âkif bu kıtada hürriyet kavramını işliyor. “Ben” kelimesi ile Türk Milleti’ni kastediyor ve:

“Ben, yaratıldığı günden beri hür yaşamış bir milletim, bundan sonra da hür olarak yaşayacağım. Beni esir edeceğini düşünenler ancak aklını kaçırmış olanlardır. Onların bu çalgınca düşüncelerine şaşarım. Çünkü ben, şimdiye kadar hiç esir olmadım. Hürriyeti elimden almak isteyen olursa kükremiş bir sel gibi coşar, önüme çıkan engelleri çiğner geçerim. Bu uğurda dağları parçalar, uçsuz bucaksız denizlere bire sığmam, yine taşarım.”

*Garbın afakını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
‘Medeniyet’ dediğin tek dişi kalmış canavar!*

Bu kıtada Mehmet Âkif sömürgeci, saldırgan batıya çatmakta, medeniyet adı altındaki saldırgan tutumunu kınamaktadır:

“Batı ordularının en modern silahlarla, tank ve toplarla, tıpkı çelikten bir duvar gibi üzerimize yürümesi bizim için önemli değildir.Türk Milleti’nin öyle bir iman gücü, şehitlik inancı vardır ki, o imanlı

göğüslerin her biri bir kale gibidir. Bu imanlı göğüsler karşısında en modern silahlar etkisiz kalır, hepsi yok olur, parçalanır. Onların homurtuları, ulumaları da seni korkutmasın. Medeniyet maskesi takarak etrafa saldıran, zayıfları ezen ve sömüren bir canavar, bizim imanlı göğsümüze en ufak bir korku veremez. Zaten “Medeniyet” adı altında yapılan bu vahşiliklerden sonra onun gerçek canavar yüzü ortaya çıkmıştır. O canavarın tek dişi kalmıştır, bize asla zarar veremez.”

*Arkadaş! Yurdumu alçaklara uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayasızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.*

Bu kıtada Mehmet Âkif Türk Milleti'ne, onun kahraman askerlerine ümit ve kararlılık aşıyor ve:

“Arkadaş! Alçakların yurduma girmesine kesinlikle izin verme! Yurduna saldıran düşmana gövdeni siper et! Onlarla ölünceye kadar savaş! Onların utanmazca saldırılarına karşı dur! Cenab-ı Hak mutlaka sana yardım edecektir. Çünkü Allah, sabreden ve korkmadan, Hak yolunda savaşan mü'minlere zafer vereceğini Kur'an-ı Kerim'de va'd etmiştir. Allah'ın bu yardımı

belki yarın, belki yarından da kısa zamanda ortaya çıkacaktır ve düşman perişan edilecektir.”

*Bastığın yerleri ‘toprak!’ diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid oğlusun, incitme, yazıktır atanı.
Verme, dünyaları alsan da, bu cennet vatanı.*

6. kıtada kutsal vatan ve vatan toprağı ele alınmakta, Mehmet Âkif gençlere, üzerinde yaşadıkları toprakların değerini ve özelliğini iyi bilmeleri gerektiğini anlatmaktadır:

“Bastığın yerleri (toprak) deyip geçme! Geçmişini iyi öğren! Çünkü bu vatan toprakları, uğruna şehit düşenlerin kefensiz olarak gömüldükleri, her karışında bir şehit kanı olan kutsal topraklardır. Sen ki; dini, vatanı uğruna canını vererek, Allah katında makamların en yücesi olan şehit’lik mertebesine ulaşmış bir babanın oğlusun. Vatanına gereken değeri vermez, onu atalarının koruduğı gibi korumazsan, ataların incinir, üzülr. Bu cennet vatanı her ne pahasına olursa olsun korumalı, dünyaları da alsan bu yurdun bir karış toprağını bile vermemelisin.

*Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Canı, cananı, bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.*

İstiklâl Marşı'nın 7. kıtasında Mehmet Âkif vatan sevgisini, vatan toprağının özelliğini ve yüceliğini, şöyle anlatmaktadır:

“Bu cennet vatan uğruna canını vermeyecek olan kim var? İşte herkes vatani uğruna canını vermek için hazır bekliyor. Şimdiye kadar bu uğurda o kadar çok yiğit canını verdi ki: bir karış toprakta bir şehit yatmaktadır. Toprağı sıksan, şehitlerin kanı fışkıracak kadar çok şehit verilmiştir. Allah canımı, canım kadar sevdiğim şeyleri, bütün varımı, yoğunumu alsın; yeter ki beni vatanımdan ayrı ve uzak bırakmasın.”

*Ruhumun senden, ilâhî şudur ancak emeli:
Değmesin ma'bedimin göğsüne namahrem eli;
Bu ezanlar -ki şahadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.*

8. kıtada Mehmet Âkif, din ve vatan uğruna şehit olanların ruhlarına tercüman olmakta.

“Yüce Allah’ım! Ruhumun senden dileği şudur: Uğruna canımızı verdiğimiz yurdumuza düşmanlar girmesin, camilerime yabancılar el sürmesin! Bu mabetlerde okunan ezanlardaki şahadetler ki:

*Eşhedü enla ilahe illallah,
Eşhedü enne muhammeden resulullah*

kelimeleri Türk Milleti’nin müslümanlığının ve bağımsızlığının ilk şartı ve temelidir. Hürriyet sembolü olan bu ezanlar yurdumun her köşesinde okunsun. Milletim kıyamete kadar hür yaşasın.”

*O zaman vecd ile bin secde eder, varsa taşım;
Her cerihamda, ilâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-i mücerred gibi terden nâ’şım!
O zaman yükselerek Arş’a değer, belki başım.*

“O zaman (camilere düşman ayağının basmadığı, ezan seslerinin yurdun her köşesinde duyulduğu zaman) yeryüzünde bir mezar taşım varsa, sevinç ve mutluluktan mezar taşım bile coşkunlukla secdeye kapanacaktır.

Milletimin hür olduğunu görmenin ve şehitlik makamına ermenin kıvancı ile sevinç gözyaşlarım,

savaşta aldığım yaralardan boşanır. Cesedim, cisimsiz bir ruh gibi göklere çıkar ve o kadar yükselir ki, belki göğün en yüksek katı olan Arş'a (Allah'ın yüce katına) ulaşır.”

*Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlal.
Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, Milletimin istiklâl.*

Büyük vatan şairi Mehmet Âkif İstiklâl Marşı'nın son kıtasında tekrar şanlı bayrağımıza hitap etmekte ve:

“Şanlı bayrağım! Sen de artık şafaklar gibi al ren-
ginle, göklerimde hür ve mesut olarak dalgalan. Sa-
bah şafağının ardından görülen aydınlık gibi, Türk
Milleti de bu sıkıntılı ve karanlık günlerden sonra
aydınlığa kavuşacaktır. Uğruna dökülen kanlarımızın
hepsi sana helâl olsun.

Artık Türk Milleti'nin yok olması, dağılması diye
bir şey ebediyyen söz konusu olamaz. Çünkü; daima
hür yaşamış olan, daima tek olan Allah'a inanan ve ona
kulluk eden, daima vatani uğruna çalışan ve çarpışan
milletimin hürriyet ve istiklâl her zaman hakkıdır.”

İstiklâl Marşı'nın Besteleniş Hikâyesi

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de bir milli marşı olmalıydı. Daha Cumhuriyet kurulmadan İstiklâl Savaşı sırasında, Garp Cephesi Komutanlığı'ndan bu arzu doğmuştu. Durum, sonradan Maârif Vekili olan Hamdullah Suphi'ye havale edildi. Böylece Türk milli marşı olarak "İstiklâl Marşı" adı ile yaptırılacak marşın hazırlıklarına girildi. Atatürk'ün başkanlığında TBMM'nin 12 Mart 1921 günkü celsesinde Mehmet Âkif Ersoy'un şiiri defalarca okutturularak alkışlar arasında milli marş olarak bestelenmek üzere seçildi. Beste yarışması ise güfte yarışması kadar ilgi görmedi. Bu da memleketin o zamanki musiki durumunu yansıttı.

maktadır. Beste yarışmasına ancak 24 besteci katılmıştı. Bunlardan bazıları şunlardır:

Ahmet Cemalettin Çinkılıç, Ahmet Yekta Madran, Ali Rifat Çağatay, Âsım Bey, Bedri Zabaç, Hasan Basri Çantay, H. Saadettin Arel, İsmail Hakkı Bey, İsmail Zühdü, Kâzım Uz, Lemi Atlı, Mehmet Baha Pars, Mustafa Sunar, Rauf Yekta, Saadettin Kaynak, Zâti Arca, Zeki Üngör.

Güfte yarışması sonuçlandırıldıktan sonra Anadolu'daki savaş iyice kızıştığı sıralarda beste yarışması ilgisini tabii olarak kaybetmiştir. Buna rağmen muhiti olan bestekârlar faaliyetten geri durmamışlar ve kendi bestelerini yaymaya uğraşmışlardır.

O sıralarda Edirne'de müzik öğretmeni olan Ahmet Yekta Madran, kendi marşını Edirne ve havalisinde yaymaya ve söyletmeye başlamıştır. İzmir'de müzik öğretmeni bulunan İsmail Zühdü de kendi marşını İzmir ve havalisi ile Eskişehir'de yaymakta idi. Ankara'da da Zeki Üngör'ün marşı söylenmekte olup İstanbul'da ise iki marş söylenip yayımlanmaktaydı. Bunlar da İstanbul tarafında birçok mekteplerde öğretmenlik yapan Zâti Arca'nın, Kadıköy tarafında ise Ali Rifat Çağatay'ın besteleriydi. Bu durum birkaç

yıl böylece devam etmiş ve 1924'te Ankara'da Maârif Vekaleti'nde toplanan bir kurul, Ali Rifat Çağatay'ın marşını resmi marş olarak kabul ederek ilgili kurullar ile bütün okullara bildirmiştir. Bu marş, 1924'ten 1930 yıllarına kadar söylenip çalındıktan sonra 1930 sıralarında yeni bir emirle Riyaset-i Cumhur Orkestrası şefi Zeki Üngör'ün bestesi milli marş bestesi olarak kabul edilmiştir. Zeki Üngör, İstiklâl Marşı'nın besteleniş hikâyesini şöyle anlatmıştır:

“İstiklâl Savaşı'nın devam ettiği sıralarda ben, Mızıka-yı Hümayun muallimi idim. Yani doğrudan doğruya Saray'a ve Vahdettin'e bağlıydık. Bando, Fasil takımı ve orkestra benim emrimde idi. Şişli'de Uğurlu Han'ın 4 numarasında oturuyordum. Kurtuluş ordusu süvarilerinin İzmir'e girdiklerinden iki veya üç gün sonra evimde, Talim-Terbiye Heyeti azası ve terbiye mütehassısı dostum Haydar merhumla oturuyorduk. Kapı çalındı. İlkokul öğretmeni İhsan merhum geldi. Büyük bir heyecan içinde, süvarilerin İzmir'e girişlerini anlatmaya başladı. Hepimiz coşmuştuk. Hemen kalkıp piyano başına geçtim. Ve derhal içimde doğan parçayı çalmaya koyuldum.

İlk etapta marşın giriş kısmındaki akoru oluşturdum. Bu şekilde iki, üç mezür yaptım. Arkadaşlarım:

“Aman dediler, bu çok güzel bir şey olacak.” Bunun üzerine İhsan’a İzmir’in kurtuluşunu ve büyük zaferi bütün teferruatı ile anlatmasını rica ettim. O anlattı, ben çaldım. Böylece kısa zamanda eserin taslağı ortaya çıktı. Ertesi gün de çalıştım. İki gün sonra beste bitti. Arkadaşlara gösterdim. Çok beğendiler. Bunun üzerine bu müziği milli marş olarak takdime karar verdim. Kıymeti hakkında daha kat’i bir fikir edinmek maksadıyla da besteyi Viyana Konservatuarı direktörüne gönderdim. On gün sonra direktörden gelen mektupta, eserin çok orijinal bulunduğu ve melodisinin Türk milletinin ihtişamına yakışacak şekilde olduğu belirtilerek tebrik ediliyordum.

Bu mektup geldikten on beş gün sonra beni Ankara’dan çağırdılar, gittim. Bana Muzıka-yı Hümayun’u bütün kadrosu ile Ankara’ya nakletmek vazifesi verildi. Bunun üzerine tekrar İstanbul’a döndüm. Ve Ankara’ya ilk olarak başlarında piyanist Sabri’nin bulunduğu beş kişilik bir heyet yolladım. Vahdettin henüz padişah olduğu için bu işleri gizli yapıyorduk. Bir ay sonra da kimseye bir şey söylemeden Ankara’ya gittim. Ve hemen İstanbul’daki arkadaşları bir telgrafla çağırdım. Üç gün sonra geldiler. Böylece milli marşı bu heyete

ilk defa Ankara'da verilen o baloda Atatürk'ün huzurunda çaldık. İşte milli marş böyle bestelendi.”

Bestekârın bu anlatışından, eseri önce sözsüz olarak bestelediği ve daha sonra Mehmet Âkif'in şiirini besteye giydirdiği anlaşılmaktadır. Bu sebepten meydana gelen prozodi hataları, eser hakkında sonradan yapılan tenkitlerin başlıcası olmuştur. Bestekâr yukarıdaki beyanatının bir yerinde her ne kadar, “Bu müziği milli marş olarak takdime karar verdim” diyorsa da, eserdeki ses sahasını halk tabakasını nazara almadan kullanması bestenin milli marş olarak bestelenmediğini meydana çıkarmaktadır. Marştaki bu teknik hatalardan başka, ağır çalınıp söylenmesinde bestekârın kusuru başta gelmektedir. Besteci bu durumu şöyle anlatmıştır:

“Ben İstiklâl Marşı'nı bestelerken kulaklarımda İzmir'e koşan atlıların nal sesleri vardı. Eserin başında metronomu (1 dörtlük=80) olan bir eser hiçbir vakit cenaze marşına benzemez. “Sahibinin Sesi” stüdyosunda orkestra ile plağa çaldığımız zaman teknisyenler, bunun çok süratli bir marş olduğunu ve dolayısıyla plağın ancak yarısını doldurduğunu söylediler. Bu sebeple plağın aynı yüzüne bir marş daha çalmamızı rica ettiler. Ben böyle bir teklifi kabul edemezdim. O

anda aklıma bir şey geldi: “Marşı biraz ağır çalalım, böylece plak dolar. Sonra çalınırken gramofon biraz hızlıya ayarlanır, olur biter” dedim. Bu fikir pek münasip görüldü ve dediğim gibi yapıldı. Fakat bilahare böyle bir fikir vermekle hata ettiğimizi anladım. Çünkü marş çalınırken gramofonun hızlıya ayarlanması icap ettiğini kim bilebilirdi?”

Görüldüğü gibi tam bir alaturka davranışla istiklâl Marşımızın en can alacak noktası; ritmi, ölü doğrulmuştu.

Plak yayıldıktan sonra ağır ritm de hafızalara yerleşti ve besteci ölümüne kadar bu ağır ritmi yürütmeye uğraştı durdu. Ayrıca, marşın Türk temlerini ifade etmediği ve hatta “Karmen Silva” isimli bir operetten alındığı da iddia edilmiştir.

Daha sonra marşın değiştirilmesi tezi ortaya atılarak yetkili yetkisiz türlü şahıslar tarafından türlü fikirler ileri sürülmüşse de değiştirilmesi fikri tutmamıştır. Bu konuda makul olan umumi kanaat; her ne kadar daha iyisini yapmak imkânsız değilse de eskisinin artık tarih olmuşluğu hakikati nazara alınarak, bunun üzerinde gerekli rötuşlarla mevcudu onarmaktır.

Âkif'in İdeal Genci: Âsım

Yeni kuşaklar Mehmet Âkif'i çoğunlukla bir yönüyle tanımaktadırlar: İstiklâl Marşı şairi Mehmet Âkif. Hâlbuki o, yeni kuşaklar tarafından örnek alınması gereken farklı özelliklere sahip bir insandır. İdealist, sanatkâr, şair, hatip, devlet adamı, kahraman, âlim ve bilge bir düşünce adamıdır. Ama Mehmet Âkif'in öne çıkan ve gençlerimize örnek gösterilmesi gereken en önemli vasfı bir düşünce ve hareket adamı olmasıdır.

*"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın, bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam taşarım."*

Millî marşımızda yer alan yukarıdaki mısralar, bir milletin bağımsızlık, özgürlük ve kendine güven duygusunun ifadesidir.

Mehmet Âkif, sözü ve eylemi birbiri ile tam uyum sağlayan ve buna aykırı davranışları asla affetmeyen müstesna, örnek insanlardan biridir.

Safahat'taki Süleymaniye Kürsüsü'nde kendisini şu şekilde tanımlamaktadır:

*“Budur cihanda benim en beğendiğim meslek
Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek.”*

Doğduğu ve yaşadığı zaman dilimi, hatırlanması bile insana üzüntü ve keder veren bir dönemdir: Üç kıtada egemen olmuş büyük bir medeniyetin kurucusu Osmanlı Devleti'nin yıkılış dönemi. Üzücü olaylar üst üste gelmekte, kamuoyunda ümitsizlik hâkim olmaktadır. O ise asla ümitsizliğe kapılmamış, aksine halkını harekete geçirmek için cepheden cepheye koşmuştur. “İstiklâl Harbi'nin manevî cephesinin önderi” sözü onun için yerinde kullanılan bir deyimdir.

*“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak.
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.”*

Ankara'da Taceddin Dergâhı'nda bu mısraları yazarken ufukları karanlık, safha safha yıkılmakta olan bir vatanın geleceğine dair umut ışıklarını ateşliyordu. O, şehirden şehire, cepheden cepheye koşarak insanlara, ümitsizliğe düşmemelerini, güçlü ve ümitvar olmalarını ısrarla telkin etti.

Ama Âkif'in asıl ideali ülkenin geleceğinde söz sahibi olacak ruhen ve fiziken güçlü bir nesil yetiştirmekti. Mehmet Âkif, idealindeki gençliği Âsım'ın nesli olarak niteliyordu. Âsım, Mehmet Âkif'in ana hatlarını ayrıntılı olarak çizdiği ideal bir gençlik prototipidir. Vatanını, milletini, değerlerini ve tarihini sevmektedir. Haksızlığa tahammülü yoktur. Haksızlığa karşı susmayan, haykıran ve hattâ bileği ile düzeltmeye çalışan bir gençtir Âsım. Güçlüdür ve bu gücünü şahsî çıkarları için değil, ülkesi, milleti, toplumun yararları ve geleceği için kullanmaktadır. Kavgacıdır, ama onun kavgası toplumun yararınadır.

Safahat'ta Mehmet Âkif, Âsım'ı fizikî ve ruhi portresi ile anlatmaktadır:

*“Âsım'ın dengi hey âkil, seçilir yüzlerle.
Şimdi, sağ kolda, gümüş kaplı birer bâzûbend,
Boynu muskayla donanmış o yarım deste levant.”*

Âsım toplumsal olayların sürekli içindedir. Kendine ait değer yargılarını en iyi biçimde ifade etmektedir. Tarihe karşı nankörlük edenleri uyarmaktadır.

*“Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem. Biri ec-
dadıma saldırdı mı, hatta boğarım...”*

- Boğamazsın ki!

- Hiç olmazsa yanımdan koğarım!

Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;

Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.

Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle

Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle....

Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum?

Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boynum.

Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim.

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.

Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım;

Çığnerim, çığnenirim, hakkı tutar kaldırırm.

Zalimin hasmıyım amma severim mazlumu....

İrticâın şu sizin lehçede manası bu mu?”

Vatanın karış karış işgal edildiği bir dönemde Âkif, geleceğe Âsım’la bakmakta, Âsım’la teselli bulmakta, Âsım’ın iradesi ile ülkenin kurtulacağına inanmaktadır.

Çünkü ülkenin parlak geleceği iyi yetişmiş kuşaklarla mümkündür.

*“İşin hakikati: Hilkat ne kâr arar, ne zarar;
Bekâ-yı nesle bakar hep, bekâ-yı nesli sorar.
Neden mi? Çünkü hayatın yegâne gayesidir;
O gâye olmasa dünyâ bir âhiret kesilir.”*

Âsım, bir semboldür. Müslüman Türk gençliğini temsil eder. İnancı tamdır. Ülkesini işgal etmek isteyenlere karşı aklıyla, gücüyle mücadele eder. Kazanır. Bunun en canlı örneği Çanakkale Savaşı’dır. Çanakkale’de yedi düvele karşı mücadele vermiştir, yılmamış ve başarmıştır.

*“Âsım’ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek;
İşte çiğnetmedi namusunu, çiğnetmeyecek.”*

Âsım, bir bakıma Mehmet Âkif’in kendisidir. Vefakârdır. Sözüne sadıktır. Baytar mektebinde okurken sınıf arkadaşları ile sözleşirler. Kim önce vefat ederse geride kalan çocuklarına diğerleri bakacaktır. Sözleşmelerinden yirmi yıl sonra arkadaşı vefat eder geriye iki çocuğu ile hanımı kalır. Âkif, son derece maddi sıkıntıda olduğu bir dönemde meydana

gelen bu olay karşısında verdiği sözü tutar ve arkadaşının ailesine sahip çıkar.

Safahat'ın 6. kitabı Âsım, ideallerin zirvelerini yakalamak isteyen gençlerin ana hatları çok iyi belirlenmiş yol haritası gibidir. Âsım'ın neslini yetiştirecek geleceğin anne, baba ve kurumları bu haritayı kullandıkları sürece zirveye tırmanacaklardır.

Büyük ve ölümsüz şairimiz Mehmet Âkif'i bir kez daha rahmetle anarken en yakın arkadaşı Mithat Cemal'in onun için yazdığı bir dörtlüğe bir bakalım.

*"Toprak, sen kol kanat ol, öyle kucakla!
Bilmezsın, O gökten de, adın da temizdi!
Ey yeryüzü, ma'bet kesilip Allah'a yüksel;
Koynunda yatan gölge bizim Âkif'imizdi!"*

Âkif'ten Hatıralar

İhsan Unaner, 1936 yılında, “Yarım Ay” dergisindeki bir yazısında, şahit olduğu hazin bir olayı dile getiriyor. Yazar, Âkif merhumu toprağa verdikten sonra tramvaya biniyor. Ön koltukta oturan iki üniversiteli genç kızın gazete okuduklarını görüyor. Kızlardan biri başını kaldırıp:

- Aaa, baksana Âkif ölmüş! diyor.

Öteki ise hayretle ve tabii ki büyük bir cehaletle:

- Sağ mıydı ki? diye soruyor.

İlk konuşan üniversiteli kız:

- Bilmem, sağlamış ki ölmüş! cevabını veriyor.

Yazarımız bu manzara karşısında büyük bir dehşete kapılıyor:

“Düşündüm. Bu genç kızlar ki, en aşağı on bir uzun yılı öğrenmek uğrunda harcamışlardı. Kim bilir kaç defa Âkif’in şiirlerini, belki de mecbur kalarak okumuşlardı. Yine eminim ki bu genç kızlar kaç defa gözleri yaşararak İstiklâl Marşı’nın derin manası ve vakur âhengi ile titremişlerdi. Fakat bu ne âlâkasızlık bilmem ki! Yedi ay evvel yurda hasta olarak döndüğünün farkında bile değillerdi.”

Bizi böyle bir ibret tablosuyla karşı karşıya getiren bu satırlar unutmayalım ki 75 sene önce kaleme alındı. Üzülererek belirtelim ki aradan geçen bunca zamana rağmen aynı bilgisizlik ve ilgisizlik hükmünü sürdürüyor.

İstanbul’daki son günlerinde, bütün eski dostları ile her sınıf ve meslekten kendisini sevenler, devamlı kendisini ziyarete geldiler; hâfızlar ona istediği kadar Kur’ân okudular. Bitkinliğinin artması ve havaların soğuması üzerine tamamen Mısır apartmanına yerleşen Mehmet Âkif, 27 Aralık 1936’da Pazar akşamı vefat etti. Ertesi gün gazeteler İstiklâl Marşı şairinin vefat haberini verdiler. Beyoğlu Hastanesi’nde yıkanan cenaze, öğle namazında Beyazıd Camii’ne getirildi. Resmi çevrelerin olanca ilgisizliğine rağmen, mahşerî bir kalabalık cenazeyi kaldırdı. Cenazede göze batan gençlerden birçoğu, daha sonra sorguya alınmıştır.

Mithat Cemal Kuntay Cenazede Gördüklerini Şöyle Anlatıyor:

“Cenaze Beyazıd’dan kalkacak. Oraya gittim. Kimseler yok, bir cenazenin geleceği belli değil. Çok sonra birkaç kişi görüldü. Biraz sonra çıplak bir tabut geldi. ‘Bir fukara cenazesi olmalı’ dedim. O anda, Emin Efendi Lokantası’nın sahibi Mahir Usta elinde bir bayrakla cenazeye koştu. Sebebini anlamadım. Yine o anda yüzlerce genç, üniversitenin büyük sancağına çıplak tabutu sardılar. Ellerimi yüzüme kapadım. Cenazeyi tanı mı ş tım. Al sancaklı siyah Kâbe örtüsüne sarılan tabut üniversite gençlerinin bir ürperme manzarası alan elleri üzerinde gidiyordu. Cenazenin arkasında

devlet adına hiç kimse yoktu. Bu mahşerî kalabalık kendi kendilerine gelenlerin saflarıydı. Sırf cenaze için gelmişlerdi ve bu şahidi olmayan güzel bir dostluktu...”

Âkif'in tabutu, Edirnekapı'ya kadar omuzlarda taşındıktan sonra naaşı Kur'an ve İstiklâl Marşı ile defnolundu. Mehmet Âkif'in bir toprak tümsekten ibaret olan mezarı, vefatının ikinci yılında üniversite gençlerinin kendi aralarında topladıkları parayla yaptırıldı.

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan Âkif'in cenazesine katılmış ve Âkif'in mezarı başında bir konuşma yapmıştır. Hatıralarını “Âkif'in Ebediyete Uğurlanışı ve Sonrası” başlıklı bir yazıda anlatan Karahan, cenaze merasiminden sonra başına gelenler için şunları yazmıştır:

“...Milli Marşımızın eli öpülecek şairinin kabri başındaki hitabemin takdir yerine âdeta tekdirle karşılanmak istenmesini, bugün bile, bir muamma gibi çözemediğimi işaret etmek isterim. Çünkü üç gün sonra beni Yüksek Öğretmen Okulu'ndan Emniyet Müdürlüğü'ne istediler. Bir şube müdürü beni sorguya çekti. Şube müdürü;

‘Ne sıfatla, resmi makamların törene gerek görmediği bir şairin kabri başında konuşma yaptığımı’ sormuştu.”

İlâhî adalet er ya da geç tecelli eder ve hiçbir güç buna mani olamaz. Lâzım olansa sadece biraz zamandır. Yaşadığı çağda değeri anlaşılmamış nice büyük zatlar zamanı geldiğinde hak ettikleri makamların sahibi olmuşlardır. İşte, Mehmet Âkif de öyledir.

Mehmet Âkif Ersoy'un Kur'ân Tercümesi Hakkında Hatıralar ve Hakikatler

Kamil Miras, değerli bir ilim adamı ve mütefek-
kirdir. Tefsir ve hadis konusunda olduğu gibi
diğer İslâmî ilimlere de vâkıf olan mümtaz bir şah-
siyettir. Aynı zamanda da millî şairimiz Mehmet
Âkif Ersoy'un yakın dostudur. Tek parti dönemine
en ciddi muhalefeti yapan “Türk-İslâm Ansiklope-
disi” kadrosu içinde de yer almıştır. Onun ilmî vu-
kufiyeti Babanzade Ahmed Naim'in ömrünün vefa
etmemesiyle bitiremeyip üçüncü ciltte bırakmak
zorunda kaldığı “Sahih-i Buharî ve Tecrid-i Sarih”
adlı meşhur eseri tamamlamasıyla kendini göster-
miştir.

İslâmcı Sebilü'r-Reşad'ın Cumhuriyet döneminde önde gelen muharrirlerinden de biri olan Prof. Kamil Miras, çok partili hayata geçiş sürecinde yazdığı bir makalede, Âkif'in Kur'ân tercümesi işinde başından sonuna kadar yanında bulunan bir müşahit sıfatıyla hatıralarını nakleder. Dahası, Âkif'in hastalığı esnasında ondan duyduklarını hikâye ederek konuya açıklık getirir. Bununla da yetinmeyen üstad Miras, Cumhuriyetin ilk dönemindeki Tefsir ve hadis çalışmalarına değindiği gibi "Hak Dini Kur'ân Dili" adlı tefsiri Elmalılı Hamdi Yazır'ın nasıl telif ettiğine ve Babanzade Ahmed Naim Bey'in Sahih-i Buharî'nin tercüme ve izahına nasıl başladığına dair önemli bilgiler de verir. Pek tabii Âkif'in Kur'ân mealiyle ilgili çabalarına ve bu çabanın sonunun ne olduğuna dair verdiği bilgiler ciddi bir içerik taşır. Merhum Miras, makalesinde öncelikle Cumhuriyet öncesi ve sonrasındaki tefsir çalışmalarına temas eder. Şöyle ki:

"...Cumhuriyet devrine kadar bizde matbu iki Kur'ân tercümesi vardı: Tibyan, Mevakib. Tibyan tam bir tercüme değil, tefsir ile karışıktır ve çok eski bir üslûp ile yazılmıştır. Mevakib daha yeni ve daha sade bir kalem eseridir. Sultan Mecit zamanında o devrin tanınmış âlim ve ediblerinden Ferruh Efendi tarafından

yazılmıştır. Mushaf-ı Şerif kenarında basılmış güzel bir nüshası da vardır.

“Cumhuriyet devrinde bir takım ehliyetsiz kimseler tarafından yanlış ve edebî kıymetten mahrum Kur’ân tercümeleri yazılıp basılmaya başlanmıştı. Bunlar arasında doğrudan Fransızca tercümesinden Türkçeye çevrilenler de vardı. Bu fena cereyanı önlemek ancak halkın eline hatasız ve bugünün edebî üslûbuyla yazılmış bir tercüme vermekle mümkün olabilecekti.”

Kamil Miras, kendi ifadesiyle tefsir konusunda “fena cereyanı” önlemek için TBMM nezdinde yaptığı girişimleri ise şöyle konu edinir:

“Büyük Millet Meclisi’nin ikinci intihap devresinde -doğup büyüdüğüm Afyon’dan-mebus seçilerek iştirak ettiğimde Diyanet İşleri bütçesine icap eden tahsisat konularak Kur’ân-ı Kerîm’in mealen tercümesiyle ilmi bir tefsirinin yazılmasını teklif ettim. Bu teklifim Meclis’te ittifakla kabul olundu. Sonra Diyanet Riyaseti bu vazifelere kimlerin memur edilmesi hususunda fikrimi sordu. Tercümenin Âkif, tefsirin de Elmalılı Hamdi merhumlar tarafından yazılmasının muvafık olacağını bildirdim. Meclis’te Sahih-i

Buharî'nin tercüme ve izah edilmesine de karar verilmişti. Bu mebrur vazifenin de Babanzade Ahmed Naim Bey tarafından yazılmasının muvafık olacağını söyledim.”

Konuyla ilgili gelişmeleri ve Âkif'in de meali kabul ediş hadisesini Prof. Miras hülâsa etmeye şöyle devam eder:

“Memleketemizde en yüksek ilim ve kalem sahibi olan bu zatlar kabul olunarak kendilerini bu vazifelere davete Müşavere Heyeti azasından Ahmet Hamdi Akseki memur edilip İstanbul'a gönderildi. Bu ilmî vazifeler bu zevata tevdi edildi. Fakat Ahmet Hamdi Bey, Âkif'le Ahmed Naim Beylere bu vazifeleri kabul ettirmek için ciddi güçlük çekmişti. Hatta benden de yardım talep etmişti. Gerek Âkif, gerek Ahmed Nâim vazifenin ağırlığından bahisle itiraz ediyorlardı. Bilhassa pehlivan Âkif'in omuzlarına en ağır vazife yükletilmek isteniliyordu. O da Kur'ân'ın icazkâr belâgatine edebî zevkiyle hayran bulunduğu için bu ağırlığı çoktan duymuştu, çekiniyordu. Sonra Kur'ân-ı Mübin'in ihtiva ettiği her sahaya ait hakikatleri onun nazmından anlayabilmek için mânâya delâlet eden nazmın edebî ve lisanî sahalarda bir takım ahval-i hususiyesi vardır ki İslâm hukuk ve medeniyeti Kur'ân

nazmından bu ilmî düsturlara riayet ederek iktisap edilmiştir. Bu düsturları Usul-i fıkıh denilen ilim ihtiva eder. Buna Kur'ân'ın hadis ile müşterek bahisleri de vardır ki bunlar da "Usul-i hadis" ilminin ihtiva ve mahşerî çoğunluk arz ettiği düsturlardır. Bu usul ve kavaidi bilmeyen kimse için tefsir ve hadis kaynaklarını anlamak mümkün değildir. Bunları hakkıyla anlamadan nazm-i Kur'ân'ın medlûlünü anlamak ve kalemle ifade etmek mümkün değildir. Âkif merhum Cerrahpaşa'da oturduğu sırada bu iki usule dair birer metin okumuştuk. Ayrıca kendisi de mütalâa etmişti. Fakat o, bu ağır vazifeyi kabul etmek için bunu kâfi bulmuyordu..."

Afyon Mebusu ve değerli ilim adamı Kâmil Miras, Cumhuriyetin ilk yıllarında ehliyetsiz kimseler tarafından yanlış ve edebî kıymetten yoksun olan Kur'ân tercümelerini izale etmek için mecliste, Diyanet İşleri Başkanlığı'na gerekli tahsisatının konularak Kur'ân-ı Kerim'in meal ve tefsiri, Sahih-i Buharî'nin tercüme ve izahının yapılmasına dair yaptığı teklifler kabul olunur. Fakat kendilerine bu görevin deruhte edildiği Mehmet Âkif ve Babanzade Ahmed Naim Beyler bu tekliflere bir türlü sıcak bakmazlar. Diyanet İşleri Başkanlığı Müşavere Heyeti Âzası Ahmet Hamdi

Akseki, teklif sahibi Prof. Kamil Miras'tan yardım ister. Miras, ikna amacıyla Âkif'le görüşür. Uzun görüşmeler ve diğer yakın dostlarının ricası üzerine Âkif görevi kabul eder. Fakat Mısır'a gider ve Türkiye'deki siyasal gelişmeler üzerine DİB'le olan mukaveleyi tek tarafı olarak fesheder. Meal ve tefsir Elmalılı Hamdi Efendi tarafından kaleme alınır. Bu gelişmeleri Kamil Miras şöyle özetler:

“... Şu kadarı var ki Âkif'e, Elmalılı Hamdi Yazır gibi usulde, fûruda ihtisas sahibi bir zâtın refakati bir mesnet olacaktı. Hamdi Efendi'nin ilmiyle Âkif'in edebî zevki birleşerek müfessir ile mütercim birbirlerini destekleyeceklerdi. Hamdi Efendi tefsir yazdıkça Âkif'e verecekti. O da tercüme yazacaktı. İşte Âkif tercümeyi bu suretle kabul etti, fakat bir müddet sonra Mısır'a gitti. Aradan birkaç yıl geçtikten sonra Hamdi Akseki İstanbul'a gelmişti. Beni de ziyaret ederek taltif etti. Tefsir yazısının ilerlediğini, fakat Âkif Bey'in tercümeyi göndermediğini hikâye ederek, “Bir mektup yazsanız da tercümeyi gönderse. Biz yazdık, aldırmadı” dedi. Âkif Bey'e, sevdiği Kuşadalı şair Rıza Efendi merhumla müşterek bir mektup yazarak tercümeyi göndermesini rica ettik. Âdeti hilafına bize

de cevap vermedi. Nihayet Diyanet İşleri Riyaseti tercümenin yazılmasını da Elmalılı Hamdi Efendi'ye havale etti ve hepimizin malûmu olan tercüme ile tefsir Hamdi Yazır tarafından yazıldı.”

Âkif, DİB'le yaptığı mukaveleyi feshedip aldığı kaporayı iade etse de, Mısır'da yoğun bir biçimde meal çalışmasını sürdürür. 1932'de Mısır'da kendisini ziyaret eden Eşref Edip, mealı okuduğunu ve son derece belâgatli bir çalışma olduğunu söyler. Hattâ meali Türkiye'ye getirip basma teklifinde bulunsa da Âkif, tamam olmadığı gerekçesiyle buna rıza göstermez. Nihayet ağır hasta olup vefat edeceğini anlayan Âkif, 1936'da hasretiyle yanıp tutuştuğu ülkesine avdet eder. Kamil Miras, bu geri dönüş hikâyesini ve mealin ne olduğuna dair hatırasını şöyle nakleder:

“... Âkif Mısır'dan hasta geldikten sonra Kuşadalı Rıza Efendi merhumla Şişli'deki Şifa Yurdu'nda ziyaret ettik. İçeri girince, merhum hemen yatağından doğrularak neşe ile karşıladı. Hoş geldiniz, geçmiş olsundan sonra Âkif, Rıza Efendi'ye, öteden beri mutadı olan “ihtiyarlık” lâtifesiyle söze başlayarak: “Hocam, bizim ihtiyar şair maaşallah hâlâ genç!” diyerek güldü, bizi de güldürdü. Rıza Efendi de:

*“Bu sene oldu yaşıım tam elli,
Elli olduğı yüzümden belli.”*

beyitiyle mukabele etti ve kahkahalar tazelendi. Çünkü Rıza Efendi’nin o sırada yaşı yetmiş merdiven dayamıştı. Bununla beraber üzüm gibi siyah sakalında bir tel beyaz yoktu. İstiklâl Marşı şairi kırk yıllık şiir yoldaşını cevapsız bırakmadı ve irticalen:

*“İhtiyarlıkla yüziün saçmada nur
Fakat, Üstad, sakalın şahid-i zor.”*

beyitini söyleyerek mukabele etti. Bana da bu lâtif müşaareyi muhtıra defterime kaydetmek vazifesi düştü. Sonra uzun bir tahassürün hararetli muşahabesi başladı. Bu sırada Âkif son derece teessür irade eden bir eda ile son mektubumuza cevap veremediğinden itizar ederek Kur’ân tercümesiyle iştigâlini ve neticesini şöyle anlattı:

“Cevap yazmadığıma müteessirim, fakat mazurum. Çünkü Kur’ân’ı tercüme edemedim. Hayır, tercüme ettim. Hem bir değil, iki kere tercüme ettim. İlk tercümeyi yaptım, hiç beğenmedim. İkinci bir tercüme daha yaptım, onu da bir türlü beğenemedim. Ahmed Naim merhumun hadis tercümelerinde yaptığı gibi

kavis içinde muavin kelimeler kullanarak eksikliğini tamamlamak istedim, bu da olmadı. Bu da Kur'ân-ı Kerim'in aslındaki belâgatini bozuyordu. Bazı kelimelerin ve umumi surette edatların mukabillerinin bulunmaması, edebî birer vecize olan bazı cümlelerden olan o kısa âyetlerde müteaddit edatın içtima etmesi tercümeyi imkânsız hale koyuyordu. Kur'ân'ın tam tercümesindeki imkânsızlık ne benim kusurum, ne de dilimizin. Ben tercüme ile meşgul olurken Farsça ve Fransızca tercümeleri de gördüm. Benim Türkçe tercümem onlardan yüksekti. Fakat bu nisbî yükseklik benim edebî zevkimi tatmin etmiyordu. Kur'ân'ın nazmındaki icazkâr belagete baktıkça hayranlığım artıyordu. Tercümemden utanıyordum. Birisi Allah'ın kelâmı idi, öbürü Âkif kulunun tercümesi. Bu vaziyette ben bu tercümeyi İslâm ümmetinin ve Türk milletinin eline nasıl sunabilirdim? Bu cihetle onu Mısır'dan getirmedim. Demir kasa gibi sağlam ve emin bir dostuma bırakıp geldim. Ben sağ kalırsam kısa notlar yazarak noksanları telafiye çalışacağım. Ölürssem, ne yapılacağını o dostum bilir. (Bkz. Kamil Miras, "Kur'ân Tercümesi Hakkında Tarihi Hatıralar ve İlmî Hakikatler", Sebilü'r-Reşad, II/38, (Nisan 1949), s. 195-196).

Bir Ölüm Hikâyesi - M. Fehmi Reyhan

Altı ay evvel İstanbul rıhtımına yanaşan vapu-
run merdivenlerinden süzülen bir gölgeyi bir-
denbire tanıyamamış, dikkatle yüzüne bakınca,
büyük bir faciayla karşılaşmıştım. Mithat Cemal
'eyvah' dedi. Bu eyvah içime işledi. Bu görüntü M.
Âkif'e aitti. Üstad, hakikaten erimişti. Ama mem-
leket havasının onu düzelteceğine inanıyordu.
Ölümünden üç gün evvel, yakın bir akrabayı ziya-
rete getireceğimi söyleyince:

- Hayır getirme! İnşallah ben kendimi toplar top-
lamaz, kendisini görmeye gideceğim, dedi. Bu ümi-
dini sonuna kadar muhafaza etti.

İlaç almalarının dışındaki zamanlarda da bunları yaptı. Ancak, sıhhati de gün geçtikçe bozuluyordu. Durumunun ağırlaşması üzerine köşke değil Beyoğlu'ndaki bir apartmana misafir edildi. 26 Aralık'ta durumu düzelir gibi oldu. Memleket meseleleri hakkında sorular sorar, konuşmalar yapar durumdaydı. 26 Aralık 1936 saat 19:30. Durumu iyi. Neşeli, her zamankinden daha sağlıklı bir görüntüsü var. Misafirlerden sonra kızı ve eşiyle görüşmüş. Saat 20:10'da durumu ağırlaşmış. Yaşadığı krizlerden biri gelmiş. Bu kriz nefes alıp vermesini öyle zorlaştırmıştır ki dayanılmaz bir hal almıştır. Kur'ân okunmaya başlanmış. Kur'ân'la beraber son nefesini verdi, dünyevi ıstıraplardan kurtuldu. Pehlivan, dağ gibi, duygusu da, fikri de coşkun ve büyük insan M. Âkif erimiş, erimiş ve iyi bir kul olmaya çalıştığı Rabbine kavuşmuştu.

Mektep Arkadaşının Çocukları - Mithat Cemal Kuntay

Baytar mektebindeyken, sınıf arkadaşı Hasan Efendi'yle Âkif o kadar dosttu ki birbirlerine söz veriyorlardı, ileride çoluk çocuk sahibi olurlarsa ölenin çocuklarına kalan bakacaktı. Bunu bana anlattığı sıralarda Âkif genç ve Hasan Efendi, yaşlı olmakla beraber dinçti. Baytar mektebindeki bu fazilet mukavelesinin tatbikine çok vakit vardı. İçimden güldüm. Kendi kendime düşünüyordum: Mektepteyken insanlar, umumen, seciye kahramanıdırlar fakat yaş ilerleyip de insan hayata karışınca... Âkif:

- Ne düşünüyorsun? dedi.

- Hiç, dedim.

Aradan yıllar geçti. Meşrutiyette, Baytar Müdüriumu-
mîsi Abdullah'ı, Ziraat Nazırı, derecesini indirerek
başka yere kaydırıldı. Âkif, onun muaviniydi; öfkeleni-
yordu. Abdullah Bey Montpellier'de ziraat okumuştı.
Ona karşı bu haksızlık reva mıydı? ,Genel Müdür şid-
detliydi ki, anlıyordum, kendine ait olmayan bu hak-
sızlıktan Âkif kendi aleyhine bir netice çıkaracaktı.
Nasıl ki, ertesi gün, Ziraat Nezaretindeki memuriye-
tinden istifa etti.

Beylerbeyi'ndeki evinde kendi yağı ile kavrulu-
yordu. O sırada, ona, her cuma, sabahtan gidiyordum.
Kitap okuyorduk. Sabahtan gittiğim için de öğle ye-
meklerinde ondaydım. İstifadan sonra mazeretler bu-
larak yemeklerden sonra gitmeye başladım. Evin ısı-
rabı o derece belliydi.

Bir cuma Âkif'in evinde sekiz çocuk buldum. Teker
teker çok sevimli olan çocuklar bir araya gelince ne
manzara alırlar malûmdur. Evde sekiz kişilik bir kı-
yamet kopuyordu. Âkif'in beş çocuğuna katılan bu üç
çocuğun komşudan gelmiş ufak misafirler olduğunu
zannettim ve ertesi cuma bu çocuk gürültüsüyle artık
karşılaşmam sandım. Fakat her cuma sekiz çocukla

sofada aynı kıyamet kopuyordu. Âkif de buna katlanıyordu. Bu üç çocuğun gelişi, Âkif'in çocuklarına da fazla hürriyet vermişti.

Bir cuma, sofada, çocuklardan birinin yanağını hıncımdan çimdikler gibi sıkarak, Âkif'e sordum:

“Kim bu yavrular?”

Âkif cevap vermedi.

Odaya girince, bu üç ıstırabını, bu misafir çocuklarını Âkif'e takılarak tebrik ettim. Âkif'in yüzü değişti:

“Misafir çocukları değil, benim çocuklarım!” dedi.

Üç beş haftada üç çocuğu nasıl olurdu?

“Hasan Efendi öldü de...” dedi; ve bu çocuklar, kim evvel ölürse hayatta olanın bakacağı çocuklardı, rahmetli Hasan Efendi'nin çocukları. Fakat Âkif bu çocuklardan daha güzeldi: Mektepte verdiği sözü hâlâ unutmayan bir çocuk.

Söz Namustur

Âkif için kelimelerin mefhumu tek, bu mefhumların rengi tekti. Renkler kalın çizgilerle ayrılmıştı. Birinin nerede başlayıp ötekinin nerede bittiği belli olmayan ve bir mefhuma girmiş iki renk onun dünyasında yoktu. Bir işin takribenliği onun gözünde yalan kadar çirkindi. Kırmızıya pembe diyorsanız cürümdü, ona dörtte gidecek iken dördü on geçe gitmişseniz, geç kaldığınız bu on dakika kabahatti. Bundan, o, kocaman bir namus mefhumu çıkarıyordu. Ben de bu iri yarı namusa bazan kızıyor, bazan gülüyordum. Treni kaçıramazdınız: Namusa mugayirdi.

Meşrutiyetin ilk seneleri, bir cuma, adam boyu kar yağdı. O gün Âkif'in hazzetmediği şeyler işlemedi.

Araba, tramvay, şimendifer ve vapur... Çapa'daki bizim eve o gün sütçü, ekmekçi gibi adamlar bile gelmediler. Öğle yemeğinden sonra biz hâlâ ekmekçiyi beklerken nihayet kapı çalındı; fakat... Âkif Bey gelmişti! Bıyığının yarısı donmuştu. Şaşırdım. Nasıl geldiğine hayret ettim.

Beylerbeyi'nden nasılsa Beşiktaş'a bir vapur işlemişti. "Bu kadar mı?" dedim. Tabii ki bu kadardı. Ve tabii ki Beşiktaş'tan Çapa'ya işleyen bir şey yoktu; ancak bunu sormaya lüzum yoktu; çünkü Beşiktaş'tan Çapa'ya bu havada insanlar yürüyerek de gelirdi. Bu karda, tipide yaya yürünülen mesafeye ben şaşıktıca Âkif de benim hayretime şaşıyordu:

- Gelmemem için kar, tipi kâfi değil, vefat etmem lâzımdı. Çünkü geleceğim diye söz vermiştim.

İnsanların birbirlerine verdikleri sözün bu kadar korkunç bir şey olması, o gün beni ürküttü.

- Âkif, dedim; sen eğer verilen sözün manasını bu türlü anlıyorsan bana izin ver de ben bu türlü anlamayayım. Benim verdiğim sözün şiddetli bir lodosa bile tahammülü yoktur!

- Ben böyleyim! dedi.

- Ben de böyleyim! dedim.

Bu vak'adan sonra ona söz vermekten korktum.
Dediği gibi onun gözünde ne karayel fırtınası, ne diz
boyu kar mazeret-i meşrua idi.

Avrupalının Gerçek Yüzü

Sinirlerine dokunan bir mısra vardı:
Milletim nev'-i beşerdir, vatanım rûy-i zemin! (İn-
sanlık milletimdir, yeryüzü vatanım) Bu mısraı oku-
duğum gün acı acı gülerek;

- Sen de bu yalana inanıyor musun? Bir Avrupalı-
nın nev'-i beşerinde, rûy-i zemininde Türkler ve Müs-
lûmanlar dahildir sanıyor musun? dedi. Sonra tuhaf
bir şey anlattı:

- Umumî Harpte biz üç kişi Berlin'e gittiğimiz za-
man Alman Hükümeti bize ne dedi bilir misin? Türk-
lerle ittifak ettik diye Rayıştak'ta Katolik mebuslar
bağırıyorlar, Müslûmanlar ve Türkler gibi vahşilerle
medenî Alman milleti nasıl birleşir? diyorlar. Makaleler

yazınız da Türklerin ve Müslümanların da insan olduklarını bu adamlara karşı ispat edelim, dedi.

- Acayip! dedim.

- Bundan daha acayibi var! dedi; yine Umumî Harpte Viyana'da idim; bir gece Viyana kiliselerinin çanları çalmaya başladı; otelin penceresinden baktım; caddede her elde bir mum, herkes haykırıyordu. Kendi kendime müttetikimiz Viyanalılar galiba cep-hede bir muzafferiyet kazandılar, dedim. Sokağa fırladım. Bir dükkâncıya:

- Bir zafer haberi mi var! dedim.

Adam:

- Zafer de söz mü? dedi. İngilizler Müslümanlardan Kudüs'ü aldılar: İngiliz ordusu Allenby'nin kumandasında Kudüs'e girdi. Mukaddes şehir aydan kurtuldu, haça kavuştu. Ve Âkif bunu anlattıktan sonra gözle-rime dik dik baktı:

- Milletim nev'-i beşer, vatanım rûy-i zemin! Öyle mi? dedi. Sonra ilâve etti:

- Biz bu yalana inanırsak, ne milletimiz kalır, ne rûy-i zeminimiz! Avrupa'nın nev'-i beşerinde ben yoksam, benim nev'-i beşerimde de o yoktur.

Âkif Türk Olarak Yaşadı - Hasan Basri Çantay

Evet, ona tam bir İslâm şairi diyebiliriz. Kuvvetli, imanlı, ateşli bir İslâm şairi! Fakat, Türk da-
ima başta kalmak şartıyla. Dört lisanı edebiyatıyla
bilen Âkif, Türk olarak yazdı, Türk olarak düşün-
dü, Türk olarak yaşadı ve nihayet Türk olarak öldü.
Âkif'in bir vak'asını hatırlarım: İlk millî kaynaş-
ma ve savaşlarda üstad Balıkesir'e gelmişti. Onun
samimî arkadaşlarından biri Gönen'e teşkilât kur-
maya gitmişti. Dönüşünde o arkadaş dedi ki:

- ...Türlere cefa ediyorlar. Millî teşkilâtı boğmaya
çalışıyorlar.

Âkif'in o zaman hiç düşünmeden, kükreyerek verdiği cevap şudur:

- Orada bir Türk Ocağı açınız ve mücadele ediniz!

Âkif'in beraberinde bulunan İstanbul'dan gelen bir kişi, "Üstad, sizi Türkçü görüyorum," diyecek oldu. Âkif'in ağzından alev gibi şu kelimeler çıktı:

- Ya ne zannediyorsun? Türk'e hiçbir kavmin horoz olmasına tahammül edemem!

***Eşref Edip Anlatıyor: Âkif'in
Mısır'daki Yaşayışından Sahneler
Hâlvân'daki Yuvası***

Mısır'da Kahire'den uzak bir köye, Hâlvân'a çekilmişti. Orada münzevî denecek bir tarzda yaşıyordu. Haftada iki gün Kahire'ye iner, Darülfünûn'daki dersini okutur, dersten çıkar çıkmaz hemen trene atlar, Hâlvân'a dönerdi.

Bazen Prens Halim Bey'in dairesine uğrar, İmammeddin Bey'i ziyaret eder; bazen de Ezher'e gider, orada pek sevdiği Yozgatlı İhsan Efendi'nin odasında oturur, Türk talebe ile birlikte çay içer, sohbet eder, geç kalmış gibi hemen koş a koş a Hâlvân'a dönerdi.

Kışın Abbas Halim Paşa Hâlvân'a gelince daima onunla görüşür. Kahire'de Prens Halim Bey'i ziyaret eder, onların sohbetinden büyük zevk alırdı. Bir de Hâlvân'da onun çok sevdiği bir dostu vardı: Abdülvehhab Azzam. Ahlâkı da irfanı gibi yüksek olan bu aziz dost da, onun için büyük bir varlıktı.

Fakat yaz geldi mi artık görüşecek kimse kalmaz, büsbütün inzivagâhına çekilirdi. Ara sıra Ezher'deki birkaç Türk talebe onu ziyaret eder, onlarla hoş vakitler geçirirdi. Yalnız son zamanlarda bir yaz İskenderiye'ye, bir yaz Antakya'ya, hastalığında da Lübnan ve Antakya'ya birkaç aylık seyahat yapabildi.

Şehir Onu Bunaltıyordu

Şehirde dolaşmaktan, kalabalıktan, insanlardan çok sıkılırdı. Ben ilk defa 1932’de Mısır’a gittiğim zaman Kahire’nin görülecek yerlerini bana göstermek için birkaç saat şehirde kalışı onu âdeta bunaltıyordu. Büyük bir izaz olmak üzere, birlikte Ezher’i, müzeyi, Darülfünûn’u, hayvanat bahçesini, büyük camileri gezdik, ehramları gördük.

Bir cuma günü de Mısır’ın, belki de İslam âleminin en mümtaz, en güzel okuyan hâfızı, Şeyh Muhammed Rifat’ı dinledik:

- Bir de buranın en meşhur muganniyesi Ümmü Gülsüm var, onu da bir gece sen gider, dinlersin, dedi.

Görüyordum ki üstad şehirde bunalıyordu. Kahire’de biraz fazla kaldık mı, çok sıkılıyordu. Geçirdiği münzevî hayat onu büsbütün şehirden uzaklaştırmıştı.

Hatimle Teravih

Eve döner dönmez hemen entarisini giyer, abdest alır, namaz vakti ise namazını kılardı. İnziva hayatı, senelerce Kur'ân tercümesi ile meşguliyet, onu takva sahibi yapmıştı. Kur'ân'ı su gibi ezberden okurdu.

- Allah'a hamdolsun, demir hâfız oldum derdi. Şimdi Ramazanlarda teravihi hatimle kıldırıyorum.

- Hangi camide?

- Camide değil, evde. Bizim oğlan (Tahir) cemaat oluyor, ben imam, beraber kılıyoruz. Birkaç rekât sonra, bakıyorum, Tahir arkamda yok. O kadar dayanabilmiş. Artık ben hem imam hem cemaat oluyorum.

Dayanıklı Müslüman

Müderri İhsan Efendi anlatıyor: Bazı Ramazan geceleri biz de üstadla cemaat oluyorduk. Yanlırsız okuyordu.

- Üstad, hakikaten siz demir hâfız olmuşsunuz, derdik.

- Evet, derdi. Ben bunu Hocama da yazdım. Dedim ki: Ben Kur'ân'ı himmetinizle takviye ettim. Şimdi hatimle teravîh kıldırıyorum. Bana dayanıklı Müslüman gönder.

Sakin Geçen Zamanları

Üstad Mısır'a hicret ettiği zaman iki sene kadar Abbas Halim Paşa'nın misafiri oldular. Paşanın Hâlvan'daki büyük sarayının karşısında küçük bir köşk var. Orası üstadta tahsis olunmuştu. Üstad orada çok sakın, müsterih bir hayat geçirdi. (Firavunla Yüz Yüze) şiirini orada yazdı. Bu şiirini Abbas Halim Paşa'nın refika-i muhteremeleri Prenses Fahrünnisa Hatice Hanımefendi Hazretlerine ithaf etti. Burada geçirdiği senelerin, hayatının en sükûnetli zamanları olduğunu üstad daima söylerdi. Sonra ailesini de Mısır'a götürünce ayrı bir ev kiraladı. Hâlvan'ın bir köşesinde, sahra yanında bir evceğiz.

Çanakkale Şehitleri ve Yazılışı

Ne Mehmet Âkif ne Eşref Bey o gece uyuyabilirdiler. Mehmet Âkif daha sonra, yine beraber geçen hayat safhalarında o geceyi daima hatırladı. Çünkü o gece Mehmet Âkif, Çanakkale Destanı'nı yazmadan canını almaması için Allah'a yalvardı: Bu, bir çocuk yakarışı idi. Masum, tertemiz, hiçbir fâni hissin ucuna dokunamadığı bir yalvarış...

Eşref Bey anlatıyor: Hayatımda, Mehmet Âkif kadar vakar ve ciddiyetini muhafaza eden insanlara az rastlamışımdır: Bu, mücerret bir tevekkül duygusunun neticesi değildi: Kadere rıza gösterme felsefesinin yanında, dünya nimetlerine olan istiğnanın da tezahürü idi. Biz İstanbul'dan çıkarken, ailesine, Teşkilâtı Mahsusa'nın hiçbir murakabe ve teftişe tâbi olmayan

müstakil kasasından para bırakması için öyle ısrar etmiştim ki, beni reddederse kıracağını anladıktan sonra muvafakat etmiş ve emin olunuz, kızarak:

“Siz ne isterseniz yapınız. Rica ederim, bu mevzulara beni muhatap yapmayınız,” demişti. Fâni niyetler için bu kadar müstağni bir insanın, şahsî mevzular üzerinde hassas olmaması mümkün müydü?

El-Muazzam istasyonundaki o çöl gecesi, heyecan ve edebî kudretini, vatanının ve milletin sadeti, istiklâli, fazileti uğruna vakfetmiş büyük bir şairin, rabbani ve ilâhî olduğuna şüphe olmayan heyecan ve vecdi andıran istiğrakına şahit olundu. Âkif, âdeti cezbe hâlinde idi... Çok az konuşan bu büyük şair, şimdi, bir çağlayan hâlinde idi. Benimle değil, âdeti kendi kendisine konuşuyordu: Milletin büyüklüğüne, kahramanlığına, yiğitliğine inanmıştı. İnaniyordu... Medeniyet ve teknik, işte bütün vasıtalarıyla Çanakkale’ye yığılmıştı: Para, vasıta, malzeme, insan, her şey boldu. Ya biz? Biz bunların sadece birisinden değil, her şeyinden mahrumduk. Neyimiz vardı? Mehmetçiğin imânı.... Âsım’ın nesli dediği ve babasının talebesi Köse İmam’ın oğlu olan Âsım, 1914-1918 Birinci Dünya Harbi’nin ve daha sonra 1918-1922 Millî Mücadele devrinin destanını yaratmış

olan o eşsiz, o fedakâr, o kahraman neslin bir örneği idi: Çanakkale’de, Sarıkamış’ta, Galiçya’da, Filistin’de, daha sonra İnönü’de, Sakarya’da, Dumlupınar’da kahramanlık destanı yaratmış olan o bulunmaz nesil, Âsım’ın nesli idi... Âkif, o gece bu neslin maddî manevî terkitabini, gelecek nesillere anlatmadan canını alması için Allah’a yalvardı. Hem nasıl yalvarış!.. Kalın, davudî, erkek bir sesi vardı. Kelimelerin ve harflerin hakkını vererek konuşurdu. Âdeta, kendi nefesine karşı ant içiyor ve bu ahdi, gönülden inandığı Tanrının yüce varlığına iletliyordu:

- Yâ Rabbi!.. Bana bu destanı bir âciz kulunun ifadesinin azamîsi içinde yâd edebilmenin saadet ve imkânını bahşet. Bu ulvî vazifeyi bana nasip et, sonra emanetini al. Yâ Rabbi!.. Bana bu lütfu çok görme. İn’am ve ikramının namütenahî hazinesinden bu âciz kulunun şu duasını bargâh-ı ulûhiyetinde kabul eyle...

Ve, duası, hıçkırıklarla kesiliyordu. Sabahı böylece bulduk. Onu teskin etmek ne mümkündü ne de aklıma böyle bir müdahale geliyordu. Bu, bir heyecan ve ilham manzarası idi ve ben onu görebilmiş olmakla mübâhi, mahdud fânilerden idim. Sesim değil, nefesim çıkmıyordu.

Şimdi sizlere bir hakikati iblâğ edeyim... Çanak-kale Destanını Mehmet Âkif, Hicaz yolculuğu devam ederken, daha yolda yazdı ve ancak ondan sonradır ki, tabîi hüviyetine girebildi.

... O İstanbul Lisesi'nin Malûmat-ı Medeniye, Hukukiye ve İktisadiye Muallimliği için açılan müsabaka imtihanında muvaffak olduğu zaman Naim Bey Orta Öğretim Umum Müdürü idi. İstanbul Maarif Müdürlüğü'ne yazılan tâyin tezkeresini almak üzere bu daireye gittiği zaman Mümeyyiz Osman Bey, "Sizi müdür beye götürmeliyim» diye onu aldı, Naim Bey'in oturduğu küçük bir odaya girdiler. Mümeyyiz «imtihanında muvaffak olan... efendi» diye tanıtınca Naim Bey'in kendisine yaptığı iltifat karşısında, "Acaba Âkif Bey beni bu zata vaktiyle söylemiş miydi?» diye kuruntuya bile kapılmıştı...

...Âkif hasta olarak Mısır'dan İstanbul'a döndüğü zaman, İstiklâl Savaşı destanının yazılmamış olmasından müteessirdi;

- İyileşirsem, diyordu, bu destanı ben yazacağım ve orada Naim'i, Hüseyin Kâzım'ı, Süleyman Nazif'i kendi dilleriyle konuşturacağım.

Sonuncusu hakkında ne diyeceğini belki az çok sezmek kabildir. Fakat ne Naim, ne Hüseyin Kazım Bey’lerin İstiklâl Harbi hakkında ona dediklerini, yazık ki, bugün tahmin etmek mümkün değildir...

Arkadaşı Lütfi Bey asker olduğu için, ikide bir ona:

- Ömer Bey, bu Çanakkale Harbi ne olacak? diye sorardı.

İlk zamanları bu subay harp kaidelerini anlatır ve sonra insan kudreti dışında bir sebep olmazsa biz orada tutunamayız, diye cevap verirdi. Bunları işitince o:

- Aman Ömer Bey, ne diyorsun sen, Çanakkale bizim tek dayanağımız, o yıkılırsa halimiz ne olur ? derdi ve başlardı ağlamaya...

Ömer Lütfi Bey, Âkif’in teselliye muhtaç olduğunu anlamıştı. Artık bundan sonra aynı sual karşısında kalınca, “böyle olursa, böyle giderse” biz orada dayanırız demeye başladı. Fakat Âkif, “şöyle giderse, böyle olursa” şartlarına tahammül edemiyor, hattâ dinlemiyordu bile... Ona “bütün dünya toplanıp gelse, merak etme, Çanakkale düşmez” denmeliydi...

Bir aralık Namık Kemal’in “ Vatan Yahut Silistre” adlı piyesi hatırına geldi. O zaman büsbütün müteessir olmuştu. “Bu büyük adam,” diyordu, “hiç olmazsa

Silistre'yi sahneye koymuştu. Ondan sonraki nesil, sözlerinin önünde Silistre'den on kat, yüz kat daha büyük kahramanlık menkıbelerini gördüler de bizim yazarlar bu manzaraları ne bir piyes, ne de bir roman içine sokamadılar. Yazık değil mi buna?»...

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu Anlatıyor:

İşte o günlerden birinde, bir öğle yemeğinden sonra büromda çalışırken yine bizi ziyarete geldiğini görmüştüm. Âkif, bir parça dalgındı.

Şimdi onun kırk yıl önce bir yaz gününde gazetenin daracık yazı odasında marangoz elinden yeni çıkmış adi tahtadan bir masanın yanında; yanı başında cüssesinden gıcırdayan cılız bir tahta iskemle üzerinde oturduğunu görür gibi oluyorum. (...) Kocaman bir el kurşun kalemlerden birini kavlıyor. Bir toplu iğne kadar ufaklaşan kalemi elinde tuttuğu bir kâğıt tomarında süratle gezdiriyor... İşte genç gözlerime çarpan yedi kelime;

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak...
Onun çalıştığını görünce kendisini lafa tutmadım.
İşime devam ettim. Aradan ne kadar zaman geçti bil-
mem. Belki yirmi dakika, belki yarım saat. Birden ne-
şeli bir sesle bana hitap ettiğini duydum.

- Dinle bakalım delikanlı!

- Buyur üstad...

Sana bir şey okuyacağım. Bakalım nasıl bulacaksınız?

Ve 'Estağfurullah üstadım' dememe vakit bırakma-
dan gayet hafif bir sesle okumaya başladı. (...)

- Sehlümümteni...

- O kadar ileriye gitme... Beğenirler mi dersin?

- Hakimiyet-i Milliye'nin bunu neşrecek nüshası
kapışılır kanaatindeyim. Tamamladınız mı?

- Henüz değil... Fakat yarın öğle üzerine kadar bi-
tirmeye mecburum.

- Neden bu acele üstadım?

- Acemi çapkın, bunu İstiklâl Marşı Komisyonu'na
vereceğim. Hakimiyet'e değil. En son müddet yarın.

- Öyle ise üstad... beş yüz lirayı kazanacağınıza ye-
min edebilirim.

Gözlerini odanın bir köşesine daldırarak heyecandan boğulan bir sesle:

- Beş yüz lira mı, dedi, onu almayacağıma seni temin ederim. Fakat bugünkü isyanı en iyi ben ifadelemek istiyorum. Bunun için bilemezsin içimde ne büyük bir istek var...

Ardından Söylenenler

İstiklâl Marşı, İstiklâl Harbi'nin manevî cephesinde yapılmış büyük ve muzaffer bir taarruzdu. O zaman Millî Mücadele'nin mutlaka zaferle neticeleneceğine inanmış olanlar, yani sağlam iman sahipleri bile İstiklâl Marşı'ndan yeni bir manevî kuvvet almışlardı.

Şair Mehmet Âkif, yürekleri çelikleştiren İstiklâl Marşı'nı yaratmak suretiyle, İstiklâl Harbi'nin manevî cephesinde döğüşen kahramanlardan biri olmuştur.

Mehmet Âkif'in en büyük meziyeti, her mısraını inanarak yazmış olmasındadır. Onun içindir ki meselâ İstiklâl Marşı, hiçbir babayiğit tarafından benzeri yazılamayan alev gibi bir şiidir. Mehmet Âkif öldü. Fakat İstiklâl Marşı şairi, yarattığı ölmez İstiklâl Marşı gibi ebedî bir hayata kavuşmuş olarak yaşayacaktır.

***Cumhuriyet, 29 Kânunievvel
1936 - Vatan Şairi Şehit
Mehmet Âkif - Peyami Safa***

En büyük vatan şairlerimizi aruz yetiştirdi. Namık Kemal'le başlayan, Tefik Fikret'le devam eden vatan şiiri, dün, Mehmet Âkif'le beraber toprağa girmiş sayılabilir. Millî veznimiz hece olduğu hâlde, hece şairlerimiz içinden Namık Kemal'in Vaveylâ'sı, Kaside'si gibi, Tefik Fikret'in Sis'i, Rubabın Cevabı, Millet Şarkısı gibi, Mehmet Âkif'in Çanakkale'si, İstiklâl Marşı gibi bir milletin hafızasına her mısraı atalar sözü haysiyetiyle mal olan, büyük günlerinde bir ağızdan haykırılan, en perakende ve şaşkın ruhları bile tek bir müdafaa

aşkı ve iradesi içinde bir araya devşirerek ayağa kaldıran millî vasfına tam lâyük bir şairimiz çıkmadı. Namık Kemal'den ve Tevfik Fikret'ten sonra, iki günden beri, Mehmet Âkif de yoktur. Vatan şairinin bu üç büyük zirveli sıradağları üstüne ölümün kara bulutu indi. Bütün ölçüleri ve haysiyetiyle düşünürsek, bugün, Türk vatanı şairsizdir.

Gözlerimiz, boş kalan bu üç kürsünün ayakları dibinde bazı namzetlerin karaltılarını seçmiyor değil. Kendinden, vatanın büyük emellerini, acılarını ve hasretlerini nida eden güzel manzumeler borçlu olduğumuz birkaç aruz ve hece şairlerimizi unutmak hafızasızlığına, yahut unuttur görünmek politikasına düşmek istemem; fakat bu üç büyük vatan şairinin ve onlarla beraber yokluğa karışan diğer bir ikisinin yaşayışlarıyla söyleyişleri arasındaki şahıs ve eser âhengi, daha açıkçası, onları yalnız eserleriyle değil, hayatlarıyla da birer fazilet abidesi hâlinde sivrilten büyük feragat, yerine koyamadığımız birer şeceresiz tarih kıymeti olmuş, vâris bırakmamıştır.

Tesadüfle izah olunamayacak kadar muayyen, tek bir sebepten ileri gelmiyormuş gibi sabit bir kader, vatan şairlerimizin hepsini ya sürgünlerde, yahut zaruret, hüsrân ve muhitin tüyler ürpertici tasasızlığı

içinde öldürdü. Mehmet Âkif de bu korkunç an'anedен kurtulmuş değildir. Son defa Mısır'dan İstanbul'a geldiği zaman, Fransızların Marseyyez'ini yazan Rouget de Lisle'in yüzüncü yıl dönümü idi. Sosyalist, komünist, nasyonalist, ruvayalist, bütün Fransa onun mezarına diz çöküyordu; bütün Fransa yüz sene sonra Marseyyez şairini ve bestekârını anarken, Türkiye, on sene içinde, İstiklâl şairini unutmuştu. Akıbeti göz önünde olan hastalığında bir Mısırlıdan başka, ona tek bir Türk'ün yardım eli uzanmadı, bilâkis bazı gazetelerde aleyhine yazılar çıktı.

Şühedâ fıskırarak toprağı sıksan şühedâ!

Bugün Âkif de o toprağın içindedir. Ve o şühedâ arasındadır. Bütün ömrünü Türk bayrağındaki hilâlin şerefini müdafaaya tahsis eden şairin arkasından kendi mısraı tekrar edilebilir: Bir hilâl uğruna Yâ Rab ne güneşler batıyor!

***Cumhuriyet, 30
Kânunievvel 1936 - Türkçe
Yaşadıkça Anılacak Şair -
Hakkı Süha Gezgin***

Anadolu dağlarında Türk'ün uğuldayan sesine ilk koşan şair odur. Bülbül, İstiklâl Marşı, bu kara günlerin alevden tutuşmuş şiirleri sayılmıyor mu? Hele son yazdıkları arasında gördüğümüz Boğaziçi'ndeki Mevlûd manzumesi kadar içli, coşkun ve her tarafı par par yanan kaç tane şiirimiz var? Çanakkale'ye giden şatafatlı heyet arasında o yoktu. Fakat şanlı savaş sırtlarının (Homer)'i o oldu.

Kaynağı ne olursa olsun, eseri büyük, adamı yaratıcı yapan, heyecandır. Bu gönül radyumu ise, o müstesna insanlara yaradılışın bütün cömertliği ile yığılmıştı.

Ondaki sanat kudretine hiç imrenmedim. Çünkü bu, bence meselâ kanatsız uçmak kadar büyük bir 'olmaz olmaz'dı. Fakat insanlığına yaklaşmak isteği, ömrümün her çağında bir ideal olarak yaşayacaktır.

Âkif'in Türkçe yaşadıkça anılacağına, dün tabutu altında yan yana dizilen dört neslin kalabalığı şahittir.

SAFAHAT

MEHMET ÂKİF'İN
ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

Safahat, Birinci Kitap (1911)

Safahat'ın Birinci kitabında Nazım parçalarla beraber şiirler yer alır. Şiirlerin muhtevelyatı 1908 ile 1911 arası ölkemizden manzaralardır. Birçoğu, Sırat-ı Mustakim dergisinde yayımlanan şiirleridir. 'Durmayaım' gibi aksiyon şiirleri ve Tolstoy'u bile aşan sosyal dram içerikli 'Kocakarı' şiiri ile 'Meyhane' şiirindeki tasviri muhteşemdir. Kitaptaki şiirler şöyle sıralanıyor:

Safahat şiiri - Fatih Camii Şiiri - Hasta - Tevhid Yâhud Feryâd - Küfe - Durmayaım - Hasır - Geçinme Belâsı - Meyhane - Mezarlık - Bayram - Hasbihâl - Selma - Merhum İbrahim Bey - Azim - Seyfi Baba - İnsan Şiiri - Kör Neyzen - Acem Şahı - İstibdâd - Hürriyet Şiiri

- Kocakarı ile Ömer - Ezanlar - Cânân Yurdu - Bir Mer-
siye - Dirvâs - Mahalle Kahvesi - Köse İmam - Ressam
Haklı - Bir Mezar Taşına Yazılmış İdi - Bir Resmin Aka-
sına Yazılmış İdi - Şair Huzurunda Münekkîd - Bu da
Bir Mezar Taşı İçin Yazılmış İdi - Gül, Bûlbûl - Tercü-
medir – Tercümedir 1 (İkinci tercümedir) - Hüsran-ı
Mübin - Âhiret Yolu - İstiğrak - Âmin Alayı - Hasbihal
- Bebek Yahud Hakk-ı Karar - Yemişçi İhtiyar - İ'tiraf

Biz birinci kitaba giren şiirlerinden bazılarını bu-
rada paylaşıyoruz.

Seyfi Baba

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

— Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

— Nesi varmış acaba?

— Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

— Keşke ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol...

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

— Daha âlâ, kalınız:

Teyzeniz geldi, bu akşam, değiliz biz yalnız.

Sopa sağ elde, kırık camlı fener sol elde;

Boşanan yağmur iliklerde, çamur tâ belde.
Hani, çoktan gömülen kaldırımın, hortluyarak,
“Gel!” diyen taşları kurtarmasa, insan batacak.
Saksağanlar gibi sektikçe birinden birine,
Boğuyordum müteveffâyı bütün âferine.
Sormayın derdimi, bitmez mi o taşlar, giderek,
Düştü artık bize göllerde pekâlâ yüzmek!
Yakamozlar saçarak her tarafından fenerim,
Çifte sandal, yüzüyorduk, o yüzer, ben yüzerim!
Çok mu yüzdük, bilemem, toprağı bulduk neyse;
Fenerim başladı etrâfını tek tük hisse.
Vâkıâ ben de yoruldum, o fakat pek yorgun...
Bakıyordum daha mahmurluğu üstünde onun:
Kâh olur, kör gibi çarpar sıvasız bir duvara;
Kâh olur, mürde şua’âtı düşer bir mezara;
Kâh bir sakfı çökük hânenin altında koşar;
Kâh bir ma’bed-i fersûdenin üstünden aşar;
Vakt olur pek sapa yerlerde, bakarsın, dolaşır;
Sonra en korkulu eşhâsa çekinmez, sataşır;
Gecenin süt-re-i yeldâsını çekmiş, üryan,
Sokulup bir saçığın altına gûyâ uyuyan

Hânüman yoksulu binlerce sefilân-ı beşer;
Sesi dinmiş yuvalar, hâke serilmiş evler;
Kocasından boşanan bir sürü bîçâre karı;
O kopan râbitanın, darmadağın, yavruları;
Zulmetin, yer yer, içinden kabaran mezbeleler:
Evi sırtında, sokaklarda gezen âileler!
Gece rehzen, sabah olmaz mı bakarsın, sâil!
Serserî, derbeder, âvâre, harâmî, kaatil...
Böyle kaç manzara gördüyse bizim kör kandil
Bana göstermeli bir kerre... Niçin? Belli değil!
Ya o bîçâre de rahmet suyu nûş eyliyerek,
Hatm-i enfâs edivermez mi hemen “cız!” diyerek?
O zaman sâmi'anın, lâmisenin sevkıyla
Yürüyen körlere döndüm, o ne dehşetti hele!
Sopam artık bana hem göz, hem ayak, hem eldi...
Ne yalan söyleyeyim kalbime haşyet geldi.
Hele yâ Rabbi şükür, karşıdan üç tâne fener
Geçiyor... Sapmayarak doğru yürürlerse eğer,
Giderim arkalarından... Yolu buldum zâten.
Yolu buldum, diyorum, gelmiş iken hâlâ ben!
İşte karşımda bizim yâr-i kadîmin yurdu.

Bakalım var mı ışık? Yoksa muhakkak uyudu.
Kapının orta yerinden ucu değnekli bir ip
Sarkıtılmış olacak, bir onu bulsam da çekip
Açıversem... İyi amma kapı zaten aralık...
Gâlibâ bir çıkan olmuş... Neme lâzım, artık,
Giririm ben diyerek kendimi attım içeri,
Ayağımdan çıkarıp lâstığı geçtim ileri.
Sağa döndüm, azıcık gitmeden üç beş basamak
Merdiven geldi ki zorçaydı biraz tırmanmak!
Sola döndüm, odanın eski şayak perdesini,
Aralarken kulağım duydu fakîrin sesini:
— Nerde kaldın? Beni hiç yoklamadın evlâdım!
Haklısın, bende kabâhat ki haber yollamadım.
Bilirim çoktur işin, sonra bizim yol pek uzun...
Hele dinlen azıcık, anlaşılan yorgunsun.
Bereket versin ateş koydu demin komşu kadın...
Üşüyorsan eşiver mangalı, eş eş de ısın.
Odanın loşluğu kasvet veriyor pek, baktım,
Şu fener yansa, deyip bir kutu kibrit çaktım.
Hele son kibriti tuttum da yakından yüzüne,
Sürme çekmiş gibi nûr indi mumun kör gözüne!

O zaman nîm açılıp perde-i zulmet, nâgâh,
Gördü bir sahne-i uryân-ı sefâlet ki nigâh,
Şâir olsam yine tasvîri olur bence muhâl:
O perîşanlığı derpîş edemez çünkü hayâl!
Çekerek dizlerinin üstüne bir eski aba,
Sürünüp mangala yaklaştı bizim Seyfi Baba.
— İhlamur verdi demin komşu... Bulaydık şunu, bir...
— Sen otur, ben ararım...
— Olsa içerdik, iyidir...
Aha buldum, aramak istemez oğlum, gitme...
Ben de bir karnı geniş cezve geçirdim elime,
Başladım kaynatarak vermeye fincan fincan,
Azıcık geldi bizim ihtiyarın benzine kan.
— Şimdi anlat bakalım, neydi senin hastalığın?
Nezle oldun sanırım, çünkü bu kış pek salgın.
— Mehmed Ağa'nın evi akmış. Onu aktarmak için
Dama çıktım, soğuk aldım, oluyor on beş gün.
Ne işin var kiremitlerde a sersem desene!
İhtiyarlık mı nedir, şaşkınım oğlum bu sene.
Hadi aktarmıyayım... Kim getirir ekmeğimi?
Oturup kör gibi, nâmerde el açmak iyi mi?

Kim kazanmazsa bu dünyâda bir ekmek parası:
Dostunun yüz karası; düşmanın maskarası!
Yoksa yetmiş beşi geçmiş bir adam iş yapamaz;
Ona ancak yapacak: Beş vakit abdestle namaz.
Hastalandım, bakacak kimseciğim yok; Osman
Gece gündüz koşuyor iş diye, bilmem ne zaman
Eli ekmek tutacak! İşte saat belki de üç
Görüyorsun daha gelmez... Yalnızlık pek güç.
Ba'zı bir hafta geçer, uğrayan olmaz yanıma;
Kimsesizlik bu sefer tak dedi artık canıma!
— Seni bir terleteyim sımsıkı örtüp bu gece!
Açılırsın, sanırım, terlemiş olsan iyice.
İhtiyar terleyedursun gömülüp yorganına...
Atarak ben de geniş bir kebe mangal yanına,
Başladım uyku teharrîsine, lâkin ne gezer!
Sızmışım bir aralık neyse yorulmuş da meğer.
Ortalık açmış uyandım. Dedim, artık gideyim,
Önce amma şu fakîr âdemi memnûn edeyim.
Bir de baktım ki: Tek onluk bile yokmuş kesede;
Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sâde!
O zaman koptu içimden şu tehassür ebedî:
Ya hamiyyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

Küfe

Beş on gün oldu ki, mu'tâda inkıyâd ile ben
Sabahleyin çıkıvermiştim evden erkenden.
Bizim mahalle de İstanbul'un kenârı demek:
Sokaklarında gezilmez ki yüzme bilmeyerek!
Adım başında derin bir buhayre dalgalanır,
Sular karardı mı, artık gelen gelir dayanır!
Bir elde olmalı kandil, bir elde iskandil,
Selâmetin yolu insan için bu, başka değil!
Elimde bir koca değnek, onunla yoklayarak,
Önüm adaysa basıp, yok, denizse atlayarak,
-Ayakta durmaya elbirliğiyle gayret eden,
Lisân-ı hâl ile amma rükûa niyyet eden-

O sâlhurde, harâb evlerin saçaklarına,
Sığınmış öyle giderken, hemen ayaklarına
Delilimin koca bir şey takıldı... Baktım ki:
Genişçe bir küfe yatmakta, hem epey eski.
Bu bir hamal küfesiymiş... Aceb kimin? Derken;
On üç yaşında kadar bir çocuk gelip öteden,
Gerildi, tekmeyi indirdi öyle bir küfeye:
Tekermeker küfe bitâb düştü tâ öteye.
— Benim babam senin altında öldü, sen hâlâ
Kurumla yat sokağın ortasında böyle daha!
O anda karşıki evden bir orta yaşlı kadın göründü:
— Oh benim oğlum, gel etme kırma sakın!
Ne istedin küfeden yavrum? Ağzı yok, dili yok,
Baban sekiz sene kullandı... Hem de derdi ki: “Çok
Uğurlu bir küfedir, kalmadım hemen yüksüz...”
Baban gidince demek kaldı âdetâ öksüz!
Onunla besleyeceksin ananla kardeşini.
Bebek misin daha öğrenmedin mi sen işini?
Dedim ki ben de:
— Ayol dinle annenin sözünü...
Fakat çocuk bana haykırdı ekşitip yüzünü:

— Sakallı, yok mu işin? Git, cehennem ol şuradan!

Ne dırlanıp duruyorsun sabahleyin oradan?

Benim içim yanıyor: Dağ kadar babam gitti...

— Baban yerinde adamdan ne istedin şimdi?

Adamcağız sana bak hâl dilince söylerken...

— Bırak hanım, o çocuktur, kusûra bakmam ben...

Adın nedir senin, oğlum?

— Hasan.

— Hasan dinle.

Zararlı sen çıkacaksın bütün bu hiddetle.

Benim de yandı içim anlayınca derdinizi...

Fakat, baban sana ısmarlayıp da gitti sizi.

O, bunca yıl çalışıp alnının teriyle seni

Nasıl büyüttü? Bugün, sen de kendi kardeşini,

Yetim bırakmayarak besleyip büyütmelisin.

— Küfeyle öyle mi?

— Hay hay! Neden bu söz lâkin?

Kuzum, ayıp mı çalışmak, günah mı yük taşımak?

Ayıp: Dilencilik, işlerken el, yürürken ayak.

— Ne doğru söyledi! Öp oğlum amcanın elini...

— Unuttun öyle mi? Bayramda komşunun gelini:

“Hasan, dayım yatı mekteplerinde zâbittir;
Senin de zihnın açık... Söylemiş olaydık bir...
Koyardı mektebe... Dur söyleyim” demişti hani?
Okutma sen de hamal yap bu yaşta şimdi beni!
Söz anladım ki uzun, hem de pek uzun sürecek;
Benimse vardı o gün birçok işlerim görecek;
Bıraktım onları, saptım yokuşlu bir yoldan.
Ne oldu şimdi aceb, kim bilir, zavallı Hasan?

...

Bizim çocuk yaramaz, evde dinlenip durmaz;
Geçende Fâtih'e çıktık ikindi üstü biraz.
Kömürcüler kapısından girince biz, develer.
Kızın merâkını celbetti, dâima da eder:
O yamrı yumru beden, upuzun boyun, o bacak,
O arkasındaki püskül ki kuyruğu olacak!
Hakikaten görecek şey değil mi ya? Derken,
Dönünce arkama, baktım: Beş on adım geriden,
Belinde enlice bir şal, başında âbânî,
Bir orta boylu, güler yüzlü pîr-i nûrânî;
Yanında koskocaman bir küfeyle bir çocukak,
Yavaş yavaş geliyorlar. Fakat tesâdüfe bak:
Çocuk, benim o sabah gördüğüm zavallı yetim...

Şu var ki, yavrucağın hâli eskisinden elim:
Cılız bacaklarının dizden altı çıırçıplak...
Bir ince mintanın altında titriyor, donacak!
Ayakta kundura yok, başta var mı fes? Ne gezer!
Düğümlü alınının üstünde sâde bir çember.
Nefes değil o soluklar, kesik kesik feryad;
Nazar değil o bakışlar, dümû'-i istimdâd.
Bu bir ayaklı sefâlet ki yalnayak, baş açık;
On üç yaşında buruşmuş cebîn-i sâfı, yazık!
O anda mekteb-i rüşdiyyeden taburla çıkan
Bir elliden mütecâviz çocuk ki, muntazaman
Geçerken eylediler ihtiyârı vakfe-güzin...
Hasan'la karşılaşırken bu sahne oldu hazin:
Evet, bu yavruların hepsi, pür-sürûd-i şebâb,
Eder dururdu birer âşiyân-ı nûra şitâb.
Birazdan oynayacak hepsi bunların, ne iyi!
Fakat Hasan, babasından kalan o pis küfeyi,
-Ki ezmek istedi görmekle reh-güzârında-
İlel'ebed çekecek dûş-i ıztırârında!
O, yük değil, kaderin bir cezâsı ma'sûma...
Yazık, günâhı nedir, bilmeyen şu mahkûma!

Dirvas

Görmekteyiz ey Emîr-i âdil,
-İnkârı bunun değil ya kabil-
Yok sendeki ihtişâma pâyân;
Bizlerse alay alay sefilân!
Bir yanda demek ki fazla var çok;
Hayfâ ki öbür tarafta hiç yok.
Öyleyse biraz tevâzün ister.
Evvel beni dinle, sonra hak ver:
Nerden buldun bu ihtişâmı?
Halkın mı, senin mi, Hâlik'ın mı?
Allah'ın ise eğer bu servet,
Bizler de onun kuluyken, elbet

Bir pay talebinde hakkımız var...
İnsâf olamaz bu hakkı inkâr.
Halkınsa şu bî-nihâyet emvâl;
Ver, etme hukûk-i gayrı pââmâl.
Yok; böyle de olmayıp da kendi
Mâlin ise -çünkü fazla- şimdi,
Bî-vâyelere tasadduk eyle...
Dördüncüsü varsa haydi söyle!

Meyhâne

Hurûşan bâd-ı süfliyyet derûnundan, kenârından;
Girîzan rûh-i ulviyyet harîminden, civârından.
Çıkar bin nâle-i nevmîd hâk-i ra'ş-e-dârından,
İner bin zulmet-i makber fezâ-yı şeb-nisârından.
Gelir feryâdlar ebkem duran her seng-i zârından:
Yıkılmış hânümanlar sanki çıkmış da mezârından,
Dehân-ı hasret açmış rahnedâr olmuş cidârından!
Çöker bir dûd-i mâtem titreyen kandîl-i târından:
Sönüp gitmiş ocaklar yükselir gûyâ gubârından!
Giren bir kerre nâdimdir hayât-ı müsteârından;
Çıkan âvâredir artık cihânın kâr ü bârından.
Dökülmüş âb-rûlar bâde-i pesmande hâlinde...

Emel bir münkesir peymânedir saff-ı niâlinde!
Boğulmuş rûh-i insanî şarâbın mevc-i âlinde.
Nümâyan mel'anet sâkîsinin çirkin cemâlinde!
Ne mâzî var, ne âtî, bak şu ayyâşın hayâlinde...
Tutup bir zehr-i âteşnâk dest-i bî-mecâlinde,
Zevâl-i ömrü bekler hem şebâbın tâ kemâlinde!
Merâret intibâ' etmiş cebîn-i infîâlinde...
Derin bir iltivânın sîne-i zerd-i melâlinde
Odur ancak hüveydâ ser-nüvişt-i bî-meâlinde,
Müebbed bir de nisyan nazra-i sengîn-i lâlinde.
Canım sıkıldı dün akşam, sokak sokak gezdim;
Sonunda bir yere saptım ki, önce bilmezdim.
Bitince bir sıra ev, sonra bir de vîrâne,
Dikildi karşıma bir han kılıklı meyhâne:
Basık tavanlı, karanlık, sefil bir dükkân;
İçinde bir masa, yâhud civar tabutluktan
Atılma çok ölü görmüş acıklı bir tenешir!
Yanında hurdası çıkmış bir eski püskü sedir.
Sakat, bacaksız on onbeş hasırlı iskemle,
Kırık dökük şişeler, bir de çinko tepsiyle
Beş on kadeh, iki üç testi... Sonra tezgâhlık

- Eden yan üstüne devrilme kirli bir sandık.
Sönük sönük yanıyor rafta isli bir lâmba...
Önünde bir küme: Fes, takke, hırka, salta, aba
Kımıldanıp duruyorken, sefil bir sohbet,
Bu isli zulmete vermekte büsbütün vahşet:
— Kuzum Dimitri, bu akşam biraz ziyâdece ver...
— Ziyâde, anladık amma ya içtiğin şişeler?
— Çizersin...
— Öyle mi? Lâkin silinmiyor çetele!
Bakın tavan tebeşirden görünmez oldu...
— Hele!
— Bizim peşin paramız... Almadın mı dün kuruşu?
— Ayol, tükendi mezen... Bari koy biraz turşu.
Arattı kendini ustan... Dinince dinlensin!
— Hasan be, sen de nasıl nazlı nazlı söylersin?
Nedir o türkü... Aman başka yok mu? Hah, şöyle!
— Ömer, ne nazlanıyorsun? Biraz da sen söyle.
— Nevâzil olmuşum Ahmed, bırak, sesim yok hiç...
— Sesin mi yok? Açılır şimdi: Bir imam suyu iç!
— Yarın ne iştesin Osman?
— Ne işteyim... Burada!

- Dimitri çorbacı, doldur! Ne durmuşun orada?
- O kim gelen?
- Baba Ârif.
- Sakallı, gel bakalım...
- Yanaş.
- Selâmün aleyküm.
- Otur biraz çakalım...
- Dimitri, hey, parasız geldi sanma, işte para!
- Ey anladık a kuzum...
- Sar be yoldaşım cıgara...
- Aman bizim Baba Ârif susuz musuz içiyor!
- Onun bi dalgası olmak gerek: Tünel geçiyor.
- Moruk, kaçınıcı kadeh? Şimdicek sızarsın ha!
- Sızarsa mis gibi yer, yatmamış adam değil a.
- Yavaş yavaş kafalar, kelleler kızıışmıştı,
- Ağız, burun, hele sesler bütün karışmıştı;
- Dikildi ağzına, baktım, açık duran kapının,
- Fener elinde bir erkek, yanında bir de kadın.
- Beş on dakika süren bir düşünceden sonra,
- Kadın da girdi o zulmet-serâ-yı menfûra.
- Gözünde ebr-i te'essür, yüzünde hûn-i hicâb,

Vücûdu ra'ş'e-i nâcâr-ı ye's içinde harâb,
Teveccüh eyleyerek sonradan gelen Baba'ya:
— Demek taşınmalı artık çoluk çocuk buraya!
Ayol, nedir bu senin yaptığın? Utan azıcık...
Anan da, ben de, yumurcakların da aç kaldık!
Ne iş, ne güç, gece gündüz içip zıbar sâde;
Sakin düşünme çocuklar aceb ne yer evde?
Evet, sen el kapısında sürün işin yoksa;
Getir bu sarhoşa yutsun, getir paran çoksa!
Zavallı ben... Çamaşır, tahta, her gün uğraş da,
Sonunda bir paralar yok, el elde baş başta!
O tahtalar, çamaşırlar da geçti: Yok hâlim...
Ayakta sallanışım zorladır Hudâ âlim!
Çalışmadın, beni hep bunca yıl çalıştırdın;
O yavrucakları çıplak, sefil alıştırdın;
Bilir mahalleli kim aldığı zamanda beni,
Çeyiz çimenle donatmıştı beybabam evini.
Ne oldu şimdi o eşya? Satıp kumarda yedin.
Evet, kumarda yedin, hem de Karşılar'da yedin!
Kızın yetiştii, alan yok, nasıl olur ki? Soran
“Şu sarhoşun kızı İffet değil mi? Vazgeç aman!”

Diyen kadınlara; “Pek doğru, pek” deyip gidiyor.
Bu söz zavallıyı bilsen ne türlü incitiyor!
Benim güzel meleğim, hiç de tâlî'in yokmuş:
Anan benim gibi sersem; babansa bir sarhoş!
Necip de minderi koltukta geldi mektepten...
Demiş ki kalfa: “Sekiz aydır almadım hele ben
Ne haftalık, ne de aylık... Senin baban olacak
Kumarcı, oğlu için az yesin de tutsun uşak!”
Koğuldum anne! deyip ağlıyor zavallı çocuk...
Ne yapsın annesi? Dünyâda bir güvendiği yok!
O bâri bir adam olsun da kalmasın câhil,
Demiştım olmadı... Lâkin kabâhat onda değil:
O her sabah okuyordu güröl güröl cüzünü;
Ayırmıyordu kitaptan ne olsa hiç gözünü.

Üç akşam oldu ki yoksun. Necip: Babam nerde!
Ben isterim onu mutlak, demez mi? Bak derde!
Sular karardı; bu sâatte hiç gezer mi kadın?
O, sarhoşun biri; tut kim sokak sokak aradın...
Nasıl bulursun a yavrum? Yarın gelir belki,
Dedim. Fakat çocuğun durmuyordu. Baktım ki

Avutmanın yolu yok; komşunun Hüseyin Ağa'yı
Alıp dolaşmadayım yatsı vakti dünyâyı.
Anam benim gibi evlâd doğurmaz olsaydı,
Bu hâli görmeden evvel gözüm yumulsaydı!
Herif, şu hâlime bak, merhametli ol azıcık...
Bırak o zıkkımı, içtiklerin yeter artık.
Efendiler, ağalar, siz de bir nasihat edin,
Sizin de belki var evlâdınız...

— Hasan, ne dedin?

— Bırak, köpoğlu kadın amma çalçeneymiş ha!

— Benimki çok daha fazlaydı.

— Etme!

— Elbet ya!

Onun için boşadım. Sen işitmedin mi Halim?

— Kadın lâkırdısı girmez kulağma zâtî benim.

Senin karım dediğin âdetâ pabuç gibidir:

Biraz vakit taşınır, sonradan değiştirilir.

Kadın bu sözleri duymaz, tazallüm eylerdi;

Herif mezar taşı tavrıyla sâde dinlerdi.

Açıldı ağız nihâyet, açılmaz olsa idi!

Taşıp döküldü, içinden şu lâ'net-i ebedî:

- Cehennem ol seni hıncır orospu, git: Boşsun!
 - Ben anladım işi: Sen komşu, iyce sarhoşsun!
- Ayıldınız şunu yâhu!
- İlişmeyin!
 - Bırakın!
- Herif ayıldı mı, bilmem, düşüp bayıldı kadın!

Kocakarı ile Ömer

Üstâd-ı necîbim Ali Ekrem Bey'e

Yok ya Abbâs'ı bilmeyen, kimdi?...
O sahâbîyi dinleyin şimdi:
“Bir karanlık geceydi pek de ayaz...”
İbni Hattâb'ı görmek üzre biraz,
Çıktım evden ki yollar ıpıssız.
Yolcu bir benmişim meğer yalnız!
Aradan geçmemişti çok da zaman,
Az ilerden yavaşça oldu iyan,
Zulmetin sînesinde ukde gibi,
Ansızın bir müheykel a'râbî!
Bembeyaz bir ridâ içinde garîb,

Geliyor muttasıl mehib mehib.
Ben sokuldum, o geldi, yaklaştık;
Durmadan karşıdan selâmlaştık.
Düşünürken selâm alan sesini,
O heyûlâ uzandı tuttu beni:
Bir de baktım, Ömer değil mi imiş!
— Yâ Ömer! Böyle geç zaman, bu ne iş?
— Şu mahallâtı devre çıkmıştım.
Gel beraber, benimle, üç beş adım.

...

Ne sadâ var, ne bir yürür bîdâr;
Uhrevî bir sükûn içinde civâr.
Ömer olmuş gezer, sıyânet-i Hak...
Şu yatan beldenin huzûruna bak!
O semâlar kadar yücelmiş alın,
Çakarak sînesinden âfâkın,
Bir zaman sönmeyen nigâhiyle,
Necm-i sâhirde sanki bir hâle!
Duruyor her evin önünde Ömer,
Dinliyor, bî-haber içerdekiler.
Geçmedik en harâb bir yapıyı.

Yokladık sağlı sollu her kapıyı.
Geldik artık Medîne hâricine;
Bir çadır gördü, durdu kaldı yine.

•••

Ocak başında oturmuş bir ihtiyarca kadın.
“Açız! Açız!” diye feryâd eden çocuklarının,
Karıştırıp duruyorken pişen nevâlesini;
Çıkardı yuttuğu yaşlarla çırpınan sesini:
— Durundu yavrularım, işte şimdicek pişecek...
Fakat ne hâl ise bir türlü pişmiyordu yemek!
Çocukların yeniden başlamıştı nâleleri...
Selâmı verdi Ömer, daldı âkıbet içeri.
Selâmı aldı kadın pek beşûş bir yüzle.
— Bu yavrular niçin, ey teyze, ağlıyor, söyle?
— Bugün ikinci gün, aç kaldılar...
— O hâlde, neden
Biraz yemek komuyorsun?
— Yemek mi? Çömleği sen,
Tirid mi zannediyorsun? İçinde sâde su var;
Çakıl taşıyla beraber bütün zaman kaynar!
Ne çâre! Belki susarlar, dedim. Ayıplamayın.

— Peki! Senin kocan, oğlun, ya kardeşin, ya dayın...

Tek erkeğin de mi yok?

— Hepsi öldü... Kimsem yok.

— Senin midir bu küçükler?

— Torunlarım.

— Ne de çok!

Adam Emîr'e gidip söylemez mi hâlini?

— Ah!

Emîr'e öyle mi? Kahretsin an-karîb Allah!

Yakında râyet-i ikbâli ser-nigûn olsun...

Ömer, belâsını dünyâda isterim bulsun!

— Ne yaptı, teyze, Ömer böyle inkisâr edecek?

— Ya ben yetîm avuturken, Emîr uyur mu gerek?

Raiyyetiz, ona bizler vedîatu'llâhız;

Gelip de bir aramak yok mu?

— Haklısın, yalnız,

Zavallının işi pek çok, zaman bulup gelemeyiz;

Gidip de söylememişsen ne haldesin bilemez.

— Niçin hilâfeti vaktiyle eylemişti kabûl?

Sonunda böyle çürük özrü kim sayar makbûl?

Zavallının işi çokmuş!... Nedir, muhârebe mi?

İşitme sen de civârında inleyen eleme,
Medîne halkını üryan bırak, Mısır'da dolaş...
Gazâ! Gazâ! diye git soy cihânı, gel paylaş!
Çocukların bu sefer yükselince feryâdı,
Kadın tehevvürü artık cünûna vardırđı:
— Şu nevhalar ki çıkar tâ bulutların içine;
Ömer! Savâik-ı tel'în olur, iner tepene!
Yetîmin âhını yağmur duâsı zannetme!
O sayha ra'd-ı kazâdır ki gönderir ademe!
“Açız! Açız! Bize bir lokma olsun ekmek ver...”
“Susundu yavrularım, işte oldu, şimdi pişer!”
Gidip de söyleyeyim hâ?... Dilencilik yapamam!
Ömer de kim! Benim ondan kerîm adamdı babam.
Ölür de yüz suyu dökmem sizin halîfenize!...
Ömer vuruldu bu son sözle...
— Haklısın teyze!
Avut çocukları, ben şimdicek gider gelirim.

•••

Halîfe önde, bitik, suçlu, münfa'il, nâdim;
Ben arkasında, perîşan, çadırdan ayrıldık.
Sabâha karşı biraz başlamıştı aydınlık.

Köyün köpekleri ejder misâli saldırıyor,
Bırakmıyor bizi yoldan, fakat kim aldırıyor!
Medîne'nin dalarak münhanî sokaklarına;
Dönüp dönüp hele geldik zahîre anbarına.
Halife girdi açıp, ben de girdim emriyle.
Arandı her yeri bir mum yakıp ale'l-acele.
— Şu tek çuval unu gördün ya! Haydi yükle bana;
Bu testi yağ doludur, elverir o yük de sana.
Çuval Halife'de, yağ bende, çıktık anbardan;
Kilitleyip geri döndük deminki yollardan.
Mesâfe, baktım, uzun; yük yaman; Ömer yaralı;
Dedim ki:
— Ben götürüydim... Verir misin çuvalı?
— Hayır, yorulsa değil, ölse yardım etme sakın:
Vebâli kendine âiddir İbni Hattâb'ın.
Kadın ne söyledi, Abbas, işitmedin mi demin?
Yarın, huzûr-i İlâhî'de, kimseler, Ömer'in
Şerîk-i haybeti olmaz, bugünlük olsa bile;
Evet, hilâfeti yüklenmeyeydi vaktiyle.
Kenâr-ı Dicle'de bir kurt aşırса bir koyunu,
Gelir de adl-i İlâhî sorar Ömer'den onu!

Bir ihtiyar karı bî-kes kalır, Ömer mes'ûl!
Yetîmi girye-i hüsrân alır, Ömer mes'ûl!
Bir âşiyân-ı sefâlet bakılmayıp göçse:
Ömer kalır yine altında, hiç değil kimse!
Zemîne gadr ile bir damla kan dökünce biri:
O damla bir koca girdâb olur boğar Ömer'i!
Ömer duyulmada her kalbin inkisârından;
Ömer koğulmada her mâtemin civârından!
Ömer halife iken başka kim çıkar mes'ûl?
Ömer ne yapsın, İlâhî, beşer zalûm ü cehûl!
Ömer'den isteniyor beklenen Muhammed'den...
Ömer! Ömer! Nasıl aldın bu bârı sırtına sen?
— Sen almasan acaba kim gelip de senden iyi,
İdâre eyleyecek düştüğün bu ma'rekeyi?
Evet, adâleti “mutlak” hayâl edersen eğer,
Ömer değil ya ne olsan bırak ki hepsi heder!
Beşer adâleti “mutlak” tahayyül eylerse,
Görür ümîdini mahkûm her zaman ye'se.
Sen ey Ömer, ne meleksin, ne bir emîr-i zalûm...
Fakat elinde ne var? Fıtraten beşer mazlûm!
Görür bürûc-i semânın bütün sitâreleri,

Zalâm içinde, yük altında inleyen Ömer’i!
Huzûr-i Hakk’a çıkarken bu unlu cebhenle,
Değil zemîni, getir şâhid âsümânı bile!

— Uzak mı yol? Daha çok var mı?

— Ancak üç beş adım.

Mecâli kalmamış artık zavallının... Baktım:
Olanca azmini cebr eyleyip, nefes nefese;
Yavaş yavaş yürüyor. Geldi bin belâ ne ise!
Sokuldu haymeye, indirdi arkasından unu:
— Bırak da testiye yerleştirin kenâra şunu.

Hemen çakılları çömlekten indirip attı;
Uzandı testiye, yağ koydu, sonra un kattı.
Oturmak istedi, lâkin belâya bak ki: Ocak,
Hemen sönüp gidecek...

— Teyze, yok mu hiç yakacak?

Kadın getirdi beş on parça yaş diken Ömer’e;
Ömer de yakmak için büsbütün serildi yere.
Ocak tüter, Ömer üfler zefir-i hârîyle;
Zemîni lihye-i beyzâ-yı târumârîyle,
Sücûd tavr-ı huşû’unda, muttasıl süpürür;
İçinde rûhu yanar, cebhesinde ter köpürür!

Döner muhî-i nigâhında tûde tûde duman;
Bulut geçer gibi necmin hıyât-ı nûrundan!
Ocak tutuştu, yemek pişti;
— Var mı teyze kabın? Getir de indirelim...
— Var büyükçe bir kap, alın.
Yemek sıcaktı, fakat kim durup da bekleyecek!
Ömer, çocuklara bir bir yedirdi üfleyerek.
Kesildi haymede mâtem, uyandı rûh-i sürûr;
Çocuklar oynuyorlar, kadın ferîh ü fahûr.
Ömer bu âlemi gördükçe gaşy içindeydi...
Dedim:
— Sabâh oluyor kalkalım...
— Evet, haydi!
Yarın Emâret'e gel teyze, öğleyin beni bul;
Emîr'e söyleriz, elbette hayr olur me'mûl.

...

Yüzü gülmüştü teyzenin, baktık,
Biz de çıktık vedâ edip artık.
Hiç görünmeksizin gelip geçene,
Doğru indik Halîfe'nin evine.
“Şimdi nerdeyse gün doğar, kalıver”

Diye, koyvermiyordu, çünkü, Ömer.
Etti az sonra subh-i velvedâr
Uyuyan şehri kâmilên bîdâr.
Öğle geçmişti, çıktı geldi kadın.
— Gâlibâ teyze uykusuz kaldın!
İşte bağlanmak üzredir nafakan,
Alacaksın her ay gelip buradan.
Şimdi affeyledin, değil mi beni?
— Böyle göster fakat adâletini

Hüsrân-ı Mübîn

Başlattığı gün mektebe, duydum ki, diyordu,
Rahmetli babam: “Âdem olur oğlum ilerde.”
Annemse, oturmuş, paşalıklar kuruyordu...
Âdemliği geçtik! Paşalık olsun, o nerde?
Âmâli tezâd üzre giderken ebeveynin,
Hep böyle harâb olmada etfâl ara yerde!

İ'tirâf

Safahât'ımda, evet, şî'r arayan hiç bulamaz;
Yalnız, bir yeri hakkında "Hazîn işte bu!" der.
Küfe? Yok. Kahve? Hayır. Hasta? Değil. Hangisi ya?
Üçbuçuk nazma gömülmüş koca bir ömr-i heder!

***SAFAHAT, İkinci Kitap:
Süleymaniye Kürsüsünde (1912)***

Safahat'ın ikinci kitabında Süleymaniye Kürsüsünde adlı şiir yer alır. Burada bir şair'in vaazı ve millete hitabı vardır.

Süleymaniye Kürsüsünde

Bir de İstanbul'a geldim ki: bütün çarşı, pazar
Naradan çalkanıyor, öyle ya... Hürriyet var!
Galeyan geldi mi, mantık savuşurmuş... doğru:
Vardı aklından o gün her kimi gördümse zoru.
Kimse farkında değil, anlaşılan, yaptığının;
Kafalar tütsülü hülya ile, gözler kızgın;
Sanki zincirdekiler hep boşanır zincirden,
Yıkıvermiş de tımarhaneyi çıkmış birden!
Zurnalar şehir ahalisini takmış peşine;
Yedisinden tutarak ta dayanın yetmişine!
Eli bayraklı alaylar yürüyor dört keçeli,
En ağır başlısının bir zili eksik, belli!

Ötüyor her taşın üstünde birer dilli düdük.
Dinliyor kaplamış etrafını yüzlerce hödük!
Kim ne söylerse, hemen el vurup alkışlayacak
- Yaşasın
- Kim yaşasın?
- Ömrü olan.
Şak! Şak! Şak!
Ne devairde hükümet, ne ahalide bir iş!
Ne sanayi, ne maarif, ne alış var, ne veriş.
Çamlıbel sanki şehir, zabıta yok, rabıta yok;
Aksa kan sel gibi, dindirecek vasıta yok.
'Zevki hürriyeti onlar daha çok anlamalı'
Diye mekteblilerin mektebi tek mil kapalı!
İlmi tazyik ile ta'lim, o da istibdad
Haydi öyleyse çocuklar, ebediyyen azad.
Nutka gelmiş öte dursun hocalar bir yandan...
Sahnedən sahneye koşmakta bütün şakirdan.
Kör çiban neşterin altında nasıl patlarsa,
Hep ağızlardeşilip, kimde ne cevher varsa,
Saçıyor ortaya, ister temiz, ister kirli;
Kalmıyor kimseciğin muzmeri artık gizli.

Dalkavuk devri değil, eski kasaid yerine
Üdebânız ana-avrat sövüyor birbirine.
Türlü adlarla çıkan namütenahî gazete,
Ayrılık tohumunu bol bol atıyor memlekete.
İt yetiştirmek için toprağı gayet münbit
Bularak fuhş ekıyor salma gezen bir sürü it
Yürüyor dine beş on maskara, alkışlanıyor,
Nesl-i hazır bunu hürriyet-i vicdan sanıyor.
Kadın erkek koşuyor borç ederek Avrupa'ya...
Sapa düşmekte bizim şıklara, zannım Asya.
Hakka tevfiz ile üç dane yetişmiş kızını,
Taşıyanlar bile varmış, buradan baldızını...
Analık ilmi için Paris'e, yüksünmeyerek...
Yük ağır, ecri de nisbetle azim olsa gerek.

SAFAHAT, Üçüncü Kitap: Hakkın Sesleri (1913)

29 Ekim 1912 Balkan Kerbelâsı sonrası şiirleri

İlâhî, emrinin avare bir mahkûmudur âlem - Ge-
çenler varsa İslâm'ın şu çiğnenmiş diyarından - Üç
beyinsiz kafanın derdine üç milyon halk - Âtiyi ka-
ranlık görerek azmi bırakmak - Yâ Rab, bu uğursuz
gecenin yok mu sabahı - Olmaz ya... tabii... biri insan,
biri hayvan - Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl
milletmişiz - Bir yığın kundakçıdan yangın görenler
milleti - Çık da bir seyret baharın cuş-i rengârengini
-Pek hazin bir mevlid gecesi.

Bu bölümde ayet ve hadislerden müteşekkil şiir-
ler vardır.

Hakkın Sesleri

“Yâ Muhammed, de ki:

Ey mülkün sâhibi olan Allah'ım, sen mülkü dilediğine verirsin; sen mülkü dilediğinin elinden alırsın; sen dilediğini azîz edersin; sen dilediğini zelîl edersin; hayır yalnız senin elindedir; sen, hiç şüphe yok ki, her şeye kâdirsin.”

İlâhî, emrinin âvâre bir mahkûmudur âlem;

Meşîyyet sende, herşey sende... Hiçbir şey değil âdem!

Fakat, hâlâ vücûd isbât eder, kendince, hey sersem!

Bugün, üç beş karış toprakta varlıktan vururken dem;

Yann toprak kesilmiş varlığından fışkırır mâtem!

İlâhî, “Mâlike’l-mülk’üm” diyorsun... Doğru, âmennâ.
Hakîkî bir tasarruf var mıdır insân için Aslâ!
Eğer almışsa bir millet, edip bir mülkü istîlâ;
Eğer vermişse bir millet bütün bir mülkü bî pervâ;
Alan sensin, veren sensin, senin hükmündedir dünyâ.
İlâhî, en asîl akvâmı alçaltırsın istersen;
Dilersen en zelîl eşhâsa izzetler verirsin sen!
Bu haybetler, bu hüsrânlar bütün senden,
bütün senden!
Nasıl tâ Arş’a yükselmez ki me’yûsâne bin şîven
Ne yerler dinliyor yâ Rab, ne gökler, rûhum inlerken!

Şu sessiz kubbenin altında insandan eser yokmuş!
Diyorduk: “Bir buçuk milyar!”
Meğer tek bir nefer yokmuş!
Bu hissiz toprağın üstünde mazlûmîne yer yokmuş!
Adâlet şöyle dursun, böyle birşeyden haber yokmuş!
Bütün boşlukmuş insanlık;
Ne istersen, meğer yokmuş!

İlâhî, altı yüz bin müslüman birden boğazlandı...
Yanan can, yırtılan ismet, akan seller bütün kandı!

Ne ma'sûm ihtiyarlar süngüler altında kıvrandı!
Ne bîkes hânümanlar işte, yangın verdiler, yandı!
Şu küllenmiş yığınlar hep birer insan, birer candı!

Sabâhü'l-hayr-ı hürriyet, îlâhî, leyl-gûn oldu.
Karanlık bir hezîmet her taraftan rû-nümûn oldu!
Şehâmet gitti; gayret söndü; kudretler zebûn oldu.
O mevcâ-mevc sancaklar ne müdhiş ser-nigûn oldu!
Sukûtun dehşetinden kalb-i rahmet, belki, hûn oldu:

Ezanlar sustu... Çanlar inletip durmakta âfâkı.
Yazık: Şark'ın semâsından Hilâl'in geçti işrâkı!
Zaman artık Salîb'in devr-i istîlâsı, ilhâkı.
Fakat, yerlerde kalmış hakların ferdâ-yı ihkâkı,
Ne doğmaz günmüş ey âcizlerin kudretli Hallâk'ı!
İlâhî, şer'-i ma'sûmun şu topraklardı son yurdu...
Nasil teyîd-i kahrın en rezîl akvâma vurdurdu
Evet, milletlerin en kahbesinden, üç leîm ordu,
Gelip tâ sînemizden vurdu, seyret hem, nasıl vurdu:
Ki istikbâl için çarpan yürekler ansızın durdu!

Tecellî etmedin bir kerre, Allâh'ım, cemâlinle!
Şu üç yüz elli milyon rûhu öldürdün celâlinle!
Oturmuş eğlenirlerken senin -hâşâ- zevâlinle,
Nedir ilhâdı imhâlin o sâmit infiâlinle
Nedir İslâm'ı tenkîlin bu müsta'cel nekâlinle
Sus ey dîvâne! Durmaz kâinâtın seyr-i mu'tâdı.
Ne sandın Fıtratın ahkâmı hiç dinler mi feryâdı
Bugün, sen kendi kendinden ümîd et ancak imdâdı;
Evet, sen kendi ikdâmınla kaldır git de bîdâdı.
Cihan kanûn-i sa'yin, bak, nasıl bir hisle münkadı!
Ne yaptın "Leyse li'l-insâni illâ mâ-se'â" vardı!..
"İşte sana onların kendi yolsuzlukları
yüzünden ıpıssız kalan yurdları!.." "
Geçenler varsa İslâm'ın şu çiğnenmiş diyârından;
Şu yüz binlerce yurdun kanlı, zâirsiz mezârından;
Yürekler parçalar bir nevha dinler reh-güzârından.
Bu mâtem, kim bilir, kaç münkesir kalbin gubârından
Hurûş etmekte, son ümmîdinin son inkisârından

Evet, son inkisârından ki yoktur cebrin imkânı:
Batıp gitmiş nazarlar beklemekten fecr-i nâzanı!

Nasıl, ey yolcu, bin lâ'net gelip ezmez ki vîcdânı;
Dudaklar, çâk çâk olmuş, içerken zehr-i hüsrânı,
Uzaktan baktı -koşmak nerde!- milyonlarca yârânı!

Bu ıssız âşîyanlar bir zaman candan muazzezdi;
Bu damlar böyle baykuş seslerinden çın çın ötmezdi;
Şu kurbağalar seken vâdide, ceylânlar koşup gezdi;
Şu coşmuş, ağlayan ırmak ne handân gölgeler sezdi;
Bütün mâzîyi bir tûfan, fakat, hep boğdu, hep ezdi!
Vefâsız yurd! Öz evlâdın için olsun, vefâ yok mu?
Neden kalbin kararmış? Bin ocaktan bir ziyâ yok mu?
İlâhî, kimsesizlikten bunaldım, âşinâ yok mu?
Vatansız, hânümansız bir garîbim... Mültecâ yok mu?
Bütün yokluk mu her yer?
Bâri bir "Yok!" der sadâ yok mu?

...

Gitme ey yolcu, berâber oturup ağlaşalım
Elemim bir yüreğin kân değil, paylaşalım:
Ne yapıp ye'simi kahreyliyeyim, bilmem ki?
Öyle dehşetli muhîtimde dönen mâtem ki!..
Ah! Karşımda vatan nâmına bir kabristan

Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan
Şu mezarlar ki uzanmış gidiyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeye, bak nerde ucu!
Bu ne hicrân-ı müebbed bu ne hüsrân-ı mübin...
Ezilir rûh-i semâ, parçalanır kalb-i zemin!
Azıcık kurcala toprakları, seyret ne çıkar,
Dipçik altında ezilmiş, paralanmış kafalar!
Bereden reng-i hüviyyetleri uçmuş yüzler!
Kim bilir hangi çenâatle oyulmuş gözler!
“Medeniyyet” denilen vahşete lâ’netler eder,
Nice yekpâre kesilmiş de sırtmış dişler!
Süngülenmiş, kanı donmuş nice binlerle beden!
Nice başlar, nice kollar ki cüdâ cisminden!
Beşiğinden alınıp parçalanan mahlûkat;
Sonra, nâmûsuna kurbân edilen bunca hayat!
Bembeyaz saçları katranlara batmış dedeler,
Göğsü baltayla kırılmış memesiz vâlideler!
Teki binlerce kesik gövdeye âid kümeler.
Saç, kulak, el, çene, parmak...Bütün enkâz-ı beşer!
Bakalım, yavrusu uğrar mı, deyip, karnından,
Canavarlar gibi şişlerde kızarmış nice can!

İşte bunlar o felâket-zedelerdir ki, düşün,
Kurumuş ot gibi doğrandı bıçaklarla bütün!
Müslümanlıkları biçârelerin öyle büyük
Bir cinâyet ki: Cezâlar ona nisbetle küçük!
Ey, bu toprakta birer na'ş-ı perîşan bırakıp,
Yükselen mevkib-i ervâh! Sakın arza bakıp;
Sanmayın: Şevk-ı şehâdetle coşan bir kan var...
Bizde leşten daha hissiz, daha kokmuş can var...
Bakmayın, hem tükürün çehre-i murdârımıza!
Tükürün: Belki biraz duygu gelir ârımıza

Tükürün cebhe-i lâkaydına Şark'ın, tükürün!
Kuşkulansın, görelim, gayreti halkın, tükürün!
Tükürün milleti alçakça vuran darbelere!
Tükürün onlara alkış dağıtan kahbelere!
Tükürün Ehl-i Salîb'in o hayâsız yüzüne!
Tükürün onların aslâ güvenilmez sözüne!
Medeniyyet denilen maskara mahlûku görün:
Tükürün maskeli vicdânına asrın, tükürün!
Hele i'ânı zamanında şu mel'un harbin,
"Bize efkâr-ı umûmiyesi lâzım Garb'in;

O da Allah'ı bırakmakla olur" herzesini
Halka îman gibi telkîn ile, dînin sesini
Susturan aptalın idrâkine bol bol tükürün!..
Yine hicrân ile çılgınlığım üstümde bugün...
Bana vahdet gibi bir yâr-ı müsâid lâzım!
Artık ey yolcu bırak... Ben, yalnız ağlıyayım!

"Nizâr evlâdı: Yetişin ey Nizâr oğullan! Yemenli-
ler de: Yetişin ey Kahtan oğulları! dedi mi, hemen te-
pelerine felâket iner; hemen Allah'ın nusreti üzerle-
rinden kalkar; hepsine birden de kılıç musallat olur."

Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon hal
Bak nasıl doğranıyor? Kalk, baba, kabrinden kalk!
Diriler koşmadı imdâdına, sen bâri yetiş...
Arnavutluk yanıyor... Hem bu sefer pek müdhiş!
Tek kıvılcım kabarıp öyle cehennem kustu:
Ki hemen kol kol olup sardı bütün bir yurdu.
O ne yangın ki: Ocak kalmadı söndürmediği!
O ne tûfan ki: Yakıp yıktı bütün vâdîyi!
Âşinâ çehre arandım... O, meğer, hiç yokmuş...

Yalınız bir kuru çöl var ki, ne sorsan: Hâmûş!
Âşinâ çehre de yok hiçbirinin yâdı da yok;
Yakılan bunca hayâtın, hani, ecsâdı da yok!
Yoklasan külleri, altından, emînim, ancak
Kömür olmuş iki üç parça kemiktir çıkacak!
Baba! En sevgili annen, o senin öz vatanın
Olacak mıydı fedâ hırsına üç kaltabanın
Dedemin sürdüğü, can ektiği toprak gitti...
Öyle bir gitti ki hem: Bir daha gelmez ebedî!
Ne olurdun bunu kalkıp da göreydin acaba
“Meşhed”in beynine haç saplanacak mıydı baba!
Ne felâket: Dönüversin de mesâcid ahıra,
Hırvat’ın askeri tepsin çıkıp üstünde hora!
Bâri bir hâtıra kalsaydı şu toprakta diri...
Yer yarılmış, yere geçmiş, şühedâ türbeleri!

Nerde olsam çıkıyor karşıma bir kanlı ova...
Sen misin, yoksa hayâlin mi? Vefâsız Kosova!
Hani binlerce mefâhirdi senin her adımın
Hani sînende yarıp geçtiği yol “Yıldırım”ın
Hani asker? Hani kalbinde yatan Şâh-ı Şehîd

Ah o kurbân-ı zafer nerde bugün Nerde o iyd?
Söyle, Meşhed, öpeyim secde edip toprağını;
Yok mudur sende Murâd'ın iki üç damla kanı
Âh Meşhed! O ne? Sâhandaki meyhâne midir?
Kandilin, görmüyorum, nerde? Şu peymâne midir?
Ya harîminde yatan, şapkalı sarhoşlar kim?
Yoksa yanlışı mı? Hayır, söyleme, bildim... Bildim!
Basacak mıydı, fakat, göğsüne Sırb'ın çarığı?
Serilip yerlere binlerce şehîdin sarığı,
Silecek miydi en alçak neferin çizmesini?
Dürtecek miydi geçen, leş gibi her lîmesini?
Ya şu üç parçalı bayrak dikilirken tepene,
Niye indirmede, kim çıktı bu halkın önüne?

Hani, milletlere meydan okuyan kavm-i necîb?
Görmedim bir kişi, tek bir kişi meydanda... Garîb!
Hani, haysiyyetinin gölgesi çiğnense eğer;
Olmadan üç kişinin, beş kişinin, hûnu heder
Kahraman gayzı yatışmaz, kanı coşkun efrâd
İşte haysiyyet-i kavmiyye muhakkar, berbâd!
Hani "Nâ-mahreme ben söyleyemem kızlarımın,

Karımın ismini... Hem öldürürüm, sorma sakın!”
Diye, tahrîr-i nüfûs istemiyen er kişiler!
Hani, göstermediler eski celâdetten eser;
Fuhşu i´lâya koşan bir sürü nâ-merd öteden,
Ne selâmlık ne harem dinlemeyip çiğnerken!

Hani, ey kavm-i esâret-zede, muhtâriyyet
Korkarım, ,simdi nasîbin mütemâdî haybet!
Hani, ey unsur-i bî-râbîta, istiklâlin
Ebediyyen, sanırım, söndü bütün âmâlin!

Hani “Başkım”cılarının kurduğu yüksek hülyâ?
Seni yıllarca avutmuş da o mel´un rü´yâ,
Uyumuştun... Ya uyansaydın eder miydi tebâh,
Mülkü, birdenbire âfâka çöken kanlı sabah.

.....
.....

Üç sefil ordu çevirsin o metîn ordumuzu,
Bizi kovsun elimizden alarak yurdumuzu...
Kimsesiz âilelerden kimi gitsin bıçağa;
Kimi bin türlü fecâ´atle çekilsin kucağa...

Birinin ırzı heder, diğerinin hûnu helâl...

.....

İşte, ey unsur-i isyan, bu elîm izmihlâl,
Seni tahrîk eden üç beş alığın ma'rifeti!
Ya neden beklemiyordun bu rezîl âkıbeti
Hani, milliyetin İslâm idi... Kavmiyyet ne!
Sarılıp sımsıkı dursaydın a milliyetine.
“Arnavutluk” ne demek? Var mı şeriatte yeri?
Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri!
Arabın Türke; Lâzın Çerkese, yâhud Kürde;
Acemin Çinliye rûchânı mı varmış? Nerde!
Müslümanlık'ta “anâsır” mı olurmuş? Ne gezer!
Fikr-i kavmiyyeti tel'în ediyor Peygamber.
En büyük düşmanıdır rûh-i Nebî tefrikanın;
Adı batsın onu İslâm'a sokan kaltabanın!
Şu senin âkıbetin bin bu kadar yıl evvel,
Sana söylenmiş iken doğru mudur şimdi cedel
Artık ey millet-i merhûme, sabâh oldu uyan!
Sana az geldi ezanlar, diye ötsün mü bu çan
Ne Araplık ne de Türklük kalacak aç gözünü!
Dinle Peygamber-i Zîşân'ın İlâhî sözünü.

.....
.....
Veriniz başbaşa; zîrâ sonu hüsrân-ı mübin:
Ne hükûmet kalıyor ortada billâhi, ne din!
“Medeniyet!” size çoktan beridir diş biliyor;
Evvelâ parçalamak sonra da yutmak diliyor:
Arnavutlar size ibret olacakken, hâlâ,
Ne bu şûrîde siyâset, ne bu fâsid da’vâ?
Görmüyor gittiği yanlış yolu, zannım, çoğunuz...
Size rehberlik eden haydudu artık kovunuz!
Bunu benden duyunuz, ben ki, evet, Arnavudum...
Başka bir şey diyemem... İşte perişan yurdum!..

“Oğullarım! Gidiniz de Yûsufla kardeşini araştır-
rınız; hem sakın Allah’ın inâyetinden ümîdinizi kes-
meyiniz. Zîrâ, kâfırlardan başkası Allah’ın inâyetinden
ümîdini kesmez.”

Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak...
Alçak bir ölüm varsa, emînim, budur ancak.

Dünyâda inanmam, hani, görsem de gözümle:
Îmânı olan kimse gebermez bu ölümle.
Ey dipdiri meyyit! “İki el bir baş içindir”
Davransana... Eller de senin, baş da senindir!
His yok hareket yok, acı yok... Leş mi kesildin
Hayret veriyorsun bana... Sen böyle değildin.
Kurtulmaya azmin, niye bilmem ki, süreksiz,
Kendin mi senin, yoksa, ümîdin mi yüreksiz?
Âtiyi karanlık görüvermekle apıştın
Esbâbı elinden atarak ye’se yapıştın!
Karşında ziyâ yoksa, sağından, ya solundan,
Tek bir ışık olsun buluver... Kalma yolundan.
Âlemde ziyâ kalmasa, halk etmelisin, halk!
Ey elleri böğründe yatan, şaşkın adam, kalk!
Herkes gibi dünyâda henüz hakk-ı hayâtın,
Varken, hani herkes gibi azminde sebâtın
Ye’s öyle bataktır ki: Düşersen boğulursun.
Ümmîde sarıl sımsıkı, seyret ne olursun!
Azmiyle, ümîdiyle yaşar hep yaşayanlar;
Meyûs olanın rûhunu, vicdânını bağlar.

Lâ'netleme bir ukde-i hâtır ki: Çözülmez...
En korkulu cânî gibi ye'sin yüzü gülmez!
Mâdâm ki alçaklığı bir, ye's ile çirkin;
Mâdâm ki ondan daha mel'un, daha çirkin
Bir seyyie yoktur sana; ey unsur-i îman,
Nevmîd olarak rahmet-i mev'ûd-i Hudâ'dan
Hüs râna rızâ verme... Çalış... Azmi bırakma
Kendin yanacaksan bile, evlâdını yakma!

Evler tünek olmuş, ötüyor bir sürü baykuş...
Sesler de: "Vatan tehlikedeymiş... Batıyormuş!"
Lâkin, hani, milyonları örten şu yığından,
Tek kol da "Yapışsam..." demiyor bir tarafından!
Sâhipsiz olan memleketin batması haktır;
Sen sâhip olursan bu vatan batmıyacaktır.
Feryâdı bırak kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki: Telâfi edecek bunca zarar var.
Feryâd ile kurtulması me'mûl ise haykır!
Yok yok! Hele azmindeki zincirleri bir kır!
"İş bitti... Sebâtın sonu yoktur!" deme; yılma.
Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.

“İçimizdeki beyinsizlerin işledikleri yüzünden,
bizi helak eder misin, Allah'ım ..”
Yâ Râb, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı
Mahşerde mi bîçârelerin, yoksa felâhı!
Nûr istiyoruz... Sen bize yangın veriyorsun!
“Yandık!” diyoruz... Boğmaya kan gönderiyorsun!
Esmezse eğer bir ezeli nefha, yakında,
Yâ Rab, o cehennemle bu tûfân arasında,
Toprak kesilip, kum kesilip âlem-i İslâm;
Hep fışkıracak yerlerin altındaki esnâm!
Bizâr edecek, korkuyorum, Cedd-i Hüseyin'i.
En sonra, salîb ormanı görmek Haremeyn'i!..
Bin üç yüz otuz beş senedir, arz-ı Hicâz'ın
Âteşli muhîtindeki sûzişli niyâzın,
Emvâcî hurûş-âver olurken melekûta.
Çan sesleri boğsun da, gömülsün mü sükûta?
Sönsün de, İlâhî, şu yanan meş'al-i vahdet,
Teslîs ile çöksün mü bütün âleme zulmet?
Üç yüz bu kadar milyonu canlandıran îman
Olsun mu beş on sersemin ilhâdına kurban
Enfâs-ı habîsiyle beş on rûh-i leîmin,

Solsun mu o parlak yüzü Kur'ân-ı Hakîm'in?
İslâm ayak altında sürünsün mü nihâyet ?
Yâ Rab, bu ne hüsrandır, İlâhî, bu ne zillet?
Mazlûmu nedir ezmede, ezdirmede ma'nâ?
Zâlimleri adlin, hani, öldürmedi hâlâ!
Cânî geziyor dipdiri... Can vermede ma'sûm!
Suç başkasınıdır da niçin başkası mahkûm?
Lâ yüs'el'e binlerce suâl olsa da kurban;
İnsan bu muammâlara dehşetle nigh-ban!

Eyvâh! Beş on kâfirin îmânına kandık;
Bir uykuya daldık ki: Cehennemde uyandık!
Mâdâm ki, ey adl-i İlâhî, yakacaktın...
Yaksaydın a mel'unları... Tuttun bizi yaktın!
Küfrün o sefil elleri âyâtını sildi:
Binlerce cevâmî' yıkılıp hâke serildi!
Kalmışsa eğer bir iki ma'bed, o da mürted:
Göğsündeki haç, küfrüne fetvâ-yı müeyyed!
Dul kaldı kadınlar, babasız kaldı çocuklar,
Bir giryede bin âilenin mâtemi çağlar!
En kanlı şenâ'atle kovulmuş vatanından,

Milyonla hayâtın yüreğinden gidiyor kan!
İslâm'ı elinden tutacak kaldıracak yok...
Nâ-hak yere feryâd ediyor. Âcize hak yok!
Yetmez mi musâb olduğumuz bunca devâhî
Ağzım kurusun... Yok musun ey adl-i İlâhî!

“Hiç, bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?”
Olmaz ya... Tabîi... Biri insan, biri hayvan!
Öyleyse, “cehâlet” denilen yüz karasından,
Kurtulmaya azmetmeli baştan başa millet.
Kâfi mi değil yoksa, bu son ders-i felâket?
Son ders-i felâket neye mâl oldu? Düşünsen:
Beynin eriyip yaş gibi damlardı gözünden,
“Son ders-i felâket” ne demektir? Şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Zira, yeni bir sadmeye artık dayanılmaz;
Zîrâ, bu sefer uyku ölümdür: Uyanılmaz!

Coşkun, koca bir sel gibi, dâim beşeriyet,
Müstakbele koşmakta verip seyrine şiddet.
Dağlar, uçurumlar ona yol vermemek ister...
Lâkin, o, ne yüksek ne de alçak demez örter!

Akvâm o büyük nehre katılmış birer ırmak...
Elbet katılır...Hangisi ister geri kalmak!
Bizler ki bu müdhiş, bu muazzam cereyanla,
Uğraşmadayız... Bak ne kadar çılgınız, anla!
Uğraş bakalım, yoksa işin, hey gidi şaşkın!

Kurşun gibi sür'atli, denizler gibi taşkın,
Bir çağlayanın menba'ı dehhâşına doğru,
Tırmanmaya benzer, yüzerek başka değil bu!
Ey katre-i âvâre, bu cûşun, bu hurûşun,
Ahengine uymazsan, emîn ol, boğulursun!
Yıllarca, asırlarca süren uykudan artık,
Silkin de: Muhîtindeki zulmetleri yak yık!
Bir baksana: Gökler uyanık yer uyanıktı;

Dünyâ uyanikken uyumak maskaralıktır!
Eyvâh! Bu zilletlere sensin yine illet...
Ey derd-i cehâlet, sana düşmekle bu millet,
Bir hâle getirdin ki: Ne din kaldın, ne nâmûs!
Ey sine-i İslâm'a çöken kapkara kâbûs,
Ey hasm-ı hakîkî, seni öldürmeli evvel:

Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el!
Ey millet uyan! Cehline kurban gidiyorsun!
İslâm'ı da "batsın!" diye tutmuş, yediyorsun!
Allah'tan utan! Bâri bırak dini elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Lâkin, ne demek bizleri Allah ile iskât
Allah'tan utanmak da olur ilim ile... Heyhât

Siz iyiliği emr eyler, kötülükten nehy eder, Allah'a
inanır olduğunuzdan, insanların hayrı için meydana
çıkarılmış hayırlı bir milletsiniz.

Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz:
Gelmişiz, dünyaya milliyet nedir öğretmişiz!
Kapkaranlıkken bütün afakı insaniyyetin,
Nur olup fişkırmışız ta sinesinden zulmetin,
Yarmışız edvar-ı fetretten kalan yeldaları;
Fikr-i ferda doğmadan yağıdirmışız ferdaları!
Öyle ferdalar ki: Kaldırmış serapa alemi;
Dideler bir cavidani fecrin olmuş mahremi.
Yirmi beş yıl, yirmi beş bin yıl kadar feyyaz imiş!

Bak ne ani bir tekamül! Bak ki: Hala mündehiş
Yad-ı fevkal-ı itiyadından onun tarihler;
Görmemiş benzer o müdhiş seyre,
hem görmez beşer,
Bir taraftan dinimiz, ahlâkımız, irfanımız;
Bir taraftan seyfe makrun adlimiz, ihsanımız;
Yükselip akvamı almış fevc fevc ağuşuna;
Hepsi dalmış vahdetin aheng-i cuşucuşuna,
Emr-i bi'l ma'ruf imiş ihvan-ı İslam'ın işi;
Nehy edermiş, bir fenalık görse, kardeş kardeşi.
Kimse haksızlıktan etmezmiş tegafül ihtiyar;
Ferde raci sadmeden efrad olurmuş lerzedar.

Biz, neyiz? Seyreyle artık; bir de fikr et, neymişiz?
Din de kürkün aynı olmuş: Ters çevirmiş giymişiz!
Nehy-i ma'rûf emr-i münkerdir gezen meydanda bak!
En metîn ahlâkımız, yâhud, görüp aldırmamak!
Yıktı bin mel'un kalem nâmûsu, bizler uymadık:
"Susmak evlâdır" deyip sustuk... Sanırsın duymadık!
Kustu bin murdar ağız şer'in bütün ahkâmına;
Âh, bir ses bâri yükselseydi nefret nâmına!

Altı yüz bin can gider; milyonla îmân eksilir;
Kimseler görmez! Gören sersem de Allah'tan bilir!

Sonra, şâyet, şahsının incinse, hattâ, bir tüyü:
Yer yıkılmış zanneder seyr eyleyen gümbürtüyü!
Kırkın aylıktan biraz, yâhud geciksin vermeyin;
Fodla çiy kalsın, “pilâv bitmiş” deyin, göstermeyin,
Fes, külâh, kalpak, sarık vermiş bakarsın el ele;
Mi'delerden fışkırır tâ Arş'a aç bir velvele!
Ortalık altüst olurken ses çıkarmazdım, hani,
Öyle bir dernekte seyret gel de artık sen beni!
Göster, Allah'ım, bu millet kurtulur, tek mucize:
Bir “utanmak hissi” ver gâib hazînenden bize!

“Onlara: “Yer yüzünde fesat çıkarmayın” denildiği zaman,

“Biz ıslahtan başka birşey yapmıyoruz” derler. Gözünü aç, iyi bil ki: Onlar yok mu, işte asıl müfsid onlardır, lâkin farkında değiller.”

Bir yığın kundakçıdan yangın görenler milleti,
Şimdi inmiş zanneder mutlak şu müdhîş ayeti!

Ey vatansız derbederler, ey denî kundakçılar!
Milletin, az çok duran bir dîni, bir nâmûsu var.
Şimdi nevbet onların... Yansın da onlar, öyle mi
Târumâr olsun bütün bir Müslümanlık âlemi!
Ey hayâ nâmında bir hissin vücûdundan bile,
Pek haberdâr olmayan yüzünüz, hayâsız! Bak hele!
Arkasından taklak attın en denî bir şöretin;
Düştü takken, çıktı cascavlak o kel mâhiyyetin!
Bir külâh kapmaksa şayet bunca hırsın gâyesi;
Kendi nâmûsun olur er geç onun sermâyesi.

Yoksa, nâmûsuyle, vicdaniyle halkın oynama....
Sonra kat kat nâsiyenden sarkacak birçok yama!
Bir kızarmaz çehre bulmuşsun ya, ey cânî, bürün:
Hem bütün dünyâyı ifsâd eyle, hem muslih görün!
Kendi ırzından cömert olmaksa mu'tâdın eğer;
Kendi malındır senin, hakkın tasarruf, kim ne der
Milletin, lâkin henüz ma'sûm olan evlâdına,
Verme bir mel'un temâyül mübtezel mu'tâdına!
Biz ki her mevcûdu yıktık gâyesiz bir fikr ile;
Yıkmadık bir şey bıraktık... Sâde bir şey: Âile.

Hangi bir bünyânı mahvettik de ıslâh eyledik?
İşte vîran memleket! Her yer delik her yer deşik!
Bunların ta'miri kâbil... Olsa ciddiyyet, sebât:
Lâkin, Allah etmesin, bir düşse şâyet âilât,
En kavî kollarla hattâ kalkamaz imkânı yok.
Kim ki kalkar der, onun hayvan kadar iz'ânı yok!
Ailî bir inkılâb olsun! diyen me'yûs olur;
Başka hiçbir şey kazanmaz, sâde bir olur.
Çünkü "çıplak" inkılâbâtın rezâlettir sonu..
Ey denî kundakçılar, biz sizde çok gördük onu!
Bir de halkın dîni var, sık sık taarruzlar gören.
Hâle bak: Millette hissiyyâtı oymuş öldüren!
Dîni kurbân etmeliymiş, mülkü kurtarmak için!..
Tut da, hey sersem, bu idrâkinle sen âlim geçin!
Her cemâatten beş on dinsiz zuhûr eyler, bu hâl
Pek tabîdir. Fakat ilhâdı bir kavmin muhâl.
Hangi millettir ki efrâdında yoktur hiss-i din?
En büyük akvâma bir bak: Dîni her şeyden metin.

Düşme ey avare millet, bunların hızlanına;
Vakıfız biz hepsinin pek muhtasar irfanına:

Şar' a bakmaz, Garb'ı bilmez, görgüden yok vâyesi;
Bir kızarmaz yüz, yaşarmaz göz bütün sermayesi.

“Allah'ın âsâr-ı rahmetine bir baksana! Toprağı,
öldükten sonra, tekrar nasıl diriltiyor? İşte o Allah,
bütün ölüleri muhakkak diriltecek, hem O herşeye
kâdirdir. “

Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini;
Nefh-i Sûr'un dinle mevcâ-mevc olan âhengini!
Bir yeşil kan, bir yeşil can yağdırıp, kudret, yere:
Yemyeşil olmuş, fezâ, gömgök kesilmiş dağ, dere.
En kısır toprak doğurmuş, emzirir birçok nebat;
Fışkırır bir damlacık ottan, tutup sıksan, hayat!
Dün, kemikten külçe hâlindeydi her çıplak fidan;
Bak: Ne sağlam kan, bugün,
dolgun yüzünden damlayan!
Dün, kudurmaktaydı ormandan cahîmî bin zefir;
Âşiyân tutmuş, bugün, her dalda perran bir safir!
Dün, nîgeh-bânıydı milyarlarca zî-rûhun sübât;
Silkinip çıkmış o mahbesten, bugün, bir kâinât.

Dün, ne mâtemdeydi âlem! Yer hazin, gökler hazin;
Sûr-i fitrattır bugün: Fıtrat bugün sahrâ-güzin!
İşlemiş kırlarda yer yer kudretin feyyâz eli,
Öyle yapraklar ki sun'undan: Gidip bir görmeli!

Öyle amma, gördüğüm elvâh-ı şevkin rağmine,
Bende hâlâ zevke benzer duygu yok, hâlâ yine!
Bir değil, yüz bin bahâr indirse hattâ âsüman;
Hiç kımıldanmaz benim rûhumda kök salmış hazan!
Dem çeker bülbül... Benim beynimde baykuşlar öter!
Sonra, karşımdan geçer bir bir, yıkılmış lâneler!
Âşinâlık yok hayâlin konsa en bildik yere,
Yâd ayaklar çiğniyor: Düşmüş vatan yâd ellere!
Başka ses bilmem, muhîtimden enîn eyler huruş;
Beklerim dinsin bu mâtem, beklerim, olmaz hamûş!
Âh! Tek bir âşiyandan bin yetîmin nâlesi,
Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi?

Duygusuz olmak kadar dünyâda lâkin derd yok;
Öyle salgınmış ki mel'un: Kurtulan bir ferd yok!
Kendi sağlam... Hissi ölmüş, rûhu ölmüş milletin!

İşte en korkuncu hüsrânın, helâkin, haybetin!
Ey, ölüm rengine topraktan hayat i'lâ eden,
Bir yığın toprak da olsak sâde çiğnenmek neden?
Başka tıynetler mi hep şâyân ola ihsânına?
Âh, yükselsem de, bir düşsem senin dâmânına!
Bir nesî ister kımıldanmak için canlar bugün;
Bir nesîm olsun, îlâhî... Canlanır kanlar bütün.
Nev-bahârın rûhu etsin bir de bizlerden zuhûr...
Yoksa, artık Sûr-i İsrâfil'e kalmıştır nüşûr!

***SAFAHAT, Dördüncü Kitap:
Fatih Kürsüsünde (1914)***

Safahat'ın dördüncü kitabında Fatih Kürsü-
sü'nden hitap vardır. Vaiz Kürsüde ve İki Ar-
kadaş Fatih Yolunda adlı şiirlerden mürekkeptir.

Fatih Kürsüsünde

Birinci zümreyi teşkil eden zavallı avam,
Bıraksalar devam edecek tatlı uykusuna devam.
Bugün nasibini yerleştirtince kursağına;
‘Yarın’ nedir? Onu bilmez, yatar dönüp sağına.
Yıkılsa arş-ı hükümet, tıkılsa kabre vatan,
Vazifesi değil; çünkü ‘hepsi Allah’tan!’
Ne hükmü var ki, esasen yalancı dünyanın?
Ölürse, yan gelip yatacak cennetinde Mevlâ’nın.
Fena kuruntu değil! Ben derim, sorulsa bana:
‘Kabul ederse cehennem ne mutlu, amca, sana!’

İkinci zümreyi teşkil eden cemaat ise,
Hayata küskün olandır ki: saplanıp ye’s’e,

‘Selametın yolu yoktur... Ne yapsalar boşuna!’
Demiş de hırkayı çekmiş bütün bütün başına.
Bu türlü bir hareket mahz-i küfr olur, zira:
Talepte amir olurken bir ayetinde Huda;
Buyurdu: ‘Kesmeyiniz ruh-ı rahmetimden ümid;
Ki müşrikin olur ancak o nefhadan nevmid.’
Bu bir; ikincisi: ye’sin ne olsa esbabı,
Onun atalet-i külliye dir ki icabı,
Teressübâtını etmiştik önceden tahlil.
Üçüncü zümreyi kimlerdir eyleyen teşkil?
Evet, şebâb-ı münevver denen şu nesl-i sefih.
-Fakat nezihini borcumdur eylemek tenzih-
Bu züppeler acaba hangi cinsin efradı?
Kadın desen, geliyor arkasından erkek adı;
Hayır, kadın değil; erkek desen, nedir o kılık?
Demet demetken o saçlar ne muhtasar o bıyık?
Sadası baykuşa benzer, hiramı saksığana;
Hülâsa, züppe demiştim ya, artık anlasana!...
Fakat bu kukla herif bir büyük seciyye taşır,
Ki, haddim olmıyarak, ‘Aferin!’ desem yaraşır.
Nedir mi? Anlatayım: öyle bir metaneti var,

Ki en savılmıyacak ye'si tek birayla savar.
Sinirlerinde teessür denen fenalık yok,
Tabiatında utanmakla aşinalık yok.
Bilirsiniz, hani, insanda bir damar varmış,
Ki yüz­süz olmak için mutlaka o çatlarmış,
Nasıl­sa 'Rabbim utandırmasın!' duası alan,
Bu arsızın o damar zaten eksik alnından!
Cebinde gördü mü üç tane çil kuruş nazlım,
Tokatlıyan'da satar mutlaka, gider de çalım.
Eğer dolandırabilmişse istenen parayı;
Görür mahalleli ta karnavaldan maskarayı!
Beyoğlu'nun o mülevves muhit-i fahişine
Dalar gider, takılıp bir sefilin peşine.
'Haya, edeb gibi sözler rüsum-ı fasidedir;
Vatanla aile, hatta, kuyud-ı zaidedir.'
Diyor da hepsine birden kuduzca saldırıyor...
'Ayp değil mi?' demişsin... Acep kim aldırıyor!
Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış verişi;
Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.
Duyarsanız 'kara kuvvet' bilin ki: imandır.
'Kitab-ı köhne' de -haşa- Kitab-ı Yazdan'dır.

Üşenmeden ona Kur'ânı anlatırsan eğer,
Şu ezberindeki esmayı muttasıl geveler:
'Kurun-ı maziyeden kalma cansız evradı
Çekerse, doğru mu yirminci asrın evladı?'
Nedir alâkası yirminci asr-ı irfanla
Bu şaklaban herifin? Anlamam ayıp değil a!
Meta'-i fazli mi varmış elinde gösterecek?
Nedir meziyeti, görsek de bari öğrensek.
Hayır! Mehasin-i Garb'ın birinde yok hevesi;
Rezail, oldu mu lakin, şiarıdır hepsi!
Bütün kebaire tiryaki bir kopuk tanırım.
-Ne oldu bilmiyorum şimdi, sağ değil sanırım-
Kumar, senaatin akşamı, irtikap, içki...
Hulasa defter-i a'mali öyle kapkara ki:
Yanında leyl-i cehennem, sabah-ı cennettir!
'Utanmıyor musun. Ettiklerin rezalettir!'
Denirse kendine, milletlerin ekabirini
Sayardı göstererek hepsinin kebairini:
'Filan içerdi... Filan fuhşa münhemikti...' diye
Mülevvesatını bir bir rical-i maziye
İzafe etmeye başladı paye vermek için.

‘Peki! Fezaili yok muydu söylediklerinin?’
Diyen çıkarsa ‘müverrihlik etmedim!’ derdi.
Şu züppeler de, bugün aynı ruhu gösterdi.
Fransız’ın nesi var? Fuhşu, bir de ilhadı;
Kapıştı bunları ‘yirminci asrın evladı!’
Ya Alman’ın nesi var zevki okşayan? Birası;
Unuttu ayrıanı, ma’tuda döndü kahrolası!
Heriflerin, hani dünya kadar bedayii var:
Ulumu var, edebiyatı var, sanayii var.
Giden birer avuç olsun getirse memlekete;
Döner muhitimiz elbet muhit-i ma’rifete.
Kucak kucak taşıyor olmadık mesaviyi;
Beğenmesek ‘medeniyet!’ diyor; inandık iyi!
‘Ne var, biraz da maarif getirmiş olsa...’ desek
Emin olun size ‘hammallık etmedim?’ diyecek.

SAFAHAT, Beşinci Kitap: Hatıralar (1917)

Mehmet Âkif'in kaybedilen vatan karşısında
Mıyanlarını ve tövbelerini cem eden şiirleri....
Koca Osmanlı Çınarının yıkılışı ve şairin çığlıkları...

Bu bölümde; Hâtıralar, Ey bunca zamandır bizi
te'dib eden Allah - Uyan - Ne irfandır veren ahlâka
yükseklik. Ne vicdandır - Müslümanlık nerde! Bizden
geçmiş insanlık bile - Nihayet neyse idrak ettiğin şey
ömr-i fâniden - Biz ki yarmıştık şu onun büyük um-
manını - Şehamet dini, gayret dini ancak Müslüman-
lıktır - El-Uksur'da - Berlin Hatıraları - Necid Çöllerin-
den Medine'ye şiirleri yer alır.

Hâtıralar

Çiğnenirsek biz bugün, çiğnenmek istihkaakımız:
Çünkü izzet nerde, bir bak, nerededir ahlâkımız.
Müslümanlık pâk sîretten ibâretken, yazık!
Öyle saplandık ki levsiiyâta: Hâlâ çıkmadık!
Zulme tapmak, adli tepmek, hakka hiç aldırmamak;
Kendi âsûdeyse, dünyâ yansa, baş kaldırmamak;
Ahdi nakzetmek, yalan sözden tehâşî etmemek;
Kuvvetin meddâhı olmak, aczi hiç söyletmemek;
Mübtezel birçok merâsim: İnhinâlar, yatmalar,
Şaklabanlıklar, riyâlar, muttasıl aldatmalar;
Fırka, milliyet, lisan nâmıyle dâim ayrılık;
En samîmî kimseler beyninde en ciddî açık;
Enseden arslan kesilmek, cepheden yaltak kedi...

.....
Müslümanlık bizden evvel böyle zillet görmedi!

Berlin Hâtıraları

Cehennem olsa gelen, göğsümüzde söndürürüz;
Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz!
Düşer mi tek taşı, sandın, harîm-i nâmûsun?
Meğer ki harbe giren son nefer şehîd olsun.
Şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa;
Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa;
Bu altımızdaki yerden bütün yanardağlar,
Taşıp da kaplasa âfâkı bir kızıl sarsar;
Değil mi cebhemizin sînesinde îman bir;
Sevinme bir, acı bir, gâye aynı, vicdan bir;
Değil mi cenge koşan Çerkes'in, Lâz'ın, Türk'ün,
Arab'la, Kürd ile bâkîdir ittihâdı bugün;
Değil mi sînede birdir vuran yürek... Yılmaz!
Cihan yıkılsa, emîn ol, bu cebhe sarsılmaz!

Şiirin Dipnotu:

Bu şiir Âkif'in en uzun şiirlerinden biridir. Toplam 796 beyittir.

Âkif, bu şiirde Berlin'de ve İstanbul'da gözlediklerinin bir karşılaştırmasını yapar.

Berlin'de ve İstanbul'da otelleri, trenleri, sokakları karşılıklı olarak aktarır. Aktardıkları basit gözlemler değil, o gözlemlerde görünen dünya görüşü ve hayat felsefesidir.

Yaşamı yönlendiren uygarlık anlayışının farkına işaret etmiştir. Batı'da gözlediği yaşam biçimini ve bu biçimi oluşturan toplumsal değer yargılarını çok isabetli gözlem ve tahlillerle ortaya koymuştur. Almanya, savaş sırasında İngiliz, Fransız ve Rus ordularından aldığı esirler arasında Müslümanlar olduğunu fark eder. Bu esirleri ayrı kamplarda toplayarak Osmanlı ile olan münasebetlerinde bir iyi niyet göstergesi olarak sunmayı planlar ve Osmanlı'dan bu kamptaki esir Müslümanlarla ilgili bir heyet göndermesini ister. Âkif, Osmanlı'nın gönderdiği bu heyetin başkanı sıfatıyla Almanya'ya gitmiştir. Berlin gezisi sırasında gözlediklerini "Berlin Hatıraları"nda şiirleştirir.

Necip Çöllerinden Medine'ye

Boyun bükük, kol açık âsümâne, göz kapanık;
Ne inliyor o cemâ'at, ne inliyor artık!
Fezâyı dolduran eller ki Hakk'a yalvarıyor:
Yarıp da loşluğu bir müttekâ-yı nûr arıyor!
Bu başka başka lisanlar, bu herc ü merc âvâz,
Birer niyâz idi Mevlâ'ya... Hem de aynı niyâz!
Evet, şu önde duran ihtiyar Serendibli,
Ya arka saflara düşmüş zavallı Mağribli;
Dalıp dalıp gidiyorken semâ-yı merhamete,
Gerek bu âleme âid, gerekse âhirete,
Ne istesin ki, berâberce ben de istemeyim?
Şu ben ki... Her birinin ayrı ayrı kardeşiyim.
Ezelde kaynaşan ervâha ayrılık var mı?
Cihan yıkılsa bu vahdet yerinden oynar mı?

Olunca minberimiz, Arş'ımız, Hudâ'mız bir;
Benim de beklediğim nûr onun da gâyesidir.
O nûru gönder, İlâhî, asırlar oldu, yeter!
Bunaldı milletin âfâkı, bir sabâh ister.
Înâyetinle halâs et ki, dalga dalga zalâm
İçinde kaynamasın, çarpınıp duran İslâm!
Bu secde-gâha kapanmış yanan yürekler için;
Bütün solukları feryâd olan şu mahşer için;
Harîm-i Kâbe'n için; sermedî Kitâb'ın için;
Avâlimindeki âyât-ı bî-hesâbın için;
Nasîb-i dâimi hüsrân kesilmiş ümmet için;
Şu hâk-i pâke bürünmüş semâ-yı rahmet için;
Biraz ufukları gülsün cihân-ı İslâm'ın!
Hudûdu yok mu bu bitmez, tükenmez âlâmın?
O, çünkü, âleme hâkim yegâne kudret iken,
Bir inkılâb ile mahrûm olunca azminden,
Esâretin ne kadar şekli varsa katlandı...
Vatanlarında garîb oldu kendi evlâdı!
O azmi sen vereceksin ki eylesin sereyan,
Soluk benizlere kan, inleyen göğüslere can.
O rûhu ver ki, İlâhî, kıyâm edip dînin,
Zemîne feyzini yaysın hayât-ı mâzînin...

SAFAHAT, Altıncı Kitap: Âsım (1924)

Ünlü “Çanakkale Şehitlerine” şiiri de bu kitapta yer alır. Şair, Âsım’ın neslini ordumuzda görmektedir. Entelektüel ama bir o kadar da duası göklerden çevrilmeyecek kadar maneviyatlı bir gençlik ister. Oğlunun adını da Âsım koyar.

Âsım (I. Bölüm) - Âsım II. Bölüm - Âsım III. Bölüm
- Âsım IV. Bölüm - Âsım V. Bölüm - Âsım VI. Bölüm -
Âsım VII. Bölüm (Çanakkale Şehitlerine şiirini içerir)
- Âsım VIII. Bölüm

Çanakkale Şehitlerine

Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
-Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya-
Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.
Ne hayâsızca tehaşşüd ki ufuklar kapalı!
Nerde -gösterdiği vahşetle "bu: bir Avrupalı!"
Dedirir -yırtıcı, his yoksulu, sırtlan kümesi,
Varsa gelmiş, açılıp mahbesi, yâhud kafesi!
Eski Dünyâ, Yeni Dünyâ, bütün akvâm-ı beşer,
Kaynıyor kum gibi, tûfan gibi, mahşer mahşer.
Yedi iklimi cihânın duruyor karşına da,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!

Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sâde bir hâdise var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindû, kimi yamyam, kimi bilmem ne belâ...
Hani, tâ'ûna da züldür bu rezîl istilâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-i asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise hakkıyla, sefil,
Kustu Mehmedciğin aylarca durup karşısına;
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.
Maske yırtılmasa hâlâ bize âfetti o yüz...
Medeniyet denilen kahbe, hakîkat, yüzüz.
Sonra mel'undaki tahrîbe müvekkel esbâb,
Öyle müdhiş ki: Eder her biri bir mülkü harâb.
Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor a'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.
Yerin altında cehennem gibi binlerce lâğam,
Atılan her lâğamın yaktığı: Yüzlerce adam.
Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müdhiş tipidir:Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,

Boşanır sırtlara vâdîlere, sağnak sağnak.
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yaylını tûfanlar, alevden seller.
Veriyor yangını, durmuş da açık sînelere,
Sürü halinde gezerken sayısız teyyâre.
Top tüfekten daha sık, gülle yağan mermîler..
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdîde güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından;
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat îman?
Hangi kuvvet onu, hâşâ, edecek kahrına râm?
Çünkü te'sîs-i îlâhî o metîn istihkâm.
Sarılr, indirilir mevki'i müstahkemler,
Beşerin azmini tevkîf edemez sun'i beşer;
Bu göğüslerse Hudâ'nın ebedî serhaddi;
"O benim sun'i bedî'im, onu çiğnetme" dedi.
Âsım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek:
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmiyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana, dağlar, taşlar..
O, rûkû olmasa, dünyâda eğilmez başlar,
Yaralanmış temiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş, asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüsun ki kanın kurtarıyor Tevhîd'i...
Bedr'in arslanları ancak, bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
“Gömelim gel seni târîhe” desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitâb...
Seni ancak ebediyyetler eder istiâb.
“Bu, taşındır” diyerek Kâ'be'yi diksem başına;
Sonra gök kubbeyi alsam da, ridâ namıyle,
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmıyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana.
Sen ki, son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,

Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki, İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsrân,
O demir çenberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki, a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

Şiirin Dipnotu:

Çanakkale'ye yüklenen düşman karşısında, Türk askeri müthiş bir savaş veriyordu. Nitekim Emperyalistler geldikleri gibi gittiler. Zaferden sonra Başkumandan Vekili Enver Paşa, Çanakkale Zaferi'ni müjdelemek için Telgrafhane'den tüm cephelere şu mesaj geçiyordu; "Çanakkale Savaşı'nda ordumuz muzaffer oldu. Düşman mağlup, mahcup ve mecruh (yaralı) olarak çekiliyor..."

Bu sevinçli mesaj geldiğinde Mehmet Âkif Anadolu Bağdat Demiryolu hattının son durağı olan El Muazzam istasyonundaydı. Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Kuşçubaşı Eşref Bey'e gelen mesaj okunduğunda

Âkif, Kuşçubaşı'nın boynuna sarılarak hıçkırıklarla ağlamıştı. Haber bütün yurtta mutluluk yarattı. Sevinç muazzamdı.

Mehmet Âkif, büyük vatan sevgisi ve meftun olduğu Türk istiklâl ve hürriyet sevdasıyla yavaşça kalabalığın arasından sıyrıldı. Sonrasını Kuşçubaşı Eşref Bey'den dinleyelim; "...Ay bedir halindeydi. Çöl gecelerinin parlak yıldızlı semasını, zaferimizin şerefine aydınlatan ayın bu efsanevî ışıkları altında, Mehmet Âkif, bu güneşi unutturacak kadar parlak çöl gecesinde sabahladı. İstasyon binasının arkasındaki hurmalığın içine çekildi. Sadece hıçkırıklarını duyuyorduk. İçli, derin hıçkırıklar. İşte bugün bile isnada büyük bir pozitif enerji oluşturan Çanakkale Destanı, bu hıçkırıklar içinde meydana geldi.

Âsım'dan Seçme Şiirler

Bana anlat bakayım şimdi: Şu biçâre ocak,
Zorbalar saltanatından ne zaman kurtulacak?
Hiç bu mantıkla, a dîvâne, hükûmet mi yürür?
Bir cemâ't ki erenler işi yumrukla görür,
Kafa bitmiş demek artık, çekiver kuyruğunu!
Kuvvetin hakkı mıdır enselemek bulduğunu?
Bize, Âsım, ne şunun yumruğu lâzım, ne bunun;
Birinin pençesi ister yalınız: Kaanûnun.
Ver bütün kudreti kaanûna ki vahdet yürüsün...
Yoksa millet değil ancak dağınık bir sürüsün...
Memleket zâten ayol baksana: Allak bullak,
Sen de hissinle yürürsen batırırsın mutlak.

Ya kuzum, zabtiye rûhuyla hükûmet sürenin,
Yeri altındadır, üstünde değildir kürenin!

...

Şimdi, sağ kolda, gümüş kaplı birer bâzû-bend,
Boynu muskayla donanmış, o yarım deste levend,
Önce peşrev yaparak, sonra tutuşmazlar mı,
Güreş artık kızışır, hasmını tartar hasmı.
Uzanır şimdi göğüsler, kavuşur; şimdi, yine
Dalga çarpar gibi çarpar gerilip birbirine.
Kimi tek çapraza girmiş, mütemâdî sürüyor;
Kimi şîrâzeyi tartıp alıvermiş, yürüyor.
Kimi sarmayla çevirsem diye sardıkça sarar;
Kimi kılçık düşünür, atmak için fırsat arar.
Adalî gövdeler altında o bîçâre çayır,
Serilir toprağa, hem bir daha kalkar mı? Hayır!
Bu, elenseyle düşürmüş de hemen çullanıyor;
O da kurtulmak için türlü oyun kullanıyor.

...

Bana dünyâda ne yer kaldı, emîn ol, ne de yâr;
Ararım göçmek için başka zemin, başka diyâr.
Bunalan rûhuma ister bir uzun boylu sefer;

Yaşamaktan ne çıkar günlerim oldukça heder?
Bir güler çehre sezip güldüğü yoktur yüzümün;
Geceden farkını görmüş değilim gündüzümün.
Seneler var ki harâb olmadığım gün bilmem;
Gezerim abdala çıkmış gibi sersem sersem.
Dikilir karşıma hep görmediğim bilmediğim;
Sorarım kendime: Gurbette mi, hayrette miyim?
Yoklarım taşları, toprakları: İzler kan izi;
Yurdumun kan kusuyor mosmor uzanmış denizi!
Tüter üç beş baca kalmış... O da seyrek seyrek...
Âşinâ bir yuva olsun seçebilsem, diyerek...
Bakınırken duyarım gözlerimin yandığını;
Sarar âfâkımı binlerce sıcak kül yığını.
Ne o gömgök dereler var, ne o zümrüt dağlar;
Ne o çıldırmış ekinler, ne o coşkun bağlar.
Şimdi kızgın günün altında pinekler, bekler,
Sâde yalçın kayalar, sâde ıpıssız çöller.
Yurdu baştanbaşa vîrâneye dönmüş Türk'ün;
Dünkü şen, şâtır ocaklar yatıyor yerde bugün.
Gündüz insan sesi duymaz, gece görmez bir ışıık,
Yolcu haykırır da baykuş gibi, çığlık çığlık.

“Bu diyârın hani sâhipleri?” dersin; cinler,
“Hani sâhipleri?..” der, karşiki dağdan bu sefer!
Nerde Ertuğrul’u koynunda büyüttmüş obalar?
Hani Osman gibi, Orhan gibi gürbüz babalar?
Hani bir şanlı Süleyman Paşa? Bir kanlı Selîm?
Âh, bir Yıldırım olsun göremezsin, ne elîm!
Hani cündileri, şâhin gibi, ceylân kovalar,
Köpürür, dalgalanır, yemyeşil engin ovalar?
Hani târîhi soruldukça, mefâhir söyler,
Kahramanlar yetişen toprağı zengin köyler?
Hani orman gibi âfâkı deşen mızraklar?
Hani atlar gibi sahrâyı eşen kısıraklar?
Hani ay parçası kızlar ki koşar oynardı?
Hani dağ parçası milyonla bahâdır vardı?
Bugün artık biri yok... Hepsi masal, hepsi yalan!
Bir onulmaz yaradır, varsa yüreklerde kalan.
...
Zulmü alkışlayamam, zâlimi asla sevemem;
Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.
Biri ecdâdıma saldırdı mı, hattâ, boğarım...
– Boğamazsın ki!

– Hiç olmazsa yanımdan koğarım.
Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam;
Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâlê,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.
Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?
Kesilir, belki, fakat çekmeye gelmez boyunum.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.
Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırım.
Zâlimin hasmıyım amma severim mazlûmu...
İrticâın şu sizin lehçede ma'nâsı bu mu?

SAFAHAT, Yedinci Kitap: Gölgeler (1933)

Kitapta, son hüznün şiirleri yer alır....

Hüsrân - Şark - Alınlar Terlemeli - Umar Mıydın?
- Mehmed Ali'ye - Hâlâ Mı Boğuşmak? - Yeis Yok! -
Azimden Sonra Tevekkül - Süleyman Nazif'e - Bülbül
- Leyla (Mehmet Âkif Ersoy) - Firavun İle Yüzyüze -
Şehitler Abidesi İçin - Vahdet - Gece - Hicran - Secde
- Hüsam Efendi Hoca - Küssadan Hisse - Resmim İçin
(Üç Kıtâ) - Tebrik - Safahat İçin - Sadi'den Tercüme -
Mevlid-i Nebî - Çocuklara - Bir Arıza - Bir Gece - Ne
Eser, Ne De Semer - Derviş Ahmed - Said Paşa İmamı
- Resim İçin - Nefs-i Nefis - Yaş Altmış - Nevruz'a - Ner-
desin? - Tek Hakikat - Hayat Arkadaşıma - San'atkâr.

Bülbül

Basri Bey oğlumuz

Bütün dünyâya küskündüm,
dün akşam pek bunalmıştım;
Nihâyet, bir zaman kırlarda gezmiş,
köyde kalmıştım.
Şehirden kaçmak isterken sular zâten kararmıştı;
Pek ıssız bir karanlık sonradan vâdîyi sarmıştı.
Işık yok, yolcu yok, ses yok,
bütün hilkat kesilmiş lâl...
Bu istiğrâkı tek bir nefha olsun etmiyor ihlâl.
Muhîtin hâli “insâniyyet”in timsâlidir, sandım;
Dönüp mâzîye tırandım, ne hicranlar, neler andım!

Taşarken haşrolup beynimden artık bin müselsel yâd,
Zalâmın sînesinden fışkıran memdûd bir feryâd,
O müstağrak, o durgun vecdi nâgâh öyle coşturdu:
Ki vâdîden bütün, yer yer, eninler çağlayıp durdu.
Ne muhrik nağmeler, yâ Rab,
ne mevcâmevc demlerdi:

Ağaçlar, taşlar ürpermişti, gûyâ Sûr-i Mahşerdi!
– Eşin var, âşiyânın var, bahârın var, ki beklerdin;
Kıyâmetler koparmak neydi, ey bülbül, nedir derdin?
O zümrüd tahta kondun, bir semâvî saltanat kurdun;
Cihânın yurdu hep çiğnense,
çiğnenmez senin yurdun.

Bugün bir yemyeşil vâdî, yarın bir kıpkızıl gülşen,
Gezersin, hânümânın şen, için şen, kâinatın şen.
Hazansız bir zemîn isterse, şâyed rûh-i ser-bâzın,
Ufuklar, bu'd-i mutlaklar bütün mahkûm-i pervâzın.
Değil bir kayda, sığmazsın –kanatlandın mı– eb'âda;
Hayâtın en muhayyel gâyedir ahrâra dünyâda.
Neden öyleyse mâtemlerle eyyâmın perîşandır?
Niçin bir damlacık göğsünde bir umman hurûşandır?
Hayır, mâtem senin hakkın değil..
Mâtem benim hakkım:

Asırlar var ki, aydınlık nedir, hiç bilmez âfâkım!
Tesellîden nasîbim yok, hazân ağlar bahârımda;
Bugün bir hânümansız serserîyim öz diyârımda!
Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefâsız, kansız evlâdı,
Serâpâ Garb'a çiğnettım de çıktım hâk-i ecdâdı!
Hayâlimden geçerken şimdi; fikrim hercümerc oldu,
Salâhaddîn-i Eyyûbî'lerin, Fâtih'lerin yurdu.
Ne zillettir ki: Nâkuus inlesin beyrinde Osmân'ın;
Ezan sussun, fezâlardan silinsin yâdı Mevlâ'nın!
Ne hicrandır ki: En şevketli bir mâzî serâb olsun;
O kudretler, o satvetler harâb olsun, türâb olsun!
Çökük bir kubbe kalsın ma'bedinden Yıldırım Hân'ın;
Şenâ'atlerle çiğnensin muazzam kabri Orhan'ın;
Ne haybettir ki: Vahdet-gâhı dînin devrilip, taş taş,
Sürünsün şimdi milyonlarca me'vâsız kalan dindaş!
Yıkılmış hânümanlar yerde işkenceyle kıvransın;
Serilmiş gövdeler, binlerce, yüzbinlerce doğransın!
Dolaşsın, sonra, İslâm'ın harem-gâhında nâ-mahrem...
Benim hakkım, sus ey bülbül,
senin hakkın değil mâtem!

Bir Gece

On dört asır evvel, yine bir böyle geceydi,
Kumdan, ayın ondördü, bir öksüz çıkıverdi!
Lâkin, o ne hüsrandı ki: Hissetmedi gözler;
Kaç bin senedir, halbuki, bekleşmedelerdi!
Nerden görecekler? Göremezlerdi tabîî:
Bir kerre, zuhûr ettiği çöl en sapa yerdî;
Bir kerre de, ma'mûre-i dünyâ, o zamanlar,
Buhranlar içindeydi, bugünden de beterdi.
Sırtlanları geçmişti beşer yırtıcılıkta;
Dişsiz mi bir insan, onu kardeşleri yerdî!
Fevzâ bütün âfâkına sarmıştı zemînin,
Salgındı, bugün Şark'ı yıkan, tefrika derdi.

Derken, büyümüş, kırkına gelmişti ki öksüz,
Başlarda gezen kanlı ayaklar suya erdi!
Bir nefhada insanlığı kurtardı o ma'sûm,
Bir hamlede kayserleri, kistrâları serdi!
Aczin ki, ezilmekten bütün hakkı, dirildi;
Zulmün ki, zevâl aklına gelmezdi, geberdi!
Âlemlere, rahmetti, evet, şer'-i mübîni,
Şehbâlini adl isteyenin yurduna gerdi.
Dünyâ neye sâhipse, onun vergisidir hep;
Medyûn ona cem'iyyeti, medyûn ona ferdi.
Medyûndur o ma'sûma bütün bir beşeriyet...
Yâ Rab, bizi mahşerde bu ikrâr ile haşret.

Said Paşa İmâmı

Kesilir, gitgide, tedric ile sesler artık,
Aktarır sâhile mevlidciyi bir köhne kayık.
Koşarak, doğruca mâbeyne alır karşı çıkan;
“Nerde kaldın, hoca? der, Vâlide Sultan o zaman,
Sen de kalleşlik edersen, bize eyvahlar ola!”
— Henüz akşamdı ki, gelsem diye, düştüm de yola,
Yürüdüm haylice... Derken -hele sen kismete bak!-
Öteden karşıma bir yaşlıca hâtun çıkararak,
“Azıcık dursana, oğlum!” dedi. Durdum, nâçar.
— Göğsün îmanlıya benzer, sana bir hizmet var,
Ama reddetme ki, zâten beni mahvetmiş ölüm:
Bir perîşan anayım, dağ gibi evlâd gömdüm!

Kızımın cânı için, bâri bu kırkınıc gece,
Şöyle bir mevlid okutsam, diyorum, kendimce.
Nasıl etsem? Okuyan çok ya, benim yufka elim...
Hocasın, elbet okursun; hadi oğlum, gidelim.
Ne olur bir yorulursan, hadi, bekletme, günah!
Sen benim yavrumu şâd et ki, rızâen li'llâh,
İki dünyâda azîz eylesin Allah da seni.
Hâtunun sözleri dîvâneye döndürdü beni;
Ne saray kaldı hayâlimde, ne sultan, ne filân;
“Çile dolsun, yürü öyleyse, dedim, oldu olan!”
Size yüzlerce adam mevlid okur benden iyi,
Ama biçâre kızın, bağıryanık, anneciği,
Yoklasın merdini, nâ-merdini, insan diyerek,
Eli yüzlerce heyûlâya değip boş dönecek!
Fukarânın seneler, belki, siler gözyaşını;
Hangi taş pekse, hemen vurmaya baksın başını,
Elin evlâdına yanmaz parasız bir kimse!
Çâresizdim sizi bekletmede, beklettimse.
— Hoca! der Vâlide Sultan, beni ağlatma, yeter!
Yeniden mevlid okursun bize, da'vâ da biter.

Hüsrân

Ben böyle bakıp durmayacaktım, dili bağlı,
İslâm'ı uyandırmak için haykıracaktım.
Gür hisli, gür îmanlı beyinler, coşar ancak,
Ben zâten uzunboylu düşünmekten uzaktım!
Haykır! Kime, lâkin? Hani sâhipleri yurdun?
Ellerdi yatanlar, sağa baktım, sola baktım;
Feryâdımı artık boğarak, na'sını, tuttum,
Bin parça edip şi'rime gömdüm de bıraktım.
Seller gibi vâdîyi enînim saracakken,
Hiç çağlamadan, gizli inen yaş gibi aktım.
Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz;
İnler "Safahât"ımdaki hüsrân bile sessiz!

San'atkâr

“Yetîm ufuklar”ı okşar durur şu anda şafak,
Şafak sönünce de, yıldızlar okşayıp duracak;
“Acıklı sîne”yi dersen, güneşlidir yarına.
Fakat, benim gecemin simsiyâh ufuklarına,
Şu kubbeden ne ziyâ var, ilâç için, ne sadâ,
Bütün nasîbi o ıssız, o sermedî yeldâ!
Harîm-i kalbime indim mi, titrerim tir tir,
Adım başındaki iz, çünkü bir gurûb izidir.
Evet, gurûb izi, lâkin, adem misâli derin,
Tulû’u mahşere kalmış batan güneşlerimin!..
Neden, fakat, heyecânın? Nedir yüzündeki yaş?
Sonunda yolcunu incitme, ey güzel yoldaş!

Hudâ bilir ki dayanmaz, taş olsa bir sîne,
O gözlerinde dönen sağnağın dökülmesine.
Hayır! Yakar beni derdimle âşinâ çıkman,
Bırak, ben ağlayayım, sen çekil de karşımdan.
Belâ mı kaldı ki dünyâ evinde görmediğim?
Bırak, şu yaşları, hiç yoksa, görmeden gideyim!

Hüsâm Efendi Hoca

Nasılsa ismini duymuş ki bendegânından,
Hüsâm Efendi'yi aldirmek istemiş Sultan.
İrâdeler geledursun, o, i'tizâr ederek,
Saray civârına yaklaşmamış, değil gitmek.
Bu izz ü nâz üzerinden epey zaman geçmiş;
Günün birinde, Beşiktaş taraflarında bir iş,
Sürüklemiş o havâlîye Mesnevî-hânı.
Duyunca vaka'yı Abdülmecîd'in erkânı,
“Çağırtalım mı?” demişler; “evet” demiş, Hünkâr;
Takım takım yola çıkmış hemen silâhşorlar.
Hüsâm Efendi henüz Dolmabahçe'lerde iken,
Gelip yetişmiş adamlar, üçer beşer, geriden.

- Efendimiz bizi gönderdi, çok selâm ediyor;
“Görüşmek istiyorum, kendi istemez mi?” diyor.
Uzun değil ki saray, işte dört adımlık yer;
Hemen dönün, gidelim, hiç düşünmeyin bu sefer!
Dönün, ricâ ederiz...
- Dinleyin, sabırlı olun: Ben elli beş senedir tep-
tiğim yegâne yolun,
Henüz sonundan uzakken, tükendi gitti ömür;
Tutup da bir geri döndüm mü, yandığım gündür!

Şehidler Âbidesi İçin

Gök kubbenin altında yatar, al kan içinde,
Ey yolcu, şu topraklar için can veren erler.
Hakk'ın bu velî kulları taş türbeye girmez;
Gufrâna bürünmüş, yalnız Fâtiha bekler.

Kıssadan Hisse

Geçmişten adam hisse kaparmış... Ne masal şey!
Beş bin senelik kıssa, yarım hisse mi verdi?
“Târîh”i “tekerrür” diye ta’rîf ediyorlar;
Hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?

Resmim İçin

Toprakta gezen gölgeme toprak çekilince,
Günler şu heyûlâyı da er, geç, silecektir.
Rahmetle anılmak, ebediyyet budur amma,
Sessiz yaşadım, kim beni, nerden bilecektir?

Resmim İçin

Bir canlı izin varsa şu toprakta, silinmez;
Ölsen, seni sırtında taşır toprağın altı.
Ey gölgeden ümmîd-i vefâ eyleyen insan!
Kaç gün seni hâtırlayacaktır şu karaltı?

Tercümedir

Kendi feryâdımdır ancak ses veren feryâdıma...
Kimseler yok, âşinâdan büsbütün hâlî diyâr.
“Nerde yârânım?” diyorken ben bülend âvâz ile,
“Nerde yârânım!” diyor vâdî, beyâbân, kûhsâr.

Resmim İçin

Dış yüzüm böyle ağardıkça ağarmakta, fakat,
Sormayın iç yüzümün rengini: Yüzler karası!
Beni kendimden utandırdı, hakikat, şimdi,
Bana hiç benzemeyen sûretimin manzarası!

Sa'dî'den Tercüme

Bahâr olmuş, çemenler, lâleler, güller bütün bitmiş;
Gülüm, bir sensin ancak bitmeyen hâlâ şu topraktan,
Rebî'î bir bulut şeklinde ağılarken mezârında,
Nihâyet öyle yaş döksem ki, artık sen de fışkırsan!

Çocuklara

Ne odunmuş babanız: Olmadı bir baltaya sap!
Ona siz benzemeyin, sonra ateştir yolunuz.
Meşe hâlinde yaşanmaz, o zamanlar geçti;
Gelen incelmış adam devri, hemen yontulunuz.
Ama dikkatli olun: Bir kafanız yontulacak;
Sakın aldanmayın: İncelmeye gelmez kolunuz!

Resmim İçin

Şu serilmiş görünen gölgeme imrenmedeyim...
Ne saâdet, hani ondan bile mahrûmum ben.
Daha bir müddet emînim ki hayâtın yükünü,
Dizlerim titreyerek çekmeye mahkûmum ben.
Çöz de artık yükümün kördüğüm olmuş bağını,
Bana çok görme, İlâhî, bir avuç toprağını!...

Safahat İçin

“Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın.”

Derdim, sana baktıkça, a bîçâre kitâbım!

Kim derdi ki: Sen çok de senin arkana kalsın,

Uğrunda harâb eylediğim ömr-i harâbım?

Safahat Okuyucusuna

Bana sor sevgili kaari, sana ben söyleyeyim,
Ne hüviyyette şu karşında duran eş'ârım:
Bir yığın söz ki, samîmiyyeti ancak hüneri;
Ne tasannu' bilirim, çünkü, ne san'atkârım.
Şii'r için "gözyaşı" derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!
Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!
Oku, şâyed sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zîrâ onu yazdım, iki söz yazdımsa.

Safahat Haricindeki Şiir ve Nesirleri

İstiklâl Marşı - Sadi - Sa'dî - Destûr - Gazel - Kur'ân'a
Hitâb - El-Hakku Ya'lû adlı eserleridir. İstiklâl Mar-
şını “millele ait” olduğu gerekçesiyle kendi kitabına
almamıştır.

Ordunun Duası

Yılmam ölümden, yaradan, askerim;
Orduma, “gâzî” dedi Peygamberim.
Bir dileğim var, ölürüm isterim:
Yurduma tek düşman ayak basmasın.
“Âmin!” desin hep birden yiğitler,
“Allâhu ekber!”, gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!
Türk eriyiz, silsilemiz kahraman...
Müslümanız. Hakk’a tapan müslüman.
Putları Allah tanıyanlar, aman,
Mescidimin boynuna çan asmasın.
“Âmin!” desin hep birden yiğitler,

“Allâhu ekber!” gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!
Millet için etti mi ordum sefer,
Kükremiş arslan kesilir her nefer,
Döktüğü kandan göğ vursun zafer,
Toprağa bir damlası boş akmasın.
“Âmin!” desin hep birden yiğitler,
“Allâhu ekber!” gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber! Allâhu ekber!
Ey Ulu Peygamberimiz nerdesin?
Dinle minâremde öten gür sesin!
Gel, bana yâr ol ki cihan titresin,
Kimse dönüp süngüme yan bakmasın.
“Âmin!” desin hep birden yiğitler,
“Allâhu ekber!” gökten şehidler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber! Allâhu ekber!

Cenk Şarkısı

Sebilürreşad cerîde-i İslâmiyesinin
Kahraman askerlerimize armağanı
Yurdunu Allah'a bırak, çık yola:
“Cenge!” deyip çek ki vatan kurtula.
Böyle müyesser mi gazâ her kula?
Haydi levend asker, uğurlar ola.
Ey sürüden arkaya kalmış yiğit!
Arkadaşın gitti, yetiş sen de git.
Bak ne diyor, cedd-i şehîdin, işit:
Durma git evlâdım, uğurlar ola.
Durma git evlâdım, açıktır yolun...
Cenge sıvansın o bükülmez kolun;

Süngünü tak, ön safa geçmiş bulun.
Uğrun açık olsun, uğurlar ola.
Yerleri yırtan sel olup taşmalı!
Dağ demeyip, taş demeyip aşmalı!
Sendeki coşkunuğa el şaşmalı!
Haydi git evlâdım, uğurlar ola.
Yükselerek kuş gibi Balkanlara,
Öyle satır at ki kuduz Bulgar'a:
Bir daha Osmanlı'ya güç sırtara!
Git de gel evlâdım... uğurlar ola.
Düşmana çiğnetme bu toprakları;
Haydi kılıçtan geçir alçakları!
Leş gibi yatsın kara bayrakları!
Kahraman evlâdım, uğurlar ola.”

...

Balkan'ı bildin mi nedir, hemşeri?
Sevgili ecdâdının en son yeri.
Bir sıra isterdin a çoktan beri
Şimdi tamam vakti... uğurlar ola.
Balkan'ın üstünde sızan her pınar
Bir yaradır, durmaz içinden kanar!

Hangi taşın kalbini deşsen: mezar!
Gör ne mübârek yer... uğurlar ola.
Eş hele bir dağları örten karı:
Ot değil onlar, dedenin saçları!
Dinle: şehid sesleridir rüzgârı!
Durma levend asker, uğurlar ola.
Ey vatanın şanlı gazâ mevkibi,
Saldırınız düşmana arslan gibi.
İşte Hudâ yâveriniz, hem Nebi.
Haydi gidin, haydi, uğurlar ola.

Mehmet Âkif Ersoy Kronolojisi

- 1873- (20 Aralık'ta) doğdu.
- 1878- (13 Şubat) İkinci Abdülhamit Meclis-i Mebusan'ı kapatarak 33 yıl sürecek dönemi başlattı.
- 1878- Mahalle Mektebine başladı.
- 1879- İlkokula başladı.
- 1889- (13 Mayıs) Evleri yandı.
- 1893- (22 Aralık) Veterinerlik Fakültesi'nden mezun oldu.
- 1893- (28 Aralık) "Hazine-i Fünûn Mecmuası'nda bir "gazel"i yayınlandı.
- 1894- Ramazan ayında ilk mukabelesini okudu.
- 1895- 14 Mart tarihli Mektep Mecmuası'nda "Kur'ân'a Hitap" başlıklı şiiri yayınlandı.

- 1896- Annesini yanına aldı.
- 1896- Mayıs'ta Adana'ya ve Şam'a gitti.
- 1898- 10 Şubat'tan itibaren şiirleri yayınlanmaya başladı.
- 1898- 1 Eylül'de evlendi.
- 1901-1902- Sakal bıraktı.
- 1906- (17 Ekim) Halkalı Ziraat Mektebi'ne "Kitâbet-i Resmiye Muallimi" olarak tayin oldu.
- 1907- (25 Ağustos) Çiftlik Makinist Mektebi'ne "Türkçe Muallimi" olarak tayin edildi.
- 1908- (23 Temmuz) Umûr-i Baytariye Dairesi Müdür Muavini olarak görev yaptı.
- 1908- Bu yıl içinde daha önce yazdığı şiirlerinden biri yayınlandı.
- 1908- (10 Eylül-31Aralık) Ferit Vecdî'nin "Müslüman Kadını" adlı eserinin tercümesi yayınlandı.
- 1908- (24 Kasım) Darülfünûn Edebiyat Şubesi I. Sene, "Edebiyat-ı Osmaniye" Muallimliği'ne tayin oldu.
- 1908- (18 Kasım) İlk makalesi yayınlandı. (Darülfünûn Talebesine Mühim Bir Tebşir)
- 1909- (13 Nisan) Sırat-ı Müstakîm 25 gün çıkmadı.

- 1910- Edebî ve İctimaî konularda 25'ten fazla makale yazdı.
- 1910- (28 Şubat) "Baytar Mekteb-i Âlisi Me'zûnini Cemiyeti" adını taşıyan Baytar Yüksekokulu Mezunları Cemiyeti'ne başkan seçildi.
- 1910- Bu yıl sonlarında annesini hacca gönderdi.
- 1913- Bir başkasına yapılan haksızlığa dayanamayıp işten ayrıldı.
- 1913- Beş makale yazdı ve tamamı 1692 mısra tutan "Fatih Kürsüsünde" manzûmesinin neşrine başladı.
- 1913- (11 Mayıs) 20 yıllık vazifesinden istifa ederek ayrıldı.
- 1913- Haziran ayı başında, "Safahat"ın üçüncü kitabı olan "Hakk'ın Sesleri" adlı eseri yayınlandı.
- 1914- "Fatih Kürsüsünde" adlı manzûmesini tamamladı.
- 1914- Ocak ayında 2 aylık Mısır seyahatine çıktı.
- 1914- Mart ayında Mısır seyahatinden döndü.
- 1914- Ağustos ayı başlarında Safahat'ın dördüncü kitabı "Fatih Kürsüsünde" yayınlandı.
- 1914- "Fatih Kürsüsünde" adlı kitabın ikinci basması yapıldı.

- 1914- Eylül ayında ikinci kitabı “Süleymaniye Kürsüsünde”nin ikinci baskısı yapıldı.
- 1914- Devlet tarafından görevlendirilen bir heyet ile Almanya’ya gönderildi.
- 1915- Almanya’dan İstanbul’a geri döndü.
- 1915- (8 Nisan) “Berlin Hatıraları” yayınlanmaya başladı.
- 1915- Mayıs ayı ortalarında vazifeli olarak Arabistan’ ın Necîd bölgesine gitti.
- 1915- (4 Temmuz) “Necîd Çöllerinden Medine’ye” adlı şiiri yayınlandı.
- 1915- Ekim ayı başında Arabistan’dan geri döndü.
- 1917- “Safahat”ın beşinci kitabı “Hatıralar”ın ikinci baskısı yapıldı.
- 1918- Nisan ayı başında “Hatıralar” yayınlandı.
- 1919- (18 Eylül) En önemli eseri olan “Âsım”ın neşrine başladı.
- 1920- (23 Ocak) Başkâtiplik üzerinde kalmak üzere “Azâ”lığa getirildi.
- 1920- (20 Haziran Cuma) Hacı Bayram Camii’nde vaaz vermiştir.
- 1920- (5 Haziran) Burdur’dan Mebus seçildi.

- 1920- (7 Kasım 1920) İstiklâl Marşı için müsabaka açıldı.
- 1921- “Süleyman Nazif’e ve “Bülbül” isimli şiirleri yayınlandı.
- 1922- (8 Nisan) “Leyla” isimli yeni şiiri yayınlandı.
- 1922- Eylül başlarında TBMM kararıyla İslâmî Araştırmalar ve Te’lifler Akademisi’ne üye seçildi.
- 1923- Mayısta İstanbul’a dönüp Beylerbeyi’ne taşındı. Buradan da Mısır’a gitti.
- 1923- Mayıs başında ailesiyle birlikte İstanbul’a döndü.
- 1923- Ekim’de Abbas Halim Paşa’nın davetlisi olarak yeniden Mısır’a gitti.
- 1924- 1925 Paşa ile birlikte İstanbul’a döndü.
- 1924- (25 Aralık) “Firavun ile Yüzyüze” adlı şiiri yayınlandı.
- 1925- Ocak ayında Hilvan’dan yazdığı “Gece” ve “Vahdet” adlı şiirleri yayınlandı.
- 1926- Ocak ayında “Secde”yi yazdı.
- 1926- Annesi Emine Şerif Hanım vefat etti.
- 1928- “Bir Gece” adlı şiiri basıldı.
- 1929- “Bir Arıza” adlı şiiri basıldı.

- 1930- “Ne Eser Ne de Semer” adlı şiiri basıldı.
- 1930- “Derviş Ahmed” adlı şiiri basıldı.
- 1931- “Saîd Paşa İmamı” adlı şiiri basıldı.
- 1931- “San’atkâr” adlı şiiri basıldı.
- 1933- “Gölgeler” adlı kitabı yayınlandı.
- 1936- Hastalandı.
- 1936- (27 Aralık) Pazar günü akşam 19.45’de vefat etti.
- 1960- Âkif’in mezarı Edirnekapı Şehitliği’ne naklolundu.

Kaynakça

- Mehmet Âkif Ersoy, Milli Mücadeledeki Yeri, Sanatı ve Düşüncesi; İstiklâl Marşı ve Mehmet Âkif Ersoy (Gönül Battal)
- İstiklâl Marşı'nın Kabulü ve Mehmet Âkif Ersoy'u Anma Programı (Gönül Battal)
- Mehmet Âkif Ersoy'un Hayatı (Gönül Battal)
- MEB Dergileri, <http://yayim.meb.gov.tr/dergi-ler/sayi73>
- Babam Mehmet Âkif İstiklâl Harbi Hatıraları, Emin Âkif Ersoy, Kurtuba Kitap, 2010
- Fergan, Eşref Edip; Mehmet Âkif Hayatı, Eserleri ve Yetmiş Muharririn Yazıları, cilt 2. Burhaneddin Matbaası. İst/1939

- Bakiler, Yavuz Bülent; Ölümünün Ellinci Yıldönümünde Mehmet Âkif, Kültür Bakanlığı Yay, Ankara/1986
- Akbaş, A. Vahap: “İnsan ve Aydın Mehmet Âkif’ten Çizgiler”, Nisan Bulutu Dergisi, Ocak/1993, sayı:1
- Kutay, Cemal; Necid Çöllerinde Mehmet Âkif, Boğaziçi Yay, İstanbul/1992
- Kuntay, Mithat Cemal; Ölümünün Ellinci Yılında M. Âkif, Ankara/1966
- Ersoy, Mehmet Âkif; Safahat. (Neşre Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ), MAM. Yay, İst/1988
- Çantay, Hasan Basri; Âkifname, Ahmet Said Matbaası, İst/1966
- Düzdağ. M. Ertuğrul; Mehmet Âkif Hakkında Araştırmalar, MAM. Yay, İst/1987
- Mehmet Âkif Ersoy, Lütfü Şehsuvaroğlu, Alternatif Yayınları, Ankara 2002, s. 11-12
- Mehmet Âkif, Mithat Cemal Kuntay, Timaş Yayınları, İstanbul 1997
- Safahat, Hazırlayan: M. Ertuğrul Düzdağ, Timaş Yayınları, İstanbul 1994, s. 8

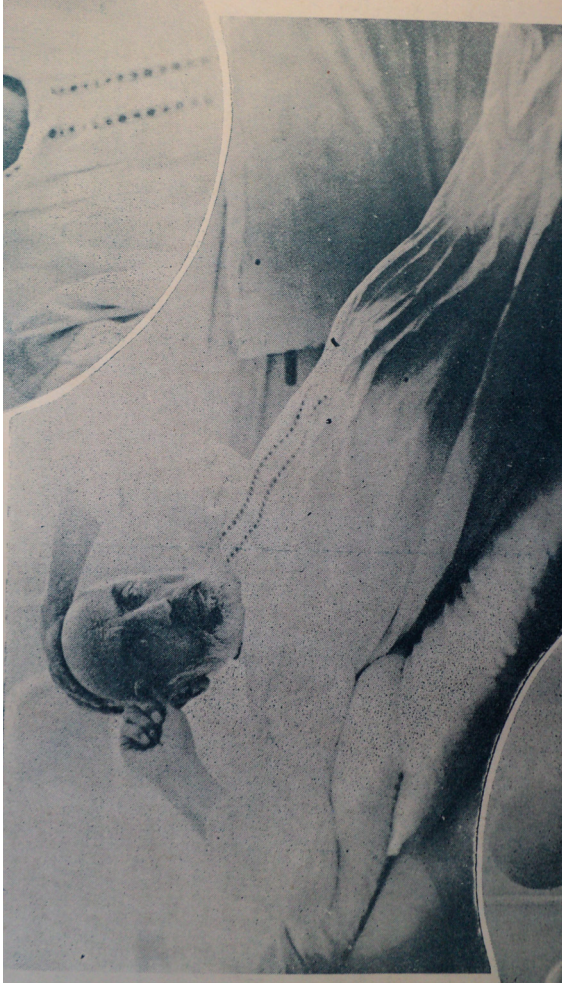
- Edebiyatçılarımızın Çocukluk Hâtıraları, Mehmet Nuri Yardım, Nesil Yayınları, 6. baskı, İstanbul, 2006
- Mehmed Âkif Hayatı – Eserleri ve Yetmiş Muarririn Yazıları, Eşref Edip, 2. baskı, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul, 1960
- Mehmed Âkif, Hasbihâl: Sâdi, Sırat-ı Müstakim, V/118, s. 227-228, 25 Teşrin-i Sâni, 1326
- Mehmed Âkif, Eski Hâtıralar, Sırat-ı Mustakim, V/123, s. 311-312, 30 Kânûn-i Evvel 1326
- Safahat, Kahraman Yayınları, Hazırlayan: Mehmet Nuri Yardım, İstanbul 1996
- Fevziye Abdullah Tansel, Mehmet Âkif, s. 11
- Eşref Edip, a.g.e, c. 1, s. 155
- Mehmet Âkif, Mithat Cemal Kuntay, Ankara 1986, s. 349-350
- Eşref Edip, Mehmed Âkif, Sebilürreşad Neşriyatı, İstanbul, s. 340.
- Necid Çölllerinde Mehmet Âkif, Cemal Kutay, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1992, s. 226-227

- Mehmed Âkif Hayatı - Eserleri ve Yetmiş Mu-
harririn Yazıları, Eşref Edip, ikinci baskı, 1960,
s. 250
- M. Âkif Ersoy Hayatı Safahat'tan Seçmeler Ha-
tıralar, Raşit Keskin, Çizgi Kitabevi Yayınları,
İstanbul, 2009
- Âkifname, s. 225, İstanbul 1966
- Necid Çöllerinde Mehmet Âkif, Boğaziçi Yayın-
ları, 1992
- Mehmet Âkif: İslamcı Bir Şairin Romanı, Emin
Erişirgir
- İstiklâl Harbi'nin Manevî Cephesi Kahramanı,
Abidîn Daver

Resimler

Hasta yatağında gazeteciyle söyleşirken

Hasta yatağında, Mısır Apatrmam

Hasta yatağında

Milletvekilliği fotoğrafı

Tahsil yıllarından bir resim

Milli şairimizin cenazesi

Milli şairimizin istiklal marşını yazdığı oda

This image shows a full page of primary-ruled paper. It consists of multiple horizontal rows, each defined by two parallel dashed lines. The rows are evenly spaced and extend across the entire width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the paper.